

Oddrun Sæter

Lovbrudd og sosial kontroll i bydel

Fokus på oppvekstmiljø i utvalgte Drammensbydeler

BYGGFORSK

Norges byggforskningsinstitutt

Oddrun Sæter

Lovbrudd og sosial kontroll i bydel

Fokus på oppvekstmiljø i utvalgte
Drammensbydeler

Prosjektrapport 138 – 1993

Prosjektrapport 138

Oddrun Sæter

Lovbrudd og sosial kontroll i bydel

Fokus på oppvekstmiljø i utvalgte

Drammensbydeler

ISSN 0801-6461

ISBN 82-536-0434-3

100 eks. trykt av

S. E. Thoresen as Grafisk

© Norges byggforskningsinstitutt 1993

Adr.: Forskningsveien 3B
Postboks 123 Blindern
0314 OSLO

Tlf.: 22 96 55 00

Fax 22 69 94 38 og 22 96 55 42

FORORD

Denne undersøkelsen er utført på oppdrag fra Drammen kommune og er støttet av fire departementer (Sosialdept, Barne- og familiedept, Miljøverdept og Justisdept ved Det kriminalitetsforebyggende råd), samt Gjensidige Forsikring og UNI Storebrand og handelsstanden i Drammen. Drammen kommune har også bidratt selv. Forsker Ulla Britt Lilleaas har hatt ansvaret for planlegging av kartleggingsprosjektet (egen forprosjektrapport).

Den foreliggende rapporten har vært ute til høring og er kommentert av informanter i bydeler og medlemmer i referansegruppen i Drammen, og Institutt for kriminologi og strafferett ved Leif Petter Olaussen.

Kolleger ved Norges byggforskningsinstitutt har også gitt viktige kommentarer. En spesiell takk til forskerne Lars-Marius Ulfrstad og Marit Unstad for assistanse med henholdsvis tilbakeføring av resultater til ungdomsskolene og kommentarer.

Takk til Hilde Larssen Damsgård for nyttige tips i forbindelse med undersøkelsen i skolene og til Rich Ling for statistisk databehandling og student Olaf Syse for hjelp til å gå ut i skolene med spørreskjema.

En spesiell takk for godt samarbeid også til lærere og elever i niende klasse ved Galterud, Svensedammen, Kjøsterud og Børresen ungdomsskoler.

Oppdraget har utgjort 1,3 årsverk over et tidsrom på to år. Mange av de innsamlede dataene kunne vært nyttiggjort i mer utdypende krysninger og drøftelser. Rammene for oppdraget tillot ikke dette.

Oslo, desember 1993

Oddrun Sæter
prosjektleder

Om å bo ---

Det er først og fremst gjennom identifikasjonen med et sted at vi vier vårt liv til en bestemt slags tilværelse. Derfor krever det å bo både noe av oss selv og noe av våre steder. *Vi* må ha et åpent sinn, og *stedene* må være slik at de byr på rike muligheter for identifikasjon. Idag er mange steder fattige og mange sinn lukket, og det er blitt vanlig å tale om en omverdenskrise.

Chr. Norberg-Schultz

Om nordmenn ---

Vi ser de andre, og ser dem som oss selv. Men det er tynn is vi ferdes på. Ved sammenbrudd i det materielle grunnlag eller ved reduserte muligheter for ordnede og fremfor alt troverdige former for konfliktløsning, kan fjernhet oppstå. Det opplevde menneskelige fellesskap kan vitre bort og vårt voldsnivå nå internasjonale høyder...

Nils Christie

Om ungdom ---

Lengselen etter fortiden henger sammen med ambivalensen i tradisjonsødeleggelsen. Problemet kan belyses på tre måter. Til nå har mange, og særlig de unge, sett på tradisjonsødeleggelsen som en positiv prosess, som gir dem flere muligheter og større frihet. Nå er det hele mer problematisk: Enkeltindividene søker etter *mening* – noe som ikke lenger gis av metafysikere. Det søkes etter *nærhet* – noe som ikke lenger gis av tradisjonell familie og slekt. Og det søkes etter *intensitet* – noe som ikke lenger kan hentes fra hverdagslivets ritualer.

Thomas Ziehe

INNHOOLD

FORORD	3
SAMMENDRAG	8
INNLEDNING	11
Del I:	
KUNNSKAPER OM BYSAMFUNN OG KRIMINALITET	13
BYEN I KRIMINOLOGISK PERSPEKTIV	14
SOSIAL KONTROLL	16
BOKULTUR OG KONFLIKTER	18
BYDELEN SOM BOMILJØ	19
METODER FOR INNSAMLING AV DATA	21
Del II:	
TO BYDELER I DRAMMEN	
– bomiljø, trygghet og risiko	25
BYDELEN FJELL	26
Historikk.....	26
Fysisk miljø	27
En organisert bydel	28
Bomiljøet på Fjell	30
Kriminalitet på Fjell.....	34
Angst for kriminalitet.....	37
Bydelspoliti på Fjell?.....	39
BYDELEN KONNERUD	41
Historikk.....	41
Fysisk miljø	41
En bydel med organisasjoner	42
Bomiljøet på Konnerud	43
Kriminalitet på Konnerud	46
Angst for kriminalitet.....	49
Noen synspunkter og data fra omverdenen.....	51
Hva sier sjåførene?	51
Hva sier de kriminelle selv ?	52

Politistatistikken	53
Oppsummering	57
To ulike bydeler	57
Sosial kontroll	57
Kriminalitetsnormer	58
Problemorientering, eliteorientering, eller.....?	59

Del III:

OM LOVBRUDD OG ANDRE AKTIVITETER BLANT

UNGE I FIRE BYDELER

.....	61
Hvordan undersøkelsen ble gjennomført	62
Feilkilder	64
Lovbrudd	64
Forseelse eller forbrytelse?	64
Lovbrudd blant niendeklassinger i Drammen	67
Alene eller sammen med andre?	68
Lovbrudd og kjønn	69
Hvilke arenaer er mest utsatt?	74
Alkoholvaner	76
Andre rusmidler	77
Røyking, rusmidler og lovbrudd	78
Røyking, rusmidler og kjønn	78
Elevenes kontakt med sekundærkontrollen	79
Skolen	80
Trivsel	80
Er din skole bedre enn andre skoler?	81
Hva ville du gjort om skolen var frivillig?	82
Hjemme- og bomiljø	83
Botid	84
Familieforhold	84
Arbeidsledighet	85
Samling rundt måltid	86
Hjelp og støtte av foreldre	86
De unges økonomi	88
Innetider	89
Botype	90
Nabokontakt	91
Vennskap og fritid	92
Hvem man er mest sammen med i fritiden	92
Vennenes alder	93
Gjengtilknytning	93
Har du en bestevenn?	94
Fritidsbruk	95
Organiserte fritidsaktiviteter	96
Sentrumsbesøk	97
Viktigste fritidsarenaer	98
Hva ønsker de unge selv av fritidsaktiviteter?	99
Oppsummering	101

Lovbrudd	101
Alkohol, røyking, narkotika	102
Skolen	102
Hjemme- og bomiljø.....	102
Vennskap og fritid.....	103
Fjell og Konnerud i lys av undersøkelsen blant de unge	104
Primær- og sekundærkontroll i tett kontakt	104
Skolen som en viktig institusjon	105
Tilbakeføring av resultatene til elevene.....	107

Del IV

BYDELSPOLITIET PÅ KONNERUD

– en liten evaluering	109
Politiets kontrollfunksjon.....	110
Politirolleutvalget	110
Noen problemstillinger	112
Bydelspolitiets oppstart på Konnerud	113
Arbeidsdagen.....	113
Hva slags saker kan det dreie seg om?	113
Barn på skolevei, trafikkuhell.....	114
Politiet på fest.....	115
Konfirmantundervisning	115
Skolen.....	115
Solbakken pensjonat	116
Kontaktpersoner i grendene	117
Å kjenne ansiktet øker respekten	117
Vi bærer unifom og kjører bil.....	118
Fjerning eller forflytning av kriminalitet?	119
Politiets opplevelse av nærmiljøarbeid.....	119
Kontrolltyper	120
Oppsummering	121

Del V:

EN MODELL FOR KARTLEGGING AV KRIMINALITET I DRAMMEN 123

Egen organisering	124
I. Registrering fra ulike yrkesgrupper	125
II. Registrering fra ofre	126
III. Selvrapporteringsundersøkelser	127
IV. Oversikt over lovbruddsarenaer	128
V. Avgrensning av lovbruddstyper	128
VI. Kartlegging av forebyggende tiltak	129

LITTERATUR

131

SAMMENDRAG

To bydeler

På oppdrag fra Drammen kommune har vi foretatt en kartlegging av kriminaliteten med to bydeler som utgangspunkt, Fjell og Konnerud. Ved valg av to bydeler kan en komme nærmere det miljøet folk bor i for å se hvordan konflikter og avvik kan ligge i det lokale liv. På den måten kan det bli lettere å sette inn spesifikke forebyggende tiltak etterpå.

- Med sosiologiske begreper blir det først viktig å se hva slags typer av *sosial kontroll* vi finner i de to bydelenes miljø og se dette i forhold til de konfliktene vi kan identifisere, både lovbrudd og andre former for konflikt eller "risikoadferd".

- Gjennom politiets statistikk får vi et bilde av lovbruddsforskjeller i de to bydelene, hvor Danvik/Fjell viser større lovbruddsaktivitet på alvorligere lovbrudd enn Konnerud, men ikke på de mindre alvorlige lovbrudd, de som vi tolker som den yngste ungdommens lovbrudd.

- Med dette som bakgrunn går vi inn og foretar en undersøkelse blant niendeklassingene i de to bydelene, supplert med data fra niendeklassingene på Bragernes og Åssiden. Her blir selvrapporterte lovbrudd sentrale, men også dette sett i lys av ungdommenes ulike fritidsvaner og hjemmeforhold.

Fjell

Fjell er en blokkbydel med en flerkulturell befolkning i alle aldre. Bydelen er preget av en del konflikter, hvor offentlige velferdsinstitusjoner som Fjellstiftelsen og Fjellprosjektet skal forsøke å fange opp problemgrupper og sette inn forebyggende tiltak.

Blokkbyen er preget av en uoversiktighet og offentlige uterom som ikke inviterer til møte mellom mennesker. Det er lett å gjemme seg bort på Fjell. Stedet mangler møteplasser hvor en slipper å komme som tilhørende en "problemgruppe", som for eksempel innvandrere, ung, gammel, arbeidsledig, osv. Møtesteder for det naturlige samvær mangler.

Konklusjon: Den uformelle sosiale kontrollen i området er lav.

Våre data viser at det ikke er synlig og utbredt kriminalitet i selve bomiljøet på Fjell, og heller ikke noen utbredt kriminalitetsfrykt. Den frykten som nevnes er knyttet til ungdomsgjenger nattestid. Men folk forholder seg likevel til den skjulte kriminaliteten i området. Det snakkes da om narkotikaomsetning og ulovlig utleiespekulasjon. Mange uttrykker at kommer ikke dette frem i dagen snart, får en aldri utviklet et godt bomiljø på Fjell. Hvor utbredt problemet er, er vanskelig for oss å si. Kan det også her være snakk om sydebukkmyter, eller er problemet omfattende? Andre undersøkelser må finne ut av det.

Hovedproblemet gis tydeligst uttrykk som kulturkonflikter hvor hverdagens små

trivialiteter og irritasjoner over adferd i fellesområder ("rot og uorden") blåses opp. Dette skaper utrygghet og isolasjon mellom grupper i bomiljøet. En risikogruppe blir annengenerasjons innvandrere som mister fotfeste i egen kultur samtidig som de integreres dårlig i en naturlig norsk sammenheng. I en slik mellomposisjon kan en bli en avviker, og integreres derfor lettere inn i avvikergrupper, som ungdomsgjenger med lovbrudd som overlevelsesstrategi. Våre ulike data antyder et slikt problem samtidig som vi ser at førstegenerasjons unge innvandrere har mindre lovbrudd enn gjennomsnittet.

Konklusjon: Det er lite åpenbar kriminalitet i området. Konfliktene er knyttet til forestillinger om skjult kriminalitet og hverdagsirritasjoner på grunn av kulturell ulikhet i bovaner.

I undersøkelsen blant niendeklassinger ligger Galterud skole litt høyere på noen alvorlige lovbrudd enn de tre andre skolene. De som begår mest lovbrudd, bor i enebolig og rekkehus, det er altså ikke Fjellbeboeren som er hovedproblemet her. Jentene i området har flere lovbrudd enn jenter på Konnerud, men likt med jenter fra Bragernes.

Galterud-elevene viser i gjennomsnitt noe mindre integrering i hjemmemiljøet enn elevene ved andre skoler, men er samtidig den skolen som har en gruppe som trives best, drikker minst, har strengeste innetider, osv. Galterudelevenes mønster viser derfor kontrastene sterkest, de som har mange avvik, og de som har færrest. Dette forteller også noe om uensartetheten blant disse elevene, noe som antyder at denne ulikheten kan være grunnlag for konflikter dersom de forskjellige ikke får sin trygge og rettmessige plass i bomiljøet, og i byen som helhet.

Konklusjon: Galterud skole ligger litt høyere på konfliktvariabler enn de andre skolene, men også høyest på noen variabler som uttrykker trivsel og faste normer. Lovbruddsaktiviteten er størst blant elever som bor i enebolig og rekkehus.

Konnerud

Konnerud er en bydel av småhusbebyggelse og ensartet befolkning hvor yngre barnefamilier dominerer. Bydelen er i hovedsak blitt utbygd i åttiårene. Bomiljøet er preget av ganske stor oversiktighet gjennom sin grendestruktur og lavhusbebyggelse, og av en ytre harmoni og ro. Vi er litt på bygda her oppe. Men under overflaten er det gjeldskrise og skilsmisser også her. Og butikker på senteret har måttet legge ned fordi det ikke bærer seg. Folk drar heller til byen for å handle.

En har fryktet at det kan bli problemer når de store barnekullene kommer i ungdomsalder. Derfor ble det satt inn bydelspoliti som forbyggende tiltak i bydelen i 1985, dette i forbindelse med at en registrerte lovbrudd blant unge i området.

Konklusjon: Bydelen er preget av en viss labilitet, men likevel stor grad av både uformell og formell sosial kontroll.

De konfliktene folk snakker om knyttes ofte til institusjoner i nærmiljøet med problembelastet klientell. På spørsmål om folk er plaget av kriminalitet, er svarene at dette har hatt en nedgang etter at bydelspolitiet kom, og at det lille som skjer mest er knyttet til folk utenfra.

Bydelspolitiet ser ut til å være godt integrert i bomiljøet. Mindre lovbrudd blir fulgt opp ved at gjerningsperson og offer oppmuntres til å gjøre opp seg imellom, og politiet fungerer på mange måter som konfliktråd. Vår studie konkluderer også med at politiet gjennom sin evne til å få folk til å snakke sammen, både innen familier og naboer imellom er med på å styrke primærkontrollen, eller den uformelle kontrollen, i bomiljøet. Politiet kan også i mange sammenhenger fungere som den svake parts advokat i tvistesaker. Dette er nye politiroller som vi hevder kan overføres til andre lokalsamfunn.

På tross av harmoni og god konfliktløsning har vi i samtaler med ungdom fått vite at det ikke er vanskelig å få tak i tyvegods i området. Og det er mye ungdomsfyll, ifølge avisoppslag og foreldre, selv om mange mener dette er overdrevet fremstilt. Mange klager også over eliteorienteringen i idretten på Konnerud, som har ett av de mest aktive idrettsmiljøer i landet, særlig innen skisport, håndball og fotball.

Konklusjon: Konnerud er preget av liten kriminalitet. De konflikter som kommer til uttrykk i boområdet er ofte knyttet til folk som ikke hører til i bydelen. Den lave kriminaliteten blir av mange begrunnet med bydelspolitiets arbeid.

Vår undersøkelse i ungdomsskolen viser at elevene herfra ligger noenlunde likt med de andre skolene i lovbrudd, en del høyere på ulovlig kjøring enn de andre. De er minst aktive i idrett sammenlignet med de tre andre skolene. Men elevene fra Svensedammen har høyest organisasjonstilhørighet, i tråd med tidligere undersøkelser.

Alkoholforbruket er likt for unge på Konnerud og Galterud, men de unge på Konnerud mener de drikker mer i dag enn det vår undersøkelse viser til et halvår tidligere (se avsnitt om tilbakeføring av data i del III).

Konklusjon: Totalt sett viser de unge på Konnerud et gjennomsnittsbilde når det gjelder lovbrudd og bra integrering i sitt hjemmemiljø, med unntak av noen forhold.

Generelt ser vi at niendeklassingene i Drammen har færre lovbrudd enn åttendeklassinger i Asker og Bærum.

Generelt ser vi også at politiets statistikk ikke avspeiler de yngste ungdommenes lovbrudd. Politistatistikken viser et ulikt bilde for de fire undersøkte bydeler, statistikken blant de unge et nokså likt bilde. Dette forteller oss at vi må bruke mange ulike metoder for innsamling av data om kriminalitet dersom vi skal kunne gi et mer presist bilde av de lokale forhold og sette inn tiltak som når de mest utsatte - men også tiltak som bygger på det konstruktive samvær blant folk i et nærmiljø og som styrker den type sosiale kontroll som tar vare på folk.

INNLEDNING

Initiativ

I 1989 tok Gjensidige forsikring initiativet til et møte med Drammen kommune der kriminaliteten i Drammen var hovedtema. Bakgrunnen var at kriminalitetsproblemet synes større i Drammen enn de fleste andre steder i landet når det gjelder enkelte lovbruddstyper (tyveri, narkotikalovbrudd).

Det ble avholdt flere møter der Handelsstanden, Drammen politikammer, Fylkesskolesjefen og ordføreren i Drammen var til stede. Målet var å komme frem til en felles plattform for hvordan man skulle gripe an kriminalitetsproblemet.

(Se Lilleaas, forprosjektrapport 1991, side 7).

Kartlegging av kriminaliteten

Ønsket var å kartlegge kriminalitetsbildet i Drammen ved hjelp av data som kunne utfylle kunnskapene en hadde fra politiets arbeid, og som en kunne avlese i kriminalitetsstatistikken. Politiet i Drammen begynte å registrere kriminalitet på bydelsnivå 1.juli 1991.

I kapitlet om metode går vi nærmere inn på hvordan en kan utfylle politidata med andre data.

Kartlegging som grunnlag for handling

Ønsket var også at kunnskapene fra kartleggingsarbeidet skulle danne grunnlag for å sette igang kriminalitetsforebyggende tiltak. Det ble derfor viktig å foreta kartlegging i geografisk avgrensede områder. Slik ville det bli lettere å sette inn lokale tiltak som skulle tilpasses de lokale bomiljøer. Bydelene Fjell og Konnerud ble valgt fordi de er svært forskjellige med hensyn til fysiske omgivelser og befolkningssammensetning, Fjell er en blokkby med mange kulturer samlet og med mange registrerte sosiale problemer, Konnerud en småhusbydel med tilsynelatende mange ressurser, men med et gryende ungdomsproblem på grunn av store barnekull. Begge bydeler har allerede spesielle forebyggende tiltak gående i bomiljøet. På Fjell har de kommunens og borettslagets velferdsorganisasjon, Fjellstiftelsen, og kommunens helse- og sosialprosjekt, Fjellprosjektet. På Konnerud har de hatt bydelspoliti i flere år. Det ville derfor også være av interesse å finne ut om det i de to bydelene trengs andre typer tiltak, eller mer av samme sorten.

Prosjektorganisering

I forprosjektet ble det lagt opp til en arbeidsform som krever aktiv deltakelse og initiativ fra kommunens og bydelenes side.

Det ble nedsatt en referansegruppe som skulle fungere både som en gruppe med kjennskap til ulike sider ved Drammen, og som en ballvegg for prosjektleder underveis i kartleggings- og tilbakeføringsprosessen. Plan- og utredningsleder Aadne Brun skulle være kommunens ansvarlig, og fungere som kontaktledd mellom forsker, kommune og bydeler i en aktiv dialog, slik NBI-prosjekter vanligvis fungerer. Aadne Brun har vært sykemeldt storparten av prosjektperioden, og med dette falt bunnen ut av prosjektet. Det har tatt tid og det har tildels vært meget vanskelig å få opprettet ny kontaktfunksjon for prosjektet. Prosjektet var på forhånd ikke vært bredt

forankret i kommunen, og en har hatt opplevelsen av å måtte starte på nytt igjen, noe som førte til en del uhensiktmessig tidsbruk for å få de praktiske ting til å fungere. Det synes også å ha vært en del uenigheter innad i kommunen om verdien av et slikt prosjekt. Betydningen av å ha en bred forankring i prosjekter som berører flere fagområder kan ikke overvurderes.

Politiet var i en periode den samarbeidspartner som viste størst interesse for prosjektet, og det ble naturlig å konsentrere seg om hvilke ressurser de satte inn i det kriminalitetsforebyggende arbeidet i en egen delstudie. Også lærere ved de fire ungdomsskolene en valgte ut i selvrapporteringsundersøkelsen har vist en enestående samarbeidsevne.

Prosjektet har av ovenstående grunner blitt et rent kartleggingsprosjekt, og mer forskerstyrt enn dialogpreget. Håpet er likevel at kartleggingsarbeidet kan danne grunnlag for handling i ettertiden.

Kartlegging i bolker

Vi har lagt opp kartleggingsarbeidet i bolker, der vi først kommer med data fra intervjuer og observasjoner i de to utvalgte bydelene Konnerud og Fjell (del I). Vi skal videre se hva niendeklassingene i de to bydelene sier om sine oppvekstvilkår, inkludert sin deltakelse i ulike former for lovbrudd. Som "kontrollbydeler" har vi også slike data fra to andre bydeler, Åssiden og Bragernes Sentrum (del III).

Bydelspolitiet på Konnerud får en egen liten studie. Her vil vi i hovedsak fokusere på bydelspoliets holdninger til sitt arbeid, og hvordan de arbeider for å forebygge kriminalitet i en bydel (del IV).

Vi skal komme med en oppsummering av de data vi har samlet (del V) og til slutt (del VI) skissere en modell for hvordan Drammen selv kan fortsette et kartleggingsarbeide om kriminalitet. Dette er ønskelig fra Dammens side for å få kjennskap til hvordan de ulike forebyggende tiltak som settes inn virker i nærmiljøet og i byen som helhet. Håpet er at en slik modell også skal kunne brukes av andre kommuner med lignende forutsetninger som Drammen.

Målet er å forebygge kriminalitet

I vår sammenheng er målet å fremskaffe kunnskap om kriminaliteten som kan brukes til å sette inn forebyggende tiltak slik at barn og unges oppvekstvilkår i Drammen kan trygges. De forebyggende tiltak må derfor først og fremst ha en karakter av primærforebygging. Det vil si at det må legges vekt på å skape samværsformer i bydelene som gir de unge trygghet, identitet og evne til å takle problemer i fremtiden. I noen tilfeller må det handle om å sette inn sekundærforebyggende tiltak, det vil si tiltak som forhindrer kriminelle handlinger, som alarmer, belysning, politi...Det er i dette perspektivet vi forsøker å få frem ulike sider ved et bomiljø.

En bys kriminalitet er et bilde på at noe er galt i samværsformene. Får vi ned kriminaliteten i Drammen, betyr det sannsynligvis at vi har fått gjort noe med årsakene til kriminaliteten, det vil si med folks levekår og innbyrdes relasjoner. Vårt nedslagsfelt er bydelene. Vår studie kan forhåpentligvis si mer om hvilken rolle bydelen og miljøet her spiller i et kriminalitetsbilde og i muligheter for forebygging.

Del I:

KUNNSKAPER OM BYSAMFUNN OG KRIMINALITET

BYEN I KRIMINOLOGISK PERSPEKTIV

Vi skal innledningsvis se litt på forholdet mellom byliv og kriminalitet.

Med bylivet følger gjerne kriminalitet. Kriminaliteten øker med byens størrelse, selv om en også kan se innbyrdes variasjoner mellom byer av samme størrelse. Her må kriminaliteten forklares med noe annet enn folketettheten. Kanskje kan det ha noe å gjøre med sammensetningen av befolkningsgrupper i en by, om for eksempel byen har en heterogen eller homogen befolknings-sammensetning, det kan ha med klasseforskjeller i byen å gjøre, det kan ha med tilgang på goder som arbeid å gjøre, og det kan ha å gjøre med det vi kaller kulturkonflikter av ulike slag. Kriminalitetsforsterkende faktorer kan også ligge i byens fysiske strukturer. I trettiårenes Chicago så vi hvordan kriminaliteten florerer i bystrøk hvor vital næringsdrift i nærmiljøet forsvant. Tomme bygninger førte til forslumming og fattiggjøring av bydeler. Folks møtesteder forsvant, og med disse den daglige sosiale kontrollen (se senere).

Det er særlig tyveriene som har en proporsjonal økning med byens størrelse. Byen er møtested for fremmede. På landet kjenner folk hverandre i større grad. Det er vanskeligere å stjele fra en som angår deg personlig enn fra en du aldri har hatt et personlig forhold til. Byens sentra er dessuten ofte folketomme om natta. Folk bor utenfor sentrum. De folketomme strøk, ofte med en massiv oppsamling av gjenstander det er fristende å tilegne seg, blir hjemsoekt av tyver. Biltyverier kan foregå hvor som helst hvor biler parkeres i en by, men statistikken viser at det stjeles flere biler i sentrale enn i ytre bydeler. Og siden det også er fremmede som er gjerningspersoner, er det lettere å anmelde gjerningsmannen, noe som også gir seg utslag på statistikken. Godt naboskap står ikke i veien for å ringe til politiet umiddelbart når sykkel, bil eller TV er borte.

Voldskriminalitet er av to hovedtyper: gatevolden og privatvolden. Gatevold er også et byfenomen. Høyest forekomst av registrert vold forekommer i sentrale bydeler om kvelden og natta, gjerne i forbindelse med skjenkesteder og lukningstidspunkt for disse.

Statistikken viser at denne volden oftes utføres av unge enslige menn som kommer fra ressursfattige kår i byen. Ofrene er også oftes unge menn, men gjerne menn med ressurser (Olaussen 1982).

Kan vi se en typisk situasjon for oss?

En ung, arbeidsledig kar som aldri kom igang med det han ønsket drar ut på byen med kamerater og drikker seg full. I drosjekø utpå natta blir han provosert av det ytre vellykkede hos en på samme alder, tiltaler han og påpeker "den kjekke frakken", hvorpå den andre avviser ham på en kanskje nedlatende måte, irritert over fulle folk som alltid skal bry seg. Dette blir for mye for den unge mann, og han tyr til det han kan best i øyeblikket: Slå. Han gir den vellykkede en kilevink så mannen faller mot asfaltkanten og blir liggende. Han blir kjørt til legevakta, og innlegges senere for sterk hjerne-rystelse. Han anmelder overfallet, og er selv blitt et offer i kriminal-statistikken. Utfallet vet vi mindre om. Gjerningspersonen kan forbli ukjent og unnsnippe statistikken, men kan også bli funnet, tiltalt og registrert.

Vi kan også forestille oss en lignende situasjon mellom to med ulik kulturbakgrunn,

hvor konflikten også til sjuende og sist handler om en kamp om godene.

Den private volden forekommer i "det tette samfunn" som familien kan være (Christie 1974). Den er ofte av alvorligere karakter enn gatevolden (Jon 1992). Her er det store mørketall, fordi denne type vold ofte har de svakeste som ofre: barn, eldre og kvinner. Selv om voksne kvinner er istand til å anmelde, viser det seg ofte at de kan leve i årevis i et mishandlingsekteskap uten å ta det nødvendige oppgjøret med sin voldelige ektemann. Det hender at hun kan anmelde i særlig grove tilfeller av vold, men kan også trekke anmeldelsen tilbake siden.

Vi har fått en sterk økning i registreringen av denne voldstype de senere årene i Norge. Det kan ha to årsaker: At volden er kommet frem gjennom mediafokusering og det er lettere å identifisere seg med andre ofre og melde fra. Eller at volden har økt i omfang, og anmeldelsene står i forhold til dette. I første tilfelle har vi fått en nedgang i mørketallene, i siste tilfelle ser vi en fare for uhyggelige mørketall fortsatt.

Vi vet at det finnes mye vold og kriminalitet også på landsbygda som ikke lenger kan fremstilles så idyllisk som en gjerne har gjort tidligere. Vi har hørt om eldre i avsidesliggende strøk som får besøk av ransmenn, i flere saker med dødelig utfall. De siste årenes fokusering på incest har også avslørt at folk på landsbygda har oversett seksuelle overgrep som har foregått over år. Det er ikke så lett, og heller ikke vanlig ut fra tradisjoner, å anmelde naboen for slikt.

Byens løse struktur gjør det likevel lettere å ty til kriminalitet her. Tilleggsfaktorer som "gjenstandsopphopningen" og mengden av fremmede øker tilgjengeligheten til situasjoner hvor en ender opp som kriminell. "Leilighet gjør tyv".

Byen har altså flere forsterkningsfaktorer på kriminaliteten:

- Det løse samfunn, dvs antallet fremmede så samme område
- Det tette samfunn, en privatisering av hverdagslivet gjennom isolering i byleiligheter
- Gjenstandsopphopningen, det er flere ting å stjele som "mangler" eier
- Anmeldeshyppighet. Selv om en lettere kan gjemme seg i byen, er det også større anmeldelsespraksis blant folk.

I tillegg til disse generelle bykjennetegn, kommer det samtidsforhold inn som er med på å forsterke konflikter ytterligere, som for eksempel arbeidsløsheten, som i dag kanskje er den største daglige trusselen. Den griper inn i folks hverdagsliv på en helt grunnleggende måte. Arbeidsplassargumenter går gjerne foran større og mer totale trusler, som miljøkatastrofer.

Vi har sett hvordan folkegrupper i Europa i dag slåss om godene.

Grenseoppløsning, krig og folkevandring er noen av resultatene. Vi vet at det i slike forhold er grobunn for både korrupsjon, tradisjonell kriminalitet og narkotikamisbruk og omsetning. Med folkevandringene og kampen om godene kommer også kulturkonflikter inn som en forsterkende faktor. Vi ser også i Norge virkningen av denne krisen, med blant annet en skjerping av kulturkonflikter og rasisme.

Narkotikaen blir "de fattiges paradiset", mens andre skor seg på folks rusavhengighet gjennom innførsel og omsetning av narkotika. Hvitvasking av narkopenger er blitt et nytt kriminelt virkefelt i Norge, og i noen av de offentliggjorte sakene har grenseoppgangene mellom tradisjonell økonomisk kriminalitet (næringslivslovbrudd) og hvitvasking av narkopenger vært vanskelig å se.

Det er også alminnelig kjent at tradisjonelle lovbrudd svært ofte er knyttet til stoffavhengighet og behovet for den kostbare dagsdosen.

Gjennomgangen ovenfor viser at de ulike kriminalitetstyper griper inn i hverandre på måter som gjør at vi kan si at med den ene kriminalitetstype følger gjerne en annen med. Skissen viser også at kriminalitet og samfunnets generelle struktur er gjensidige forhold. Jo flere faktorer i samfunnet som virker normoppløsende på makroplan, som arbeidsledighet og bykonsentrasjon, jo større sjanse for at enkeltmennesker mister taket på normer i sin hverdag. Kriminalitet blir en legitim overlevelsesmåte for grupper av ulike slag.

SOSIAL KONTROLL

I kriminologien snakker en ofte om sosial kontroll. Med det menes den kontroll som medmennesker eller samfunn øver på individene, og som gjør at vi kan betraktes som noenlunde forutsigbare eller lovlige i våre handlinger.

Den sosiale kontrollen kan være *uformell*. Med det mener en den kontrollen som består i at vi til daglig retter oss etter *normer* vi har med oss fra barndom og oppdragelse. Med en mer omfattende forståelse av denne typen kontroll, kan vi snakke om den samvittigheten vi utvikler når vi vokser opp, eller den omtanken vi utvikler for levende liv rundt oss. Vi er gjensidig avhengige av andre mennesker, noe som gjør av vi naturlig utvikler denne omtenkksomhet. Men den kan være mer og mindre til stede hos den enkelte, og ulike kulturer kan legge vekt på forskjellige sider i den uformelle sosiale kontroll. I Norge takker vi for maten og vi sier takk for sist etter et festlig møte, i andre land og kulturer kan slike takksigelser være direkte uhøflige. Det viktigste vi skal legge vekt på her er den kollektive siden ved den uformelle sosiale kontrollen, den "ånd" som holder oss sammen i små og store samfunn. Denne uformelle samværskontrollen (som egentlig ikke er ment å være noen kontroll) kalles også *primærkontroll*, den som kommer først, og som er viktigst for å regulere individenes liv, og som i et samfunn aldri kan erstattes av sekundære kontrollører.

Reaksjonsmåter ved brudd på de uformelle regler kan være et blikk, en bortvendt rygg, hoderysten eller verbale kommentarer. Før var det vanlig å gi ungene juling når de hadde brutt de uformelle samværsregler. I dag er dette ikke god oppdragelse, jamvel forbudt ved lov.

Den *formelle sosiale kontroll* eller *sekundærkontrollen* trer inn når vi oppfører oss slik at vi har brutt en regel nedfelt i *lovverket*. Straffeloven er den som sterkest uttrykker samfunnets normer og konsekvenser for brudd på disse. Politi og rettsvesen er de instansene som i første rekke skal reagere når lovbrudd finner sted. Blant andre formelle kontrollører regner vi også sosialvesen, tollvesen, vaktelskaper, o.l. Kontrollen kan også være innebygget i de fysiske omgivelser gjennom skilting, gjerder, o.l.

Reaksjonsmåter ved brudd på de formelle normer er vanligvis skriftlige advarsler, bøter, fengsling eller annen institusjonalisering. Når det er stort samsvar mellom uformelle og formelle regler, sier vi at et samfunn har høy grad av *integrasjon*. Hvis lover og normer kun er noe som eksisterer på

papiret eller i hodene på folk mens majoriteten handler i strid med dem, snakker vi om *desintegrasjon*. Andre desintegrasjonstrekk er en systematisk skjev fordeling av goder.

Det er heller ikke gitt at alle i et samfunn har de samme mål. Hvis grupper har svært ulike mål, og strever for å nå disse hver på sin måte, er det duket for konflikter. Irland, Midt-Østen og Jugoslavia kan stå som eksempler på områder med slike målkonflikter. I andre samfunn kan målene være ganske ensartede, men grupper eller enkeltindivider kan ty til ulike metoder for å nå dem. Å finne nye metoder for å nå kollektive mål, kan tilføre et samfunn nyskapende ideer. Men i noen sammenhenger kan de uortodokse metoder være lovstridige. Da snakker vi om kriminalitet. "The American Dream" har vært brukt som eksempel på hvordan dette felles mål driver amerikanere inn i ulike virksomheter av legal eller illegal art (Jfr Merton 1938).

Christie tar for seg forskjellen på sosial kontroll i *løse og tette samfunn*. Løse samfunn er samfunn der folk ikke kjenner hverandre, som i større byer, og de er preget av at folk er mindre synlige og mindre avhengige av hverandre. En kan lett gjemme seg bort, og avvik blir ikke så lett oppdaget. De løse samfunn forplikter mindre. I neste omgang får det konsekvenser for kriminaliteten. Det koster mindre å skade andre.

Et samfunn der folk er synlige for hverandre og trenger hverandre, kan kalles det tette samfunn. Småbyen og enkelte bygder kan være eksempler på slike samfunn. Her har den primære kontrollen gode levekår. Spørsmålet er om vi finner slike samfunn i dag.

Det tette samfunn kan som nevnt også være familien hvor folk lever særlig tett og har et følelsesmessig forbund. Den sosiale kontrollen er svært høy. Denne form for tetthet utløser ofte vold.

Vi må få et samfunn hvor stigma virker, sier Nils Christie. Med dette mener han at det må koste oss noe å bli stigmatisert som kriminell. Vi må være såpass avhengige av naboen vår at vi passer på vår ære.

- Gjensidig avhengighet betyr samtidig en viss grad av likhet i makt. Fængselssamfunnet og totalitære samfunn har lite av den gjensidige avhengighet. Synligheten blir bare til kontroll, og da er det også bare den ene part som er fullt synlig. Naboer i sovebyer, med yrke og venner andre steder, vil de grader mangle avhengighet at de ikke engang gidder å se. Men derved er også de på vei mot Chicago...

(Christie 1974, side 32).

Med dette mener vi ikke at utstøtingen av de som oppfører seg annerledes må forsterkes. Den kan i mange miljøer være svært utpreget, og til ulykke for dem som ikke klarer å følge de ulike normer om vellykkethet eller konformitet. Kanskje kan meningen gjøres klarere ved å si det som Christie selv sier det: "Det dårlige samfunn er ett hvor stigma ikke spiller noen som helst rolle." (side 128). I vår sammenheng kan det gi seg uttrykk som at ungdom i en av bydelene kanskje opplever som normalt å begå lovbrudd, mens en i en annen bydel blir utstøtt hvis en interesserer seg for slike handlinger.

Sosiologen Emile Durkheim (1897) fant i forrige århundre større selvmordsrate i kulturer med svært strenge leveregler og normer (enkelte jødiske samfunn) og i kulturer med altfor løse og uoversiktlige normer (protestantiske samfunn). Katolikkene i bestemte områder i Mellom-Europa hadde den laveste selvmordsrate.

Deres trosnormer og hverdagsnormer var sammenfallende, og normene av en slik karakter at de øvde en helsebringende sosial kontroll på individet.

Landsbygda var tidligere preget av et slektskapssystem i bosettingen. En fikk tomt på farsgrunnen, og husene spratt opp som knopper på et stamtre. En var knyttet til hverandre i naboskapet med slektskapsbånd. De samme trekk kunne leses av i deler av større byer. I dette ligger det sterk grad av sosial kontroll, på godt og på vondt.

I dag har vi ikke på samme måten vårt sosiale nettverk knyttet til stedet der vi bor. Vi har ofte våre venner og vårt arbeid utenfor boligområdet. Både på landsbygda og rundt de store byene har vi fått en tettstedsvekst der *folk bringes sammen for å bo* uten å ha noen felles virksomhet. Nye kontrollnormer må etableres.

Et spørsmål for oss vil være om det i vårt bypregede samfunn er mulig å skape samværsformer med optimal sosial kontroll. På hvilket stadium i bosettingen av slike bostrukturer utvikles en bokultur som har primærkontrollens kjennetegn i seg? Hva slags forutsetninger skal til for at dette skal kunne skje? Kan intern-normer og bokultur utvikles som resultat av tiltak, eller er dette noe som må utvikles ut fra sin egen dynamikk, en dynamikk som ikke kan planlegges? Et annet og grunnleggende spørsmål blir hvorvidt bomiljøet er den riktige arena for integrasjon i vårt samfunn med det personbaserte nettverk og de virksomhetstømte bolig-områder.

Kan vi i det hele tatt skape et bomiljø hvor stigma virker?

BOKULTUR OG KONFLIKTER

Når vi i dagens samfunn skal diskutere måter å bo på og måter å løse bomiljøkonflikter på, kommer vi ikke utenom den kulturelle dimensjonen. Det er minst tre grunner til dette:

- Alle større byer i verden i dag trekker til seg folk fra alle kanter av kloden
- Bomiljøer nybygges i store trinn og mangler ofte røtter og tradisjoner
- Det produktive livet i bymiljøenes offentlige sone er erstattet med møter rundt konsumsjon, kommunikasjon og kulturaktiviteter.

Edward Hall (1966) viser til interessante perspektiver og funn fra boligundersøkelser i USA, landet som virkelig har erfart problemer med at ulike kulturer skal bo og leve sammen i et urbanisert samfunn. Han er særlig interessant for oss fordi han legger vekt på hvordan de fysiske omgivelsene påvirker det sosiale livet i bomiljøer.

Han referer til sosiologer som påviser at det slett ikke er noen smeltedigel i amerikanske byer. Studier fra New York kan trolig overføres på større byer over alt i verden. En viktig konklusjon de bærer frem er at ulike kulturer i New York har gjennom generasjoner levd i adskilte bydeler, samtidig som byplanleggerne aldri tar dette faktum alvorlig. Det viser seg at de ulike kulturer ofte har slike særtrekk at det reflekteres i måten de bruker de fysiske omgivelser på.

Som eksempel nevnes de svarte som kommer fra landlige omgivelser i sørstatene og skal finne sin plass i urbaniserte områder i nord. Mange av disse har ikke

tradisjoner på å leve i by, og "make jokes" om måten de hvite stuer de svarte oppå hverandre i kasser i Harlem (side 173). En slik sammeligning kan vi også trekke til Fjell der mange fra den tyrkiske landsbygda skal tilpasse seg et norsk blokk-område.

Måten folk er involvert i hverandre og måten folk bruker tiden sin på, bestemmer også når folk føler seg stuert sammen. Ulike kulturer har ulike måter å løse en slik "stuvning" på.

Hall skiller mellom *monokron* og *polykron* tidsforståelse i de ulike kulturer.

De monokrone, som gjerne er folk av tysk eller skandinavisk opprinnelse, har lav involveringssterkel (større distanse til andre), og de har tendens til å måtte gjøre en ting ad gangen. De liker derfor å skille aktiviteter fra hverandre også i forskjellige områder. De polykrone, gjerne søreuropeere, svarte og puertoricane, har høy involveringssterkel og liker å gjøre flere ting på en gang. De foretrekker dermed at de ulike oppgaver kan finne sted på samme område. Monokrone nordeuropeere finner det derfor slitsomt å leve nær folk fra sydligere strøk, da de har en opplevelse av at ingen ting blir gjort (det sies intet om den motsatte opplevelse, men de polykrone må da oppleve de monokrone som ganske "monotone"!)

Og siden *orden* ikke er viktig for søreuropeeren, er regelen om at den som kommer først gjennom å pushe seg fram får melet malt først selv om en kom sist inn. Også til plage for nordeuropeeren som er vant til å stille seg i en ryddig kø.

Når en bygger boligområder må en ta hensyn til slike kulturelle særtrekk, mener Hall, og mener derfor det er viktig at psykologer, antropologer, o.l. trekkes inn i forbindelse med planlegging av nye boligområder. Det må finnes spillerom for alle, uansett kulturbakgrunn, innenfor et boligområde.

Hall nevner som eksempel på hvordan folk i sør liker å møtes gjennom måten de bygger sine "piazzæer" og "plazaer" (plasser) på i italienske og spanske byer, ofte fri for biler. Disse tjener både de som liker involvering og behovet for distanse og sektorisert hverdagsliv.

Selv om Hall fokuserer på nasjonale og etniske kulturtrekk, er det også mulig å bruke noen av disse kunnskapene når en skal forstå konflikter mellom folk av samme nasjonale hærkomst. Trolig kan vi også snakke om ulike kulturer mellom folk fra landet og folk som har lange slektstradisjoner for det å bo i by, ulike sosialgrupper, kjønnsforskjeller i måten å bruke byen på, o.l.

Kvinner oppgir for eksempel oftere at de ikke føler seg trygge i bomiljøene, særlig på kveldstid. Det er også viktigere for kvinner å ha steder for rekreasjon og avkobling i nærheten av boligen, mens menn ser det som viktigere å ha steder for fysisk trening og mulighet til å være i fred (Berglund og Jergeby 1992). I vår sammenheng vil det også være relevant å trekke inn ungdomskulturens normer som del av bomiljøets ulike delkulturer. Vi skal se at både Fjell og Konnerud hver på sitt vis kan tjene som eksempler på ulike måter å bruke et boligområde på for ulike "kulturer".

BYDELEN SOM BOMILJØ

Når vi snakker om bydel i vår sammenheng, vil det bety et geografisk avgrenset område med en spesiell struktur i topografi og byggestil, befolknings-sammensetning, servicetilbud og tilgjengelighet til byens andre deler:

Vi vil fokusere på barn og unges oppvekstvilkår i bydelen. Bydelskriminalitet vil bli brukt som en indikator på graden av (des)integrasjon og (u)trygghet i bomiljøet, og dermed hva slags oppvekstvilkår bydelen kan by på.

Hva mener vi så med bomiljø?

"Bomiljø" brukes på ulike måter, avhengig av hva vi legger vekt på. Når vi skal bruke begrepet i en analytisk sammenheng, krever det en presisering. Den kan for eksempel se slik ut:

- de fysiske omgivelsene
(boligene, uteområdene, fellesanleggene, veg, vann og kloakk, ledningsnett, transportsystem, osv.)
  - befolkningssammensetning
(folk som bor og arbeider i området, folk som bruker området)
  - sosiale systemer
(hushold, organisasjoner, grupper, institusjoner, osv.)
- (Dagfinn Ås, NBI 1974).

Alle disse elementene spiller sammen og danner et bomiljø. I tråd med en slik beskrivelse blir det naturlig å stille følgende spørsmål når vi snakker om *kriminalitet* i bomiljøet:

Er det noe ved de fysiske omgivelsene som hemmer eller fremmer kriminell adferd?
Er det noe ved befolkningssammensetningen som hemmer eller fremmer kriminell adferd?

Er det noe ved den sosiale organiseringen i området som hemmer eller fremmer kriminell adferd?

(Jr. Anne Sæterdal, NBI-rapport 1991)

Det vil også være viktig å finne ut om folks forestillinger om eller frykt for kriminalitet i et bomiljø stemmer med den faktiske kriminaliteten. Det hender at folk har forestillinger som er produsert ut fra særinteresser, massemediaoppslag og lignende. Konsekvensen kan være at bydeler eller grupper kan bli syndebykker for generelle konflikter uten at det er grunnlag for det.

Gjennom en systematisk innhenting og bearbeiding av de ulike data vil vi til slutt kunne gi noen svar på de spørsmålene som ble presentert oss fra Drammen i starten av prosjektet, og som utgjør problemstillingene i vårt prosjekt:

- hva slags kriminalitet preger Drammen?
- er det statistiske forskjeller mellom Drammen og andre byer?
- hva slags kriminalitet kan ha lokale årsaker?
- er det grupper av befolkningen som er overrepresentert i statistikken?
- hva preger disse gruppene?
- hva utløser de kriminelle handlingene?
- hva kunne ha hindret de kriminelle handlingene?
  - på individplan
  - på lokalplan

(Fra forprosjektet side 18).

Ikke alle spørsmålene kan gis utdypende svar i dette prosjektet. Noen av svarene

må antydes da de krever et mer inngående kjennskap til kriminelle miljøer og delkulturer på flere nivåer.

Men hovedproblemstillingen kan oppsummeres i to spørsmål:

Har bomiljøet en hemmende eller fremmende effekt på kriminaliteten?

Hvordan kan en sette inn kriminalitetsforebyggende tiltak med basis i bomiljøet?

Vi skal prøve å finne noen svar på det første spørsmålet underveis. Dette må danne basis for svar på det andre spørsmålet som blir en utfordring for Drammen på sikt.

METODER FOR INNSAMLING AV DATA

Hvordan skal vi kunne få et bilde av kriminalitet i en by som ikke bare er en av mange topper på et stort isfjell? I hvilken grad kan vår datainnsamling fremskaffe kunnskaper som ikke politi, aviser og folk i gata allerede har fra før? Vil noen egentlig fortelle en forsker sannheter om kriminalitet i egen by eller eget bomiljø?

For å komme nærmere en sannhet som er noe mer enn tidligere forestillinger og vrangforestillinger må vi se ulike informasjoner i en sammenheng. Vi har flere innfallsvinkler:

1. Statistikk

- a. politistatistikk
- b. selvrapportert kriminalitet blant ungdom
- c. annen relevant statistikk

2. Intervjuer

- a. strukturert personintervju av beboere og nøkkelpersoner i bydeler
- b. gruppesamtaler
- c. uformelle samtaler med en eller flere/gateintervjuer
- d. intervju av nøkkelpersoner i offentlige etater
- e. samtaler med politifolk i felten

3. Deltakende observasjon

- a. opplevelse av bydelen gjennom å benytte seg av stedets service ved besøk koblet til uformelle samtaler
- b. observatør ved seminarer, møter og tilstelninger

4. Dokumentanalyser

- a. byplandokumenter
- b. rapporter fra skole-, helse- og kultursektor i Drammen

Statistikdata er kvantitative data som baserer seg på tellinger. Vi er avhengige av hvordan den enkelte kriminelle handling registreres for å kunne si noe om sannhetsgehalten i et kriminalitetsbilde som kommer frem gjennom statistikk. Disse tallene er avhengige av hva slags anmeldelsesvaner folk har, hva slags registreringsrutiner politiet har og hva slags kriminalitetstyper som lar seg registrere mest åpenbart.

Kriminalstatistikken er ellers preget av hva et samfunn regner som kriminalitet eller prioriteter å oppklare. Økonomiske lovbrudd er som kjent vanskeligere å spore opp og registrere enn tyveriet begått av den unge gutten i sentrumsgater. Likeledes er ulike typer narkotikalovbrudd del av ett nett av kriminelle handlinger hvor ulike samfunnsgrupper er involvert, fra den gatenarkomanes lovbrudd til haien på toppen som opererer i det skjulte og kan inneha respekterte stillinger i samfunnet. Et statistikkbilde forteller derfor bare deler av sannheten. Bildet må utvides med data fra folk om hvordan de *opplever* sin hverdag i den byen de bor i: Er de til daglig redd for kriminalitet? Hva slags foranstaltninger foretar de mot selv å bli ofre? Har de selv vært med på kriminelle handlinger? osv.

Intervjuer med nøkkelpersoner i bydelene, i offentlige etater, i interesseorganisasjoner eller i byens hverdagsliv forøvrig, kan dermed gi et nytt type bilde av kriminaliteten i en by. Her får vi data fra folk som står nær problemet på ulike måter. Til sammen gir det både et bilde av kvantitet og av kvalitet: Jo flere som snakker om et fenomen, jo større sannsynlighet er det for at det eksisterer som et problem. Og den enkeltes opplevelse av et problem kan utdypes og nyanseres mer enn de kunnskapene vi kan innhente fra et tall i statistikken. Slike data kan for eksempel utvide kunnskapene om *årsaker* til kriminelle handlinger, da kvalitative data fanger opp forhold rundt kriminaliteten, som privatøkonomi, familieproblemer, bomiljøsvakheter og det offentliges ansvar for velferd for ulike grupper i en bydel.

I en undersøkelse om selvrapportert kriminalitet kan vi få en ny type statistikk, der folk selv kan fortelle anonymt om de har vært med på lovbrudd. Dette blir en annen måte å registrere på enn politiets rutiner. Men vi står selvfølgelig også her overfor problemet med falske tall: hvor mye orker folk å si om sine egne lovbrudd, tross forsikringer om anonymitet? Hva slags rett har folk til å stille slike nesevise spørsmål?

Vi kan også sette bydelens problemer inn i en større sammenheng, samtidig som bydelsdata kan gi oss konkrete og jordnære kunnskaper som gjør det mulig å sette inn forebyggende tiltak.

Forskerens egne observasjoner blir også viktige data i et helhetsbilde. Dette kan skje gjennom uformelle samtaler og menneskemøter generelt i bydelen, gjennom å benytte seg av stedets service, eller gjennom mer objektive og nøkterne registreringer av fysisk miljø og møtesteder.

Vår metode er som vist sammensatt. Vi benytter oss av flere innfallsvinkler til å si noe om kriminaliteten i Drammen slik den kommer til uttrykk i to utvalgte bydeler, Konnerud og Fjell, og slik den kommer til uttrykk gjennom å sette bydelsproblematikken inn i et by-perspektiv gjennom data utenfor disse utvalgte bydelene. Vår oppgave blir derfor i hovedsak å systematisere kunnskaper folk i ulike sammenhenger sitter inne med, både subjektive og mer systematiserte kunnskaper. Ved å koble data sammen kan vi gi et helhetsbilde som gir et sannere bilde enn sporadiske avisoppslag, ufullstendig statistikk eller folks hverdagsoppfatninger.

Hvem har gitt oss data?

Data blitt innhentet gjennom samtaler og intervjuer med en eller flere ad gangen i de to bydelene, eller folk ellers i Drammen som har kunne gi et bilde av bydelenes plass i byens totale sammenheng.

En har snakket med både beboere og folk som jobber i bydelene. Siden de to bydelene er så forskjellige, har en måtte satse på informasjon fra ulike typer nøkkelpersoner, på Fjell har hjemmehjelpere og folk fra Fjellstiftelsen og Fjellprosjektet representert de ansatte i bydelen, mens på Konnerud har det vært politiet, lærere og butikkansatte i størst grad, mange av disse også bosatt i bydelen. Blant beboere har en prøvd å få data fra ulike typer beboere, gamle, unge, norske og innvandrere.

En har også fått data fra buss- og drosjejåførere i byen, og ansatte i Drammen kommune, ved siden av data fra representant fra en tyrkisk innvandrersorganisasjon, en tidligere kriminell og samtaler med politiet i forebyggende gruppe og kriminalpolitiet. Ikke alle har blitt direkte sitert i presentasjonen som følger, men har like mye dannet et bakteppe for hvilke temaer en har måtte dvele ved.

Tilsammen har en hatt samtaler med 65 informanter.

Andre data er innhentet gjennom en undersøkelse blant niendeklassinger ved fire skoler, tilsammen 348 elever.

Data er ellers innhentet gjennom observasjon på Fjellseminaret i januar 1992 og møte i bydelsutvalget på Konnerud i mars 1992, ved siden av observasjoner av fysisk og sosialt miljø i bydelene.

Ulike foreliggende dokumenter som kriminalstatistikk, kommunale rapporter og avisreportasjer har gitt tilleggsdata.

Del II:

TO BYDELER I DRAMMEN

- bomiljø, trygghet og risiko

BYDELEN FJELL

Historikk

Fjell er en bydel i en av Drammens åssider, 4 km fra sentrum. Skolekretsen Fjell omfatter både villabebyggelse og en blokkby i denne åsen. I hovedsak vil vår benevnelse "Fjell" dreie seg om blokkbyen.

Fjell ble opprinnelig bygget som avlastningsbydel i forbindelse med motorveibygging på Brakerøya. Mange ble husløse der, og boligbehovet var generelt stort i Drammen i begynnelsen av 60-åra. Fjell ble bygget i perioden mellom 1966 og 1975.

I bydelens tidlige historie var det populært å bosette seg på Fjell. Moderne leilighet i åsen, i nærheten av mark og med utsikt over fjorden, var et attraktivt alternativ til sentrumslivet i gamle bygårder. De som flyttet inn var noe yngre i gjennomsnitt enn folk i andre bydeler, men uten spesielle kjennetegn i sosial status. De problemene en hadde i litt større grad enn i andre bydeler, trodde en hadde å gjøre med at bydelen ennå ikke hadde satt seg. Ingen forestilte seg at Fjell kunne bli et nytt Stovner med sine typiske drabantbyproblemer. På slutten av 70-tallet skjedde det imidlertid endringer på Fjell som fikk uforutsette konsekvenser. Kommunen startet en storstilt utbygging av småhus på Konnerud, og mange flyttet dit fra Fjell. Dette skjedde samtidig med at borettslagsleiligheter ble frigjort på det åpne marked. Det ble mange ledige leiligheter på Fjell, noe som holdt prisene på et lavt nivå. Folk uten mye penger kunne kjøpe her. Fjell fikk etter hvert en ny befolknings-sammensetning, blant annet flere sosialklienter og aleneforsørgere. Etter hvert kom andre grupper uten tilknytning til samfunnets produktive og sosiale liv: innvandrerne. I dag har Fjell blitt en bydel med en befolkning preget av mangel på ressurser i større grad enn i andre bydeler i Drammen, og problemene har meldt seg. Bydelen har fått de vanlige drabantbykjennetegn: Arbeidsledighet, ungdomsproblemer, barnevernsaker, ensomhet og dårlig økonomi. I tillegg er bydelen preget av sterke kulturkonflikter. Folk i villaene nær inntil blokkene, er nøye med å understreke at de ikke bor på Fjell, ikke minst på grunn av to store kriminalitetssaker i området som har gitt Fjellnavnet en belastning. Sistnevnte har ført til at det ofte er lettere å vektlegge de negative sidene av Fjell enn å peke på at Fjellsamfunnet har utviklet samarbeid og samvær på tvers av grupper som andre bydeler kan lære av, eller at det bor mange på Fjell som slett ikke er "ressurssvak".

(Ovenstående er i hovedsak hentet fra Carlsson 1991).

En av informantene forteller om starten på innvandererinnslaget i Drammen slik: "Ca 100 tyrkere ble "kjøpt" som arbeidskraft av forretningsmenn fra Drammen som selv reiste ned og hentet dem i 70-årene. Tyrkernes familier kom etter hvert etter, og de fikk flere barn."

Det var behov for hjelp i industrien på denne tiden. Da var innvandrerne gode nok. Så kom arbeidsledigheten! Innvandrerne får i dag ofte skylden for de dårlige tider. I Drammen blir Fjell syndebukkarenaen, for der bor de.

Mange Fjellbeboere er altså folk med lav tilknytning til samfunnets produktive og sosiale liv, men mange har også et varmt hjerte for bydelen, og ønsker å holde fast ved bydelen gjennom å bo og leve her som før, noen også i tillegg delta i organiseringen av Fjellsamfunnet.

Fysisk miljø

Blokkbyen Fjell består av 11 høyblokker (9-11 etasjer) og 16 lavblokker (3-4 etasjer). Av de 1509 leilighetene i området finner vi 2/3 i høyblokker og 1/3 i lavblokker. Det bor i dag ca. 3500 innbyggere på Fjell, et av Norges tettest befolkede områder. Litt over 40% av beboerne i blokkbyen er innvandrere, hvor tyrkerne utgjør største andelen av disse.

Det visuelle inntrykket:

Det er åpne rom mellom blokkene som ligger i vestre åsside inntil skog og friområder. Fra mange av leilighetene har en flott utsikt over byen og fjorden. Rommene mellom blokkene kan oppleves golde og uten identitet, men i sommertiden er disse rommene mer befolket. Inntil noen av blokkene finnes lekestativer og benker å sitte på.

Midt i området ligger barneskolen, utsmykket med ca. 25 flagg fra ulike land, og i nederste ytterkant Fjell bo- og servicesenter, altså tiltak for eldre i bydelen. Går vi innenfra og mot øverste ytterkant finner vi fyrsentralen med sin høye og godt synlige forbrenningspipe først. Her holder boligområdets servicestab til, de som sørger for ulike former for teknisk vedlikehold for beboerne og søppeltømming i blokkbyen. Like ovenfor ligger "Senteret", med butikker, bank, posthus, frisør, etc. Mange av butikklokalene står tomme, og gir et bilde av forfall eller midlertidighet. Spor av innbrudd eller hærverk finnes på noen av fasadene. Ovenfor senteret ligger de rosa brakkene til Fjellstiftelsen og Fjellprosjektet (se senere). Like inntil dette området finner vi en brakke som benyttes som eldresenter om formiddagen og ungdomskafe om kvelden, og like nedenfor finner vi bydelens to barnehager og biblioteket. Dette området uttrykker også en slags midlertidighet ved sin brakkestruktur.

Noen områder av blokkbyen har gjennomgått en grundig rehabilitering både inne og ute, noe som blant annet kommer til uttrykk gjennom blokker malt i ulike fargefelter. Fra å være lys grå, har de fått farge, for mange et uttrykk for et "fargerikt fellesskap", for andre til irritasjon over de nye tilstander.

Førsteintrykket av Fjell gir tanker om luft og lys, men også om en tilstand av hjemløshet og uutnyttede muligheter. Uterommene inviterer ikke til samvær og uteliv. Få tegn tyder på at hver enkelt blokk har erobret uteområdet rundt seg og gjort det til sitt revir, gjennom for eksempel beplantning, bord og benker, o.l. Høye nettinggjerder rundt skoleområdet og andre uteområder skaper avstand mellom husene og uteområdene. Påfallende er det også at det i mange av blokkene er fravær av blomsterkasser på verandaen, med unntak av noen blokker i ytterkantene av boligfeltet.

En besøkende i området savner også en liten stedets kafe, ikke bare for selv å sitte, men også som et uttrykk for at folk i området hadde et møtested uten å måtte være syk, gammel, ung, innvandrer eller i husleienød.

Mellom husene på Fjell kan en på en soldag se barn og innvandrerkvinner i klynger. Kvinnene prater med hverandre, noen med et håndarbeid mellom fingrene, samtidig som de har et øye til barna rundt lekestativene. Utenfor skolen og barnehagene ser

og hører vi lekende barn, med noen voksne som sporadiske innslag. Ved butikkssenteret finner vi et fåtall voksne i ulike ærender. Med jevne mellomrom kommer bussen kjørende tvers gjennom området og plukker opp en eller to som venter på holdeplassene, mens andre beveger seg mellom blokkene i bil.

Det mest slående visuelle inntrykk av Fjell er hvor annerledes området er fra sine omgivelser. Et gammelt gårdsbruk, skogområder og store villaer skaper en voldsom kontrast til blokkene som gir inntrykk av å være "spyttet ut" i forbifarten. Det er vanskelig å forestille seg at det har ligget gjennomtenkt planlegging bak denne ansamlingen av blokker midt i naturomgivelser og småhusbebyggelse. En som arbeider i området uttrykker Fjell på denne måten:

– Fjell er en bydel i utakt med norsk boligtradisjon, utenfor den norske boligdrømmen om lite rødt hus med hage og nærmiljø i småby eller storby. Fjell er et sted hvor mange har flyttet til som et skritt på veien mot boligdrømmen. De som kommer inn hit i dag har ikke hatt muligheten til å velge sin bolig. Men samtidig er Fjell en type boligbygging som har mange muligheter i seg hvis en kan utnytte dem... Her har en muligheten til å gi folk ulike former for service hvis ting blir organisert på riktig måte. Å vokse opp på Fjell er å vokse opp i en kontrast, det er en kulturell kontrast til samfunnet utenfor, og det er kontraster innenfor. Her er det et begrenset nettverk, få tradisjoner og ikke arenaer for samhandling. Det som er normalt på Fjell, er unormalt andre steder.

Hvis vi skal oppsummere, er det to beskrivelser som dekker overflateinntrykket av Fjell, det er *midlertidigheten* og *kontrastene*. Rent intuitivt vet vi at dette kan innebære både turbulens og konflikter, men at det samtidig har *mulighetene* i seg.

En organisert bydel

En bydel kan beskrives også gjennom måten den er organisert på. Men dette krever et godt kjennskap til organiseringen. De som vil ha en mer inngående organisasjonsanalyse av Fjellsamfunnet, anbefales derfor å lese Yngve Carlssons beskrivelser (NIBR 1991). Her skal jeg nøye meg med en overfladisk beskrivelse. Fordypelsen må heller ligge i kriminalitetsbildets koblinger til denne skissen.

Problemet med beskrivelser av Fjellsamfunnet slik flere informanter har minnet en om, er at det hele tiden forandrer seg, ikke den fysiske strukturen, og i lange perioder heller ikke befolknings-sammensetningen og utfordringene i bomiljøet som sådan, men de ulike tiltak kan komme og gå som årstidene. Det som skrives om Fjell i dag, kan derfor måtte omskrives imorgen. Disse forbehold må tas i fortsettelsen.

Et blokkområde er vanligvis organisert i utgangspunktet gjennom enten borettslag eller sameieorganisering. På Fjell har de gått et skritt videre. Her har borettslagene i samarbeid med kommunen og med støtte fra staten laget en ny organisering gjennom Fjellstiftelsen. På denne måten er det dannet en velferdsorganisasjon for beboerne på Fjell. Av tiltak kan nevnes boservicekontoret hvor folk kan komme med såvel økonomiske problemer som samværsproblemer i blokkene, arbeidsmarkeds-tiltak for arbeidsledige i området, ungdomskafe og fritidstiltak ved ungdomsskolen (lekselesingskurs og matservering) m.m.

I 1992 har en del av driften vært nedē da Fjellstiftelsen har gått med stort underskudd. Stillingen som daglig leder av stiftelsen ble sanert. På tross av underskuddet (med frysing av gjeld for 1993) har likevel personale og styre prioritert å holde ungdomskafeen og eldresenteret i drift, og etterskoletilbudet ved Galterud skole kunne etterhvert tas opp igjen etter et "spleiselag" mellom helse- og sosial, kultur- og undervisnings-sektor.

Fjellstiftelsens arbeid skapte en periode optimisme på Fjell. Nye tiltak for ungdom, eldre og arbeidsledige hadde (antatte og påståtte) integrerende og forebyggende effekter. Færre unge ble hengende i oppganger og på senteret i fritiden, eldre kunne møtes på nye måter, og arbeidsledige kunne oppleve å bli brukt gjennom arbeidsmarkedstiltaket Arbeid for trygd. Ivrige ledere med visjoner for Fjell hadde satt bydelen på Drammenskartet på en ny måte. Dette resulterte også i andre spesielle bydelstiltak, som "Fjellprosjektet", et helse- og sosialprosjekt knyttet til bydelen.

Fjellprosjektet er en form for desentralisering av hjelpeapparatet. Prosjektet er ment å fange opp utsatte grupper i Fjellsamfunnet, og består av fagpersoner fra barnevern, helseavdeling, utlendingetat og sosialetat. De skal samarbeide med andre institusjoner og tiltak i bydelen, og være et faglig bindeledd mellom bydelen og kommunen. De ansatte er fritatt fra saksbehandling og prøver ut nye tilnæringsmåter i forebyggende arbeid.

Av spesielle tiltak kan nevnes internasjonale kvinnegrupper, samtalegrupper for mødre, jentegrupper og kostholdstiltak/matlagingskurser knyttet til ulike kulturer i bydelen. Noen av erfaringene for ansatte i Fjellprosjektet er at de opplever kvinner som tidligere har isolert seg deltar ivrig i de ulike tilbud (svømming, f.eks.) når de er tilpasset ulike kulturers normer for samvær utenfor hjemmet (f.eks. at det bare er kvinner til stede under svømmingen).

Det er diskusjon blant folk i bydelen om alle særtiltakene har vært positive eller negative. Noen mener de har virket mer stigmatiserende enn utviklende, andre mener at de har vært helt nødvendige for å motvirke den totale krisetilstand. Når Fjellstiftelsen i dag er en hvilende institusjon, har det blitt stillere rundt bydelen. De store overskrifter om tiltak eller kriser i bydelen har uteblitt, samtidig som mange opplever at krisen reelt sett forverres og holdes mer i det skjulte.

Et bydelshus står på ønskelista til beboerne på Fjell - et hus som kan romme idrettshall, bibliotek, kafe, kino, m.m. Dette ønsket har eksistert lenge. Hittil har kommunen nedprioritert byggingen, og den har vært gjenstand for mange diskusjonsrunder. Mens denne rapporten finpusses, meldes det at kommunen har vedtatt å bygge bydelshus for 12 millioner kroner!

Den største krisen mellom borettslagene på Fjell og Drammen kommune kom etter 1982 da kommunen vedtok bygging av kirke istedetfor samfunnshus i området. Dette skjedd på tross av de store endringene i befolkningssamsetningen på Fjell, hvor store andeler av beboerne ikke har noe forhold til den norske kirke. (Carlsson 1991, side 169).

Tall fra 1987 (Carlsson, "Sjette- og niendeklassingers fritidsbruk") viser at Fjell har

den laveste aktivitet med hensyn til lokalt foreningsliv i Drammen. Folk som vil delta i foreninger, må ta kontakt med bydelør utenfor, som Austad, Galterud og Frydenhaug. Dette skjer i liten grad.

Bomiljøet på Fjell

Mange av dem en snakker med på Fjell opplever bomiljøet som vanskelig, både nordmenn og innvandrere. Alle ser at det har vært uheldig at så mange uten røtter og tradisjoner i landet og i byen har havnet på et særdeles sosialt krevende bo-område.

- På Fjell vokser en opp i en kultur som har en løs kontur på tross av all betongen... En får et annet bilde av norsk innvandringspolitikk på Fjell. Vårt gjennomslittige 4 millioners land, hvor konkurransen blir hardere og hardere, har i liten grad plass for folk fra den 3. verden. Og de har liten forståelse for våre spilleregler (hvor for eksempel utdanning er viktig), og våre arbeids- og bomåter. Innvandringshets tar utgangspunkt i dagliglivets trivialiteter, som reglene i en felles oppgang, for eksempel.
(ansatt i bydelen)

Den tettheten en blokkby legger opp til, setter høye krav til beboerkulturen. Små uregelmessigheter fra enkeltpersoner blir kollektive irritasjonsmomenter. Konfliktene i bomiljøet knyttes ofte til *rotet*. Mange av dem som bor på Fjell opplever konfliktene i bomiljøet gjennom de hverdagslige trivialiteter. Ulikhet i bovaner og leveregler gjør at en vektlegger forskjellig orden, renhold og måten å bruke fellesarealene på. Hverdagen blir derfor preget av irritasjon og stille fiendtlighet grupper imellom:

- Jeg synes utlendingene kunne samles mere sammen, de er så mange, og så rotter de seg sammen likevel. Jeg er ikke rasehater, det er mange hyggelige utlendinger også, men de tar overhånd... Ingen i oppgangen snakker rundt postkassene i vår blokk lenger slik vi gjorde det før. Det er lettere om sommeren, da kan en sitte ute og prate med dem. Tillitsmannsordningen fungerer dårlig her. Det er så som så med vaskinga her også, andre steder er det veldig nøye. Sjøppelrommet ser ikke ut, og på vaskerommet er det mye rot. Ingen vasker etter seg. Fjell kunne vært koselig om det hadde vært mer orden...

- Det har vel med vaner å gjøre. De er jo vant til å kaste bøtter med avfall ut vinduene så hønene skvetter. Mange kommer fra bushen, og da er det ikke så lett å forandre seg.

Norske beboere på Fjell kan uttrykke fremmedhat på en ganske brutal måte:

"De forpester hele Fjell. Drammen kommune har gjort en kjempetabbe her...Du skulle vært her om sommeren. De er over alt!"
(Fra gruppeintervju)

Slik kan det oppleves fra en av dem som kom fra Tyrkia til Fjell da hun var liten:

Jeg har vært mest sammen med tyrkere, da jeg alltid ble ertet på skolen. På Fjell har jeg naturen rundt meg. Når jeg er lei meg, finnes det alltid et sted en kan være alene. Det er mye baksnakking på Fjell. Når det har skjedd meg noe, vet alle om det med en gang...
Jeg trives likevel godt på Fjell. Men de voksne rundt meg synes det er helt pyton. De mener det ikke er bra at så mange utlendinger er plassert på samme område. Det blir gjerne at de ulike kulturer

lever isolert her. Det hjelper å ha lært seg språket. Men tyrkiske gutter har lettere for å få kontakt med norske. Det er verre med oss jentene....(Tyrkisk innvandrer)

Det er mange som opplever at det er sterk klikkdannelse på Fjell, hvor de ulike kulturene lever isolert fra hverandre. Og fundamentalismen synes å være i sterk utvikling, etter manges oppfatning, både nordmenns og innvandreres. Vi kjenner igjen fenomenet fra vår egen historie: Ingen var så norske og så sterke i sin religiøse tro blant nordmenn som de nordmenn som vandret ut til Amerika. Å reise bort fra sitt hjemland fører til en overdreven dyrkelse av sine hjemlands særegenheter. Behovet for tradisjoner og kjente normer blir ekstra viktig i den nye verden. Dette kan selvfølgelig føre til at en isolerer seg mer enn ønskelig, og særlig hvis de nye forholdene ikke kan sette inn alternativer som en tør å satse på. Den norske arbeidsledigheten og fremmedfrykten forsterker behovet for å dyrke sine gamle normer blant innvandrerne.

- Det er bra sosialt samvær mellom barn til de er 7-8 år, etter hvert blir det verre. Og ungdommene går inn i klikker som er forholdsvis "reine", med noen få unntak.

Fjell er et sted hvor det er veldig lite sosial omgang mellom de ulike kulturer. De drar det de kan ut av sin egen kultur, og blir de bedt om noe, tviholder de på kulturen sin. De yngste utnytter sin egen kultur og bruker dette til egen vinning.. Kulturen stopper dem egentlig ikke i noe, det er snakk om å ville. De eldre holder mer fullstendig på kulturen.

(Eldre beboer)

- Det var koseligere miljø før her. Det er blitt sånn at folk er mer for seg selv. Det er mindre kontakt enn før, en må gjøre noe selv for å få kontakt. Før var det bare å ta med håndarbeidet og stikke innom til en kaffekopp. Jeg har kontakt med et eldre ektepar rett over gangen. Det er koselig. Vi har bodd her fra første stund.

(Eldre beboer)

- Enhver skulle ha mer ansvar, både for sitt og for andres. Det er blitt en ansvarsfritakelse på hele området. Folk gidder ikke å pakke inn søpla si lenger. Skittbleier ble kasta rett i sjakta. Den er stengt nå. Jeg må bære søpla helt ned. Og der slenger det ting over alt. Det er til og med folk som vasker tøy hele natta. Og tørketromlene går. Det høres over hele blokka. En natt måtte jeg opp klokka ett og stenge den av.

(Eldre beboer)

- Det er feil å samle alle utlendinger på ett sted. Det blir en koloni hvor alle får forskjellig oppvekst. De har lyktes med å tolerere innvandrere på skolen på Fjell.

Fjell er blitt særlig utsatt fordi de har blandet så mange innvandrere på ett sted, de skulle vært fordelt på flere bydeler.

(Eldre beboer)

Halvparten av beboerne på Fjell kommer fra utlandet. Stedet har derfor ekstra mye behov for et åpent og integrerende miljø. Men det bor også mange nordmenn med økonomiske og sosiale problemer i bydelen. Enslige forsørgere og sosialklienter bebor kommunale leiligheter på Fjell, og delvis har de havnet på Fjell fordi her er det lettere å få seg en billig leilighet. I dette ligger at svært mange beboere på Fjell har en form for tap bak seg, enten det er tap av hjemland, ektefelle, helse, økonomisk trygghet. Når så mange skal finne tonen sammen i en blokkbebyggelse med den fysiske nærhet og struktur dette medfører, er det ikke uventet at det oppstår konflikter. Når så få har muligheten til å være på giversiden, vil de ulike deler av bomiljøet bli preget av en selvbeskyttelse. En tviholder i det minste på det en har av "kulturell kapital" (jfr. Bourdieu 1984).

Med dette utgangspunktet ligger det i sakens natur at det må skapes felles arenaer som gir muligheten for at folk kan bli kjent med hverandre *utenfor sine private soner*, som er sårbare soner og soner en beskytter så langt mulig ut fra tidligere tapsopplevelser.

Fjellstiftelsen har arbeidet for å skape slike fellesarenaer. Ungdomskafeen som ble bygget av ungdom fra Fjell i 1988 har vært et viktig tiltak her. Mange mener at de ungdomsgjengene som tidligere laget bråk i oppganger og ved den gamle kiosken fikk et alternativt værested. Beboere har merket seg at det ble stillere og mindre hærverk etter dette. Erfaringen med ungdomskafeen skulle være bevis nok til å satse på lignende fellesarena-tiltak på Fjell. Det ser ut til å være en viktig måte å styrke en opplevelse av fellesskap på. Dette er også bakgrunnen for at Fjellsamfunnet i lang tid har kjempet for å få et bydelshus hit. Foreløpig er det usikre meldinger om hvordan dette går.

Men erfaringene med ungdomskafeen gjorde også noe annet synlig: Et problem er at folk som vist isolerer seg i sine miljøer. Et annet problem er at de ulike kulturer har *ulike samværstradisjoner på de offentlige arenaer*. I det tyrkiske miljøet er det vanlig at unge og eldre menn møtes på kafe. Dette er en tradisjon de tok med seg til ungdomskafeen. Dette førte til at unge norske jenter trakk seg ut av kafeen. De følte seg ikke vel ved å ha fritid med eldre tyrkiske menn. (Carlsson side 45). Dette ble et problem, da det var de norske ungdommene på Fjell som mest manglet et nettverk og det var de som mest ruset seg og gjorde hærverk i oppgangene. Tyrkerne ble de dominerende på kafeen, og det utviklet seg et småkriminelt miljø her, noe som førte til at kafeen måtte stenge en periode. Resultatet ble at biljardbordet som tyrkerne liker godt ble kastet ut, og aldersgrensen for kafeens målgruppe senket fra 25 til 18 år. Dette førte til at kafeen fikk en majoritet av norske ungdommer under 16 år.

Den nye linjen førte til ny segregering: Noen av tyrkerne begynte å møtes på sin tyrkiske kafe på Strømsø, de mest problembelastede unge dannet sammen med annen problembelastet norsk ungdom en gjeng som holdt til rundt gatekjøkkenet på Senteret. Denne gjengen bestående av 6-7 ungdommer var oppfattet som kriminelle, og det endte med at gatekjøkkeneieren ble slått ned og skadet. Gatekjøkkenet måtte stenge. Carlsson gjør denne oppsummeringen:

De tyrkiske problemungdommene har brutt med de fleste tyrkiske tradisjoner. De har brutt ut av den sosiale kontroll fra foreldre og andre tyrkiske voksne, og de har sklidd inn i et miljø med hardt belastet norsk ungdom hvor de har blitt akseptert. Sett i et slikt perspektiv blir det kanskje ekstra beklagelig at voksne kortspillende tyrkiske menn ble sett på som uønsket i ungdomskafeen. De kunne nettopp vært det nødvendige bindeledd til den tyrkiske kultur som ungdommene hadde trengt. (side 48).

Hvem skulle kafeen være til for? Kanskje var det først og fremst viktig at ungdommene med forskjellig bakgrunn kunne ha et felles møtested utenfor de voksnes sone? Eller var det viktigere at jentene tålte de voksnes deltakelse?

Ut fra disse erfaringene blir det sentrale spørsmål: Hvordan integrere de ulike kultur- og aldersgrupper med sine tradisjoner på en offentlig arena?

Mange av innvandrerne mener konfliktene har basis i språkproblemer. Og dette er selvfølgelig en viktig del av bildet. Språk handler om identitet og tilhørighet. Nordmennene på Fjell klager ofte over at innvandrerne ikke vil lære seg norsk, fordi de drar fordel av å ikke bli forstått når de skal innordne seg etter norske levemåter.

Selv om svært mange av innvandrene er arbeidsledige, er det mennene blant dem som i hovedsak er i lønnet arbeide ute. Kvinnene er hjemme og steller hus og oppdrar barn. De befolker bo-området hele døgnet, gjerne i klynger sammen, med sine barn rundt seg. Deres språklige referanse er andre innvandrerkvinner og ektemennene. De deltar ikke i samfunnslivet på en måte som gjør at de må beherske norsk i hverdagen. Gjennom huslige sysler som klesvask, trappevask og søppeltømming blir det derfor oftes kvinnene som møter andre i oppgangen. Og det er her konflikter ofte oppstår:

Det nytter ikke å diskutere med de kjerringene der, da blir de bare sinna, da forstår de ingen ting!... De bare forsyner seg i vaskekjelleren også. De tar bare ut andres tøy fra maskinene...!" (Hjemmehjelper og beboer på Fjell).

Noen tar enlags selvkritikk og foreslår måter å løse opp på:

Jeg tror på arbeid i nærmiljøet, på nærkontakt. Bruk ringeklokka, hils pent ute, spør hvordan de (innvandrere) har det, osv. De går også ofte surt forbi. De er mer følelsesmennesker, synes nok ikke vi passer bra nok på ungene våre. Det er jo en del av deres kultur å ta ungene med natt og dag. De må også slutte å synes vi er dumme. Vi er dumme, men vi er ikke rasehatere. Vi er blitt bedre vi nordmenn også her. ...

(Beboer)

Innvandrere reagerer på den generaliseringen som de norske på Fjell stadig kommer med. Alle innvandrere blir ofte plassert i en sekk og vurdert, drøftet, og analysert som om de utgjorde et fellesskap. Det faktum at også innvandrere er forskjellige, blekner ofte i all den generelle og ofte negative kritikken som kommer ut: Det er forskjellige grupper blant innvandrere også. Det er for eksempel større forskjell mellom meg, en inder, og en tyrker enn mellom meg og en nordmann... Det er ofte så lett å skjære alle over en kam når en utlending har gjort noe galt. Hvorfor er det ingen som snakker om at en nordmann nettopp har begått underslag i et av borettslagene? Vi skulle hørt det om denne personen var en utlending! Vi må unngå den mistilliten som alle denne generaliseringen fører med seg.

(Indisk beboer)

Det blir gjerne kulturkonfliktene som overskygger og tar oppmerksomheten fra det faktum at Fjellsamfunnet som så mange andre småsamfunn i Norge i dag er del av den totale krise vi er inne i, med arbeidsledighet og økonomiske problemer:

- Det er bedre på Fjell enn noen gang i dag. Jeg vokste opp på Fjell. Vi hadde store ungdomsproblemer den gangen også. Jeg husker ikke hvem vi skyldte på den gangen. I dag er det utlendingene....

Det er utenlandske narkoselgere på Fjell i dag, ja, men det egentlige problemet ligger jo i at samfunnet produserer behov for at unge bruker narkotika. Vi må derfor starte med barna mens de er små, og med foreldrene. Vi må snakke om holdninger. Men en kommer likevel ned på ett forhold: *økonomien*. Når foreldre sliter med arbeidsledighet, sliksmisser, rusproblemer, hva slags sjanse har de unge da? Det er foreldrenes ansvar, sier vi, men hva når foreldrene ikke er istand til å ta ansvar? Vi må skape et miljø som er mer attraktivt enn narkotikamiljøet. Vi observerer at grensene mellom det gode og det dårlige valget er spinkle på Fjell...

(ungdom)

Når de økonomiske problemene blir store nok, påvirker det den totale livssituasjon og evnen til å være et sosialt individ:

- Det kommer folk med bæreposer med post ofte, de tør ikke å åpne posten sin, det er tegn på at de

har utviklet stor angst. Når du ikke engang tør å åpne posten din kan vi alle forstå at det blir ekstra vanskelig å gå ut og møte folk. Derfor må vi ofte oppsøke folk, og det tar mye tid. Det blir mye kaffesprat og løsprat, for det har folk behov for. Vi ser at vi er nødt til å samarbeide tettere med sosialsektoren. Men her stopper det mye opp, vi er begrenset av lovverk. Vi får også mange kriminelle saker inn på bordet som vi ikke kan løse...

(Boservicekontoret)

Folk er lei av alle elendighetsbeskrivelsene fra Fjell. Det er de som har dominert siste tiåret. Finnes det også et annet bilde av Fjell?

- Det er mange kjekke mennesker på Fjell, det må jeg si. Jeg kunne ikke tenke meg å bo andre steder.

Tilreisende som aldri har vært på Fjell sier: "For et område! Det må være byens fineste!" Men mange på Fjell mener: Det er ikke så nøye for det er ikke mitt...

(Eldre kvinne)

Når en skal se på bomiljøet på Fjell, kommer en ikke utenom skolen som ligger midt i området. Den får stå som eksempel på et ideelt integrasjonsforsøk; integrasjon av en institusjon i et bomiljø, integrasjon av kulturer til et fellesskap, integrasjon av enkeltmennesket i et lite og stort samfunn. Gjennom erkjennelse av at Fjell er et flerkulturelt samfunn, har skolen bestrebet seg på å utvikle miljøet på en måte som gjør at alle føler seg hjemme der. Både det særegne for hver kultur og den felles kultur som de skal sosialiseres inn i, det norske samfunn, blir ivaretatt på en måte som gjør at både pedagogikken og miljøet profiterer på det:

- Det er stor forskjell på barneskolen og ungdomsskolen i området. Fjell skole har brukt veldig mye energi på smeltingepolitikk. De har høstet kritikk for det. Norske foreldre har vært skeptiske til at de bruker så mye tid på klasseutvikling og lignende. Men jeg tror Fjell skole er enormt bra....

(Lærer ved Galterud skole)

Fordelen med en skole er at de kan spille på ressurser og skapende aktiviteter. Dette blir et alternativ til mange av tiltakene på Fjell som har et problemorientert utgangspunkt: En skal forsøke å fylle på der folk har opplevd tap. En pedagogikk som må ta utgangspunkt i potensielle evner, gir et grunnlag for fellesskap. Å utvikle samvær blant folk som bare *bor*, er derfor en helt annen utfordring. I beste fall kan en skole i et bomiljø fungere som en nøkkelinstitusjon og et møtested for alle aldersgrupper. Fjell skole har klart dette langt på vei skal en dømme etter oppfatninger i nærmiljøet.

Problemet med alle de offentlige institusjonene i bydelen er likevel at et fåtall av de som *arbeider* i dem, bor på Fjell. I denne mangel ligger det i seg selv en karakter av utenpåklistet "tiltak" heller enn naturlig integrasjon og fellesskapsutvikling på alle plan. Mange med ressurser får et ni-til-fire-forhold til bydelen.

Kriminalitet på Fjell

Gjennom de intervjuer og observasjoner som er foretatt i bydelen, får vi et bilde av en ganske fredelig bydel.

Men bydelen har konflikter som ulmer under overflaten, og som folk vegrer seg mot å uttale seg skråsikkert om. Det blir mest antydninger. Noen nevner helt konkret en

Drammensbank som er involvert i utleiespekulasjon på Fjell. Problemet er at mange mister sin leilighet dersom dette blir kjent. Resultatet blir at en overser problemene:

Vi har fått en normalisering av kriminaliteten på denne måten. Vi har måttet slutte fred med både helere og narkolangere. De kjører rundt i biler og selger alt fra strømpes til grønnsaker og narkotika. (Beboer)

Alle "vet" at den økonomiske kriminaliteten på Fjell, og i Drammen i sin helhet, er et problem, men den er omspunnet med så mye hysj at det er vanskelig å gå ut med det og bli trodd. Mange nevner også problemet med at aktede personer og institusjoner i Drammen er deltakere i hvitvasking av narkopenger og annen økonomisk kriminalitet, men at dette er et innviklet og sinnrikt nettverk som er vanskelig å avsløre både for folk flest og for de som skal håndheve loven. Offentlige kriminalsaker i Drammen har likevel vist at det er mange typer medspillere i dette innviklede lovbruddsnettverket. Ved siden av antakelser om kvinne- og barnemishandling innenfor de fire vegger på Fjell og narkotikaomsetning, blir disse ulike lovbruddene *skjulte kriminaliteten*, den folk er redd for å uttale seg skråsikkert om.

Vi har allerede vært inne på hva de mest åpenbare konfliktene kan dreie seg om. De har mer karakter av kulturkonflikter og hverdagsirritasjoner enn konflikter vi kaller kriminalitet, bortsett fra hærverk og de store mediasakene som har blitt hengende ved bydelen. I *antydningen* om kriminalitet snakker folk mest om narkotikaomsetningen og økonomisk kriminalitet, men det blir lovbrudd som ikke berører folk direkte i hverdagen.

Opplevelsene av det nære kriminalitetsbildet, som hærverk, synes å variere fra blokk til blokk, trolig avhengig av andelen unge som bor i hver blokk, og som trekker jevnaldringer til seg slik vi kjenner det fra ethvert bomiljø.

Høsten 1992 har det blitt fortalt at unge jenter selger hjemmebrent rundt eldresenteret og skolen om kveldene. Et utdrag fra et intervju kan fortelle hvordan en ungdom ser på problemene på Fjell:

- Jeg vet om 12-åringer med store rusproblemer her. Småkriminalitet er vanlig, ihvertfall blant de innvandrene som er integrerte. Integrasjon har lettest for å skje i kriminelle miljøer. Ved siden av de småkriminelle, er det også en del yrkeskriminelle, de som er avhengige av narkotika. Det er ikke noen uvanlig helgeaktivitet å stjele biler, gjøre innbrudd, o.l. for disse. Det er kort vei mellom de ulike miljøer på Fjell. Det er ingen klare grenser mellom dem.

Det er lite kriminalitet i bomiljøet her. Det skjer i Sentrum eller i de andre bydelene, eller i Fjellbyen (biltyverier). Det har vært en del innbrudd på kjøpesenteret, det er bedre sikret nå. Det var ikke en helg uten innbrudd der før. Da hadde vi 5-10 innbrudd i uka. Det er ikke så mye å stjele fra folk her på Fjell.

Jeg føler meg trygg på miljøet her. Men jeg kan forstå dem som er engstelig. Det er en reell fare for å bli utsatt for vold. Jeg føler meg ikke trygg når jeg møter folk ruset, da må en velge sine ord med omhu. Folk lar seg lett provosere til vold. Gutta vet at de ikke får noen jobb. De vet at de kommer til å være arbeidsledig. Hva er vitsen med å være snill gutt da?

Det er ikke utlendingene som står for den verste kriminaliteten på Fjell. De er i hovedsak norske, alle vet at en narkoman er kriminell hele tiden. De fleste narkomane holder til i Sentrum.

Problemet på Fjell er at det er så mange som ikke har motforestillinger mot å begå kriminelle handlinger. Det er et problem når 15-16 åringer ikke synes det er så farlig å stjele en bil. I mange ungdomsmiljøer ville du blitt utstøtt med en slik holdning. Slik er det ikke på Fjell.

(ungdom bosatt på Fjell)

- Mange flyr rundt og henger. Det er mye stoffproblemer. Det er lite tilbud for unge her. Jeg har ikke

blitt utsatt for kriminalitet, og jeg engster meg heller ikke for å bli utsatt. I blokker er det lett å være anonym, det er vanskelig å følge med hver-etasje. På Konnerud spres det mer, men jeg tror også de kommer til å få svære problemer etter hvert. Der er det også anonymt.
(mann bosatt på Fjell)

- Det er lite kriminalitet i bydelen, folk fra Fjell utøver kriminalitet utenfor bydelen. Vi er inne i en brytningstid nå. Kanskje er det mer intern kriminalitet på grunn av det nye ungdomsbildet (ung mann).

Den sosiale kontrollen på Fjell oppleves som liten:

- I blokker er det lett å være anonym, det er vanskelig å følge med hver etasje
- På Fjell vokser en opp i en kultur som har en løs kontur på tross av all betongen
- Når politibilen kommer, går de inn i leilighetene sine (kjøp og salg av narkotika)

Blokkstrukturen gjemmer de ulovlige handlinger. Mangel på oversiktighet, fellesnormer og kulturell ensartethet gjør at en forblir anonym i bomiljøet. En kan ikke på samme måte som i "de tette samfunn" holde lovbryteren i sjakk med sanksjoner fra det uformelle kontrollapparat.

På spørsmål om hvem som er de kriminelle, får en forskjellige typer svar. Noen mener innvandrere spiller basen, særlig 2. generasjons innvandrere, andre at det er norske ungdommer fra Fjell eller andre bydeler som lager størsteparten av bråket på Fjell. En gjeng unge innvandrere sier dette om konflikter:

- Ungdommene på Fjell står sammen. Kommer det noen utenfra for å banke opp folk, da har de ikke en sjanse, da står vi sammen uansett hva slags hudfarve vi har.

Det er noe som heter "ytre fiende, indre samhold". Ovenstående kan tyde på et slikt fenomen, men det viser også at de unge ikke går av veien for å banke opp folk dersom en blir provosert.

Forholdene for 2.generasjonsinnvandrere blir særlig vanskelige. De er såpass integrerte i det norske samfunn at de kan spille på lag med norske ungdommer til en viss grad. På den andre siden har de fjernet seg så langt fra sine foreldres normer at de har lett for å støtes ut blant sine egne. De kommer i en dobbelt hjemløs rolle: de er ikke helt norske, de er ikke helt tyrkere (som er i flertall her). For noen av dem er integrasjon i kriminelle miljøer en måte å få identitet på.

En tyrker sier dette om måten å takle konflikter på:

- Blind vold er et problem for oss. Vi har tradisjoner på å løse konflikter udemokratisk, vi bruker tøffere språk og metoder, vi blir fortere uvenner når vi er uenig om noe. Vi klarer ikke å akseptere andres meninger. Det er ofte *ord* som er årsak til slåsskampene. Innvandrere må lære seg å overse mobbing...

(tyrkisk ungdom)

Språkproblemer eller språkløshet og vold er ofte blitt knyttet sammen. Dette er ikke bare et tyrkisk problem eller et innvandrers-problem. I forskning rundt kvinnemishandling har mange kommet frem til at en del av årsaken til at mange menn slår, er deres mangel på trening i å sette ord på følelser. Menn er ikke på samme måte som kvinner vant til å snakke om følelser eller problemer. Å slå blir et uttrykk for maktesløshet i en konfliktsituasjon. På samme måte kan et møte mellom en verbal mann fra den øvre funksjonærklasse utløse vold hos en mindre talevant kroppsarbeider.

Vold blir et språk som skal erstatte ordene. Men det får andre konsekvenser enn det verbale.

I et slikt perspektiv er det viktig å særlig fokusere på innvandreres språkopplæring i Norge.

Språk handler også om integrasjon, integrasjon av innvandrere i en norsk kultur eller integrasjon av unge i det voksne deltakersamfunnet. Når volden sies å ha økt i Norge de siste årene (noe som ikke bare er en mediafremstilling, jfr. lege- og politirapporter), kan det være uttrykk for en generell maktesløshet blant unge i dag. Tersklene inn til deltakelse er høye og for mange uoverstigelige. Unge fra Fjell kan derfor stå sammen i et skjebnefellesskap når det truer utenfra. Problemet er nok likevel at i konkurransen om godene vil innvandrerungdom tape. De blir syndebukker. Norsk ungdom vil ha noen å heve seg over eller legge skyld på i sin egen maktesløshet. Dette kan være en annen årsak til volden.

Når det gjelder vinningskriminalitet skimter vi andre årsaksforklaringer. Ungdomskulturen av i dag stiller krav til et minimum av levestandard. Merkevarer og konsumsjonen av musikk, film/video og kioskmater stiller krav til økonomien som mange på Fjell ikke har. En måte å tilegne seg dette kan være å stjele penger eller varen som begjæres. I intervjuene kommer det frem at vinningskriminaliteten ikke berører folk som bor på Fjell i stor grad, "det er ikke noe å stjele på Fjell".

En del hevder at unge fra Fjell stjeler i andre bydeler av denne grunn. Vi skal siden se om vi kan finne data som bekrefter noen av disse påstandene.

At spenningselementet er til stede i kriminelle handlinger er noe som kommer frem gjennom de fleste samtaler med unge som har vært med på lovbrudd. Lovbrudd blir en arena for mestring. Her får en ta i bruk både fantasi og evner til å overskride grenser. I det ligger også et budskap om at livet for unge ofte mangler innhold og utfordringer med mening i. Eller at spenningen blir en form for rusopplevelse som skal erstatte en tapt lykke, eller en lykke som aldri var til stede. Vi skal komme tilbake til slike spørsmål i del III av undersøkelsen.

Angst for kriminalitet

Hvordan opplever beboerne situasjonen på Fjell? Er for eksempel eldre en spesielt utsatt gruppe og gjenstand for vold eller andre kriminelle handlinger?

- Det var mye kjekk ungdom i gjengene på Fjell. De kom fra hele Drammen. Jeg snakket mye med dem, jeg. ..Jeg har aldri vært utsatt for noe fra ungdommene i gjengene. Nå har de fått ungdomskafeen. Etter det ble det mye stillere i oppgangene..

(Eldre kvinne)

- Det var både innvandrere og nordmenn i gjengene. En kunne ikke la en gå og jage dem bort, vi måtte samles i alle leiligheter og si fra sammen. Det var ikke ramp fra Fjell, de var fra Åssiden.

(Eldre kvinne).

- Jeg er blitt utsatt for kriminalitet en gang. Det var en dame som tok et smykke fra meg, en hjemmehjelperassistent på arbeidsledighetskurs...

Det sitter folk i trappene når det er kaldt ute. De har ikke noen steder å gå. Når jeg har vært ute et sted og kommer hjem, tenker jeg: Hvordan er det i gangen nå? Hærverk og innbrudd har skjedd, men det er i forbindelse med opphold i gangene om vinteren..

(Eldre kvinne)

- Jeg kjenner ingen som er blitt utsatt for kriminalitet i området her. Barna på Fjell står ikke tilbake fra barna andre steder i byen. En bussbenk her oppe blir ikke ødelagt slik som andre steder i byen.
(Eldre kvinne)

- Vi valgte denne blokka. Vi ventet til den sto ferdig. Det var moro å følge med utviklingen, men det som er kommet i tillegg liker jeg ikke. Men slik er det ellers i byen også. De gamle er ettertrakta bytte.
(Eldre kvinne)

I det store og hele uttrykker de eldre kvinnene jeg har snakket med seg nyansert om ungdommene på Fjell. De uttrykker heller en slags overbærenhet og medlidenhet med de unge ut fra dagens ledighetsproblemer og oppvekstvilkår enn frykt og avvisning. Da er det verre med de målbærende eldre menn i området. De bekymrer seg for de eldre (kvinner?) som kanskje ikke er så engstelige som disse vil ha det til, og som kan synes som vikarierende bekymring, som uttrykk for andre holdninger:

- Vi har en mafia her. Det er folk fra Iran, Pakistan, Tyrkia og Gambia. De driver rundt om kvelden.
  - Ja, mafiaen våkner utpå dagen. Da begynner helvetet.
  - Det nytter ikke å legge lokk på dette som mange vil. Det blir en verkebyll, eller en full ballong. Sannheten må fram.
  - Mange gamle føler seg utrygge. De sitter hjemme og gråter. De tør ikke å gå ut.
- (Samtale mellom eldre menn på kafeen)

I prosjektets oppstart var en av de sentrale problemstillinger at mange gamle på Fjell var redde for å gå ut på grunn av angst for kriminalitet. Kanskje har denne angsten blitt overdrevet fremstilt? Hjemmehjelperne bekrefter det inntrykket jeg har fått gjennom samtaler med eldre på Fjell:

Eldre folk er ikke redde om kvelden på Fjell. Frykten er overdrevet. Det er en stille og rolig bydel. De eldre hører så mye. De blir skremt av det de leser i avisene. De eldre trives stort sett på Fjell. De er fornøyd med leilighetene og stillheten og roen her. Men det har vært en del ramponering i oppgangene. En periode var det helt fryktelig, men det har bedret seg...

(Sitat fra møte med hjemmehjelperne)

Forskning viser at de som er mest redde for kriminalitet, er de som er minst utsatt for kriminalitet, for eksempel gamle damer i utkanten av byer, de som ofte bare har massemedias fremstillinger av livet i gatene (Olaussen 1983). Kriminalreportasjer skaper et skjevt bilde av samfunnet, da de er ofte sensasjonspregede i sin form og setter seg godt fast i minnet. Mangel på korrigerende informasjon, som det å ferdes ute i ulike ærender *uten* å bli ranet, forsterker frykten.

Fjellsamfunnet har vært i medias søkelys gjennom flere alvorlige lovbrudd i området. Men her har folk samtidig korrigerende informasjon ved at de *bor* i det området som skal være så skummelt...Både gamle og unge vet at det foregår ulovlige ting på Fjell, men de opplever likevel å bo i en fredelig bydel. Mediabildet skaper et falsk konfliktbilde:

- Det er like mye andre steder som på Fjell. Det er lett å si: Ja, det er på Fjell...!
(eldre dame)

- Omtalen av Fjell har skapt et stigma. Fjell er markedsført nasjonalt som samfunnets stebarn. Men Fjellbeboerne selv er Fjells største fiender. Det er mange avistipsere som bor her. Media har også vært positivt opptatt av Fjell, men i hovedsak har de lite respekt for bydelen..
(ansatt i bydelen)

- De eldre er veldig solidarisk med bydelen sin. Når det skjer noe på Fjell, står det på første side. Men det biter ikke på de eldre, de blir bare sinna...
(hjemmehjelper)

Det er klart en ønsker å forsvare det en har valgt å leve med så langt mulig, og at avvísningen av fare kan like mye være en beskyttelse mot egen frykt. Samtidig har bydelen sine "forrædere", de som ønsker å sverte bydelen av ulike årsaker.

Totalt ser det ut som de eldre har en reell opplevelse av trygghet på Fjell. Det de for tiden er aller mest redd for, er at sysaker og dagligvarer skal forsvinne som butikktilbud i bydelen. Det betyr at de må til sentrum for å handle. Og det er det ikke alle som kan! For gamle på Fjell er både tryggheten og førligheten avhengig av at tilbudene er innenfor rekkevidde. Kun på denne måten kan de kjenne seg som del av en bydel de skal leve i. Og kun slik kan de få korrigert mediabildet av bomiljøet sitt.

Bydelspoliti på Fjell?

Et kriminalitetsforebyggende tiltak kan være bydelspoliti. Fjell har tidligere hatt bydelspoliti, men ved opprettelsen av bydelspolitiavdeling på Konnerud, flyttet de med seks stillinger dit, og Fjell mistet sitt tilbud, bortsett fra av Konnerudpolitiet også har patruljeringsansvar i helger på Fjell. Omtrent alle jeg har snakket med, har ikke mye til overs for det tilbudet som var ved Fjell tidligere:

- Det kommer an på sorten. Hvis vi fikk en som vi hadde før, kan det være det samme. Vi merket ikke noe til dem. Hadde kontortid et par timer midt på dagen. Vi trenger politi som syns...

På spørsmål om de i dag kan ønske seg bydelspoliti, er deres forestillinger farget av tidligere erfaringer, samtidig som de har ønsker for hvordan det burde fungere, om det i det hele tatt skulle være bydelspoliti på Fjell. Ikke alle er sikre på det heller.

- Jeg tror ikke det hjelper med bydelspoliti. Setter du det største rasshølet opp hit som er uglesett av all ungdom, dreper du det før det begynner. En med de passende egenskaper kunne fungert. De må drive forebyggende arbeid, de må gå ut og informere, for eksempel om rusens ødeleggende sider...
(ung mann)

- Bydelspoliti? Nei, det har jeg ikke noe greie på!
(eldre kvinne)

- Jeg har ikke så veldig mye tro på bydelspoliti. Jeg tror ikke det hjelper noe. Det kan være del av noe mer, isolert sett hjelper det ikke på noe som helst. men det kommer an på hvordan de legger opp arbeidet. To mann med bart i politibil har ingen effekt, det er bare provoserende. De må klare å opprette kommunikasjon med ungdommene, hvis ikke har det ingen forebyggende effekt.
(ansatt i bydelen)

- Vi burde ha bydelspoliti. Det skjer jo ting her på Fjell. De som gjør mye galt må ha noen å være redd for
(ung kvinne)

Fjellsamfunnet er ikke interessert i et tradisjonelt politi. Hvis de skal ha bydelspoliti, ønsker de fleste at det skal være politifolk som tør å ha kontakt med folk og ikke

skjuler seg bak kontrolløruniformen. Et bydelspoliti her må være modig. Motet består i å kunne møte folk der problemene er, og være integrert i lokalsamfunnet på en måte som gjør at folk forstår at de er ute i forebyggende ærend. Erfaringene fra bydelspolitiet på Konnerud har gjort at de ser verdien av å bygge ut ordningen i andre bydeler. Oppstart av bydelspoliti på Fjell igjen er nå vedtatt. Det er inngått leiekontrakt med Fjell senter om kontorplass.

Bydelspolitiet på Fjell vil få særlige utfordringer, både ved at det eksisterer en del negative forestillinger om politiet fra før der, og fordi mange innvandrere har et traumatisk forhold til folk i uniformer. Noen kommer fra totalitære regimer og har opplevd eller sett hvilken tortur folk i uniform representerer. I tillegg kommer generelle språkproblemer. Et bydelspoliti på Fjell må ha evne til mange typer språk, inkludert det lyttende

BYDELEN KONNERUD

Historikk

Konnerud av i dag er som Fjell en bydel skapt som svar på et boligproblem, og ikke en bydel med en "naturlig" utbyggingstakt, selv om bydelen ennå bærer på gamle tradisjoner. Kommunen har lagt Konnerud ut som byggefelt, og bydelen har dermed kommet til gjennom større utbyggingsprosjekter.

Bydelen var fra 1700-tallet et gruvesamfunn, med noen få hus. I dag er Konnerud et utbygd område som huser ca. 8000 innbyggere.

Konnerud ligger bak åsene, nærmere Skoger enn Drammen sentrum. Mange av Konnerudbeboerne har flyttet hit fra Fjell, og gjerne folk med de ressurser en trenger for å bygge seg et hus på egen tomt. Bydelen har mange foreninger og lag. De mest aktive organisasjonene er knyttet til idrettsaktiviteter. Konnerud er et av landets fremste innen flere sportsgrener.

Konnerud er trolig et uttrykk for en viss erkjennelse av at blokkbyen Fjell var et mislykket boligprosjekt. På Konnerud har en derfor satset på småhusbebyggelse. Her ligger altså helt andre fysiske forutsetninger til stede enn på Fjell. På samme måte som Fjell er en kontrast til sine nærmeste omgivelser, er Fjell og Konnerud også kontraster.

Men den store utbyggingstakten i området har bekymret folk som bor her. Det er ikke nødvendigvis bygningenes utseende som bestemmer hva slags bomiljø en får, men kanskje heller omfanget av nyetablering. Konnerudbeboerne er derfor redde for at de skal få en gjentakelse av mønstre fra både Åssiden og Fjell, hvor det har vist seg at omfattende nybygging skaper mangel på tilhørighet med de tilpasningsproblemer dette medfører. Nye utbyggingsplaner skremmer mange Konnerudbeboere. Og med god grunn. All erfaring fra norske og utenlandske bomiljøer viser at for stor utbyggingstakt er risikofylt. *Hjemfølelsen* er avhengig av langt mer enn at du har et hus å gå inn i.

Konnerud har i dag bydelspoliti som svar på frykten rundt byggeeksplosjonen. En ønsket å komme ungdomsproblemer og andre sosiale problemer i forkjøpet gjennom kriminalitetsforebyggende tiltak (Egen studie, del IV).

Fysisk miljø

Kommer du kjørende opp Konnerudgata fra Sentum for første gang og skal til Konnerud, tror du at du har kjørt feil. Du er langt ute på landet før du begynner å forstå at Konnerud er slik du ser det, med hus gjemt inne mellom bartrestammer og små koller og svinger. Følger du de mange småveier på kryss og tvers, får du etter hvert se at her har folk bygget over alt og at hver tue og slette er regulert som boligfelt eller serviceområde. For en som kommer fra havgapet i vest, handler førsteinntrykket om innestengthet og ensformighet. Det er lite som bryter opp landskapet og skaper variasjon. Slik blir det nesten en lise å komme ned til området hvor Konnerudsenteret ligger, hvor husene står tettere. Eneboliger er delvis byttet ut med rekkehus og trestammene er lengre unna.

Når en går nærmere inn på de ulike områdene på Konnerud, ser en at det er en del

forskjeller i områdene. Noen av dem har en tett rekkehusstruktur, eller eneboliger svært tett plassert, mer preget av landsbystruktur og halvurban boligløsning.

På formiddagen er det få mennesker å se i boligområdet. De fleste ses bak rattet på en bil som farer forbi, eller nede på Konnerudsenteret eller Jarlsbergsenteret. Disse to sentrene ligger like ved hverandre. Men her er det heller ikke så mange å se. De fleste Konnerudbeboere er selvfølgelig da på arbeid eller skole, men i senterets fysiske struktur ligger en forventning om at en skal dekke et behov for service for dem som bor på Konnerud. Ved nærmere øyesyn ser en at mange av butikkene er avviklet. Det er ingen kafe å oppdrive på det ene eller det andre stedet, bare rester og tomme lokaler som forteller at en har prøvd seg på både kafe- og restaurantdrift uten å lykkes. Flere butikker har plakater om opphørssalg. De to sentrene har en åpnere struktur enn på Fjell. En går inn i butikkene direkte fra utsiden, og ikke fra en innebygd korridor i midten av et stort bygg.

Jeg tar fatt i noen ungdommer som kommer fra skolen og spør dem om hvordan de trives på Konnerud. De svarer at de trives bra, og at de ikke savner noe. De har ingen ønsker om flere tilbud for unge. De synes de har det de trenger her oppe. De sier også at foreldrene deres trives, for interessene til de voksne passer med det Konnerud kan by på: ro og fred, frisk luft og friluftsliv.

Jeg får en litt absurd følelse av at vi har valgt helt feil bydel for å studere kriminalitetsbildet i Drammen. Alt virker så fredelig og harmonisk på utsiden. Folkene som landskapet. Ingen dramatisk og kontraster som på Fjell.

Førsteintrykket av Konnerud kan beskrives med to begreper: *Ensartethet* og *harmoni*. Spørsmålet en stiller seg er hvordan folk som bor her opplever stedet. Det må være noe som gjør at folk synes Konnerud er et bra alternativ siden så mange har valgt å flytte hit. For her ser det ut til at vi kan snakke om et *valg* og ikke *tvang*. Har du nok penger til å bygge et hus, har du også en viss frihet til å velge boform.

En bydel med organisasjoner

Hvis vi med organisering mener organisering av bomiljøet, er Konnerud en uorganisert bydel. Som husbygger på egen tomt slipper du blokka og borettslagets forpliktelser, og den avstanden som bostrukturen på Konnerud representerer setter ingen krav til husordensregler og bruk av fellesvaskeri. Folk kommer ikke tett inn på hverandre, og den formelle eierstruktur gir den enkelte husstand større frihet. Dette innebærer ikke at en slipper å ta hensyn til naboen. Men på Konnerud blir det viktigere å plante og klippe hekken riktig, og ikke trække på naboens plen.

Men Konnerud er kjent for sine organisasjoner av ulike slag. Dette er tradisjoner fra før den store utbyggingen i området startet. Frivillige organisasjoner har derfor gode kår her fortsatt, hvorav idrettsforeningene dominerer klart. Anlegg for idrettsaktiviteter er også bygd ut i takt med befolkningsveksten, som idrettsbaner, lysløyper og idrettshall. På denne måten har det vært lettere for nye innflyttere å bli kjent i miljøet. De kan melde seg inn i en eller annen forening og få en omgangskrets her. Dette blir også en naturlig integrasjonsarena for Konnerud-beboerne, da friluftsliv og sportslige interesser synes å være en viktig årsak til at en bosetter seg i dette landskapet.

I Drammen er deltakelse blant 13-åringer i nærmiljøbaserte organisasjoner høyest

på Konnerud, for 16-åringer ligger området godt over gjennomsnittet i byen (Barne- og ungdomsplankomiteen 198t, s. 41).

Konnerud har få tilbud innenfor kunst og kultur, de store organiserte fritidstilbud finnes gjerne innenfor de "disiplinerende aktiviteter", som idrett, speider og musikk-korps. Det *kan* tyde på at Konnerudmiljøet har en konformitetskultur som for noen kanskje kan virke både ekskluderende og uten det innhold mange unge søker i dag.

Drammen har bydelsutvalg. Dette er folkevalgte organer som har uttalerett i saker som angår bydelene. Men de har ingen avgjørelsesmyndighet. Konnerud har hatt et aktivt bydelsutvalg, og har hatt opplevelsen av å bli hørt i saker som har hatt tilknytning til de store utbyggingsprosjekter i området. I dag er det foreslått nytt mandat for bydelsutvalgene. De skal ned fra 10 til 6 representanter og slås sammen slik at større områder skal representeres av hvert utvalg. Konnerud er redd for en sammenslåing med for eksempel Skoger¹. Lokalinnflytelsen vil reduseres på denne måten. Dette ønsker ikke Konnerudbeboerne. De vil fortsatt ha et ord med i laget i lokale forhold. De har noen tradisjoner på å forme sitt eget miljø. Selvråderetten angår mer enn hagen og tomta for dem.

Men i dette perspektivet aner vi at det er forskjell på de ulike områdene på Konnerud. De som bor nærmest det gamle Konnerud (Hallermoen) har nok en større interesse av å forme fremtiden enn de som har kommet til i senere kollektive byggetrinn, og utviser derfor også en større organisasjonsaktivitet?

Konnerud rekrutterer Natteravnere som del av byens nattpatruljering. Et ønske uttalt i bydelsutvalget var å forsterke patruljeringen ved Stordammen, et område hvor ungdommen fester om sommeren. I bydelsutvalget i mars 1992 ble det foreslått å rekruttere flere voksne gjennom informasjon til medlemmene av de ulike organisasjoner i området. Dette ble vurdert som en metode hvor en kunne nå mange, noe som også forteller om organisasjonsdeltakelsen på Konnerud.

Bomiljøet på Konnerud

Folk som bor på Konnerud, sier at de trives godt. Her har de alt de ønsker, frisk luft, friluftsliv og passe avstand til byen. Og noen uttrykker at de har en *stedstilhørighet* på Konnerud:

– Du bor et bestemt *sted*, ovenfor eller nedenfor Dal, osv... For meg er det mer enn et sted å bo, det er en måte å være på. Tror det er slik for ganske mange. Bydelen blir en integrert del av deg. En føler trygghet ved det kjente, skogen.... En kan trekke seg tilbake fra en trussel, fra forurensning, alt som virker truende. Hjemme på Konnerud er du på trygg grunn, det er ditt, en slags identitet som gir stabilitet. Jeg tror det er en forebyggende faktor i forhold til oppløsningstendensene i samfunnet. *Du har ditt sted...*

(Konnerudbeboer)

Kanskje representerer Konnerudbeboeren en egen kultur i Drammen?

– På Konnerud selger vi mest dramafilmer, det vil si triste virkelighetsfilmer, thrillere og komedier. Dette er uvanlig og overraskende, ifølge distributørene. Det skal handle om forhold mellom mennesker, og gjerne være triste greier... Selgerne har lagt merke til at vi er spesielle på Konnerud.

¹ Siste opplysninger sier at Skoger går inn i Tangen/Åskollen bydel, altså ikke Konnerud.

mennesker, og gjerne være triste greier... Selgerne har lagt merke til at vi er spesielle på Konnerud. Men det er ikke så mange voksne menn som velger dramafilmer, det er mest ungdom og voksne damer. Voksne menn skal ha action: bilkappkjøring og detektivsjangeren....
(Ansatt på videobutikk på K.)

Det er nok en forenkling å tro at Konnerudbeboere er mer like enn andre, på tross av den tilsynelatende harmoni og ensartethet. Noen bomiljøer har "satt seg" mer enn andre, i nyere byggefelter eksisterer ennå nybyggeriveren, noe som ofte betyr mer kontakt mellom naboer, en kontakt som kan avta når hekken og barna har vokst seg til.

– Konnerudbeboeren vil ikke ha noen ubehageligheter. Det blir bråk om noen går gjennom hagen din. Det helt store sosiale engasjementet finner du derfor ikke på Konnerud. Folk vil gjerne ha store haver, store tomter, sitteget areale, ikke komme for nær andre. Her har alle sitt... Men gamle og nye Konnerudboere er sikkert forskjellige med hensyn til dette. Innflytterne kan ha et annet syn på bydelen.
(Beboer fra den eldste delen av K.)

– De fleste voksne her er på min alder. Vi går inn til hverandre både voksne og barn, og har det stort sett veldig greit. Vi tok med oss halvparten av naboene fra en annen del av Konnerud da vi flyttet til denne delen. Vi omgås mest med naboer.
(Beboer i nyere del av K.)

Selv om folk som bor på Konnerud uttrykker at de trives godt, er ikke heller de som bor her fritatt fra de problemene som er felles for svært mange i dag. De fleste av Konnerud-beboerne kjøpte hus i åttiårene. Dyre boliglån har ført til at mange har gjeldsproblemer. Vi vet hva det innebærer av slit på familien, og hva det kan innebære av slitasje på miljøet som helhet. Dette har Konnerud felles med mange familier og bomiljøer i Norge i dag.

De to butikk- og servicesentrene i bydelen har som nevnt problemer med å overleve. Mange butikker har måttet gi opp, og lokaler står tomme. De mest nødvendige overlever, som bensinstasjon, matvarebutikk, posthus, frisør. Biblioteket er også der, men lokalet som i hver sin periode ble brukt til både kafe og restaurant, står tomt... Jeg spør de som driver forretninger i området om hvorfor så mange må gi opp:

– Det er mye lekkasje til sentrum. Dessuten er det mye gjennomtrekk av folk på Konnerud. De har andre vaner fra før. De slår ikke rot...
– Det er for få bransjer her i dag. Vi startet med 23 bransjer, i dag er det bare 8 igjen. Det er for lite til at folk tiltrekkes. De må ha flere butikker innen hver bransje å velge mellom. Det er stor lekkasje til sentrum. Og med de nye sentrumsplanene blir det enda verre. Da vil folk dra dit. Så har vi Liertoppen og Spareland. Og ille ble det da restauranten opphørte. Det var for få gjester til at de kunne drive. Det ble siden pub der. Det var fint å treffes der etter arbeidstid. Vi som jobbet på senteret kunne ha et sted å møtes og prate sammen: Nå snakker vi aldri med noen. Det er synd!

Selv om den ene her snakker om at grunnen til lekkasjen til sentrum kan ha med gjennomtrekken og vaner folk har fra andre steder, er det også noe med Konneruds tradisjoner som gjør at det er vanskelig å trekke folk til Senteret:

– Byturen er viktig! Der er det handel og vandel, og gjennom byturen får en dekket bybehovet. Det er kulturen på Konnerud å dra på bytur. Det er fremmed for oss med et stort shoppingscenter. Det er noe med det å komme seg ut og få byliv. Som ungdom dro vi også til byen..
(Beboer)

De som velger å bo på Konnerud, forètrekker vekslingen mellom ro og fred og en bytur innimellom. Da blir det å handle et ærend som legitimerer byturen, mens skobutikken her oppe er tom for folk... Konnerudgata går også rett ned bakkene og ender i Drammens hjerte.

Disse erfaringene viser at det er nødvendig å stikke fingeren i jorda og finne ut hvilke tradisjoner som finnes fra før i et utbyggingsområde. Klarer en ikke å styrke disse gjennom de institusjoner en bygger ut i et område, eller lar være å bygge ut, kan det komme dyrekjøpte overraskelser underveis. Tradisjoner og rotløshet kan trekke folk i samme retning: mot Sentrum. Diskusjonen må dreie seg om hvorvidt Konnerud er levedyktig som en by i byen, eller om den en uløselig knyttet til sentrum med de konsekvenser dette byr på. Vi kommer tilbake til dette.

Selv om Konnerud er preget av et aktivt organisasjonsliv og et tilsynelatende harmonisk oppvekstmiljø for barn og unge, er folk her oppe redde for at det en dag skal sprekke. Ungdomskullene er nå blitt store og derfor mer "uhåndterlige". En føler ikke at kommunen prioriterer Konnerud med tiltak, og en sammenligner seg gjerne med Fjell som "får alt de ber om". Ungdomsskolen mangler klasserom, det er for få barnehager i området og bydelen mangler et skikkelig bydelshus. De reparerte selv det gamle bydelshuset for 700.000 på dugnad, inkludert nytt tilbygg, mens

– 17 millioner skal de bruke på bydelshus på Fjell! (Faktum er 12 mill.)

En ønsker at ungdom kan drive sin egen kino, for eksempel, da mange ikke fanges opp av idrettslagene, som etter noens mening er altfor eliteorientert:

– De har en stygg tendens til å satse på de aller beste. Her er det så mange å ta av, at mange også faller av lasset. Det bør de få høre! I en klasse hadde de et fotballag hvor bare de flinkeste fikk spille. Lekeprinsippet må styrkes mer!

Drammen kommune har også erkjent at Konnerud har vært nedprioritert. Med sine barnekull på 150 – 200 pr. år, uttaler de at det er ekstra viktig å satse på barne- og ungdomstiltak i bydelen. Vi har allerede vært inne på at det er mange organisasjoner å delta i på Konnerud, men øyensynlig er det få innarenaer for den frie lek eller for fellesutfoldelser uten målsettinger og prestasjonskrav. Slik uttaler en seg i kommunen i 1987:

– På lengre sikt vil behovet for et større bydelshus være til stede. Siden Konnerud er et lokalsamfunn med snart 10 000 innbyggere, vil det trolig bli aktuelt å desentralisere flere offentlige funksjoner til bydelen. Dette vil igjen forutsette nybygg og hvor mulighetene til å innpasse aktivitetslokaler kan være til stede.

(Barne- og ungdomsplan 1987)

Det er fem år siden dette ble skrevet. Ungdomskullene er allerede i full blomstring på Konnerud!

Kriminalitet på Konnerud

Det som kjenneegner Konnerud i dag, er at det er lite tradisjonell kriminalitet her. Det lille som blir registrert, blir av mange koblet til folk utenfra.

– Jeg er ikke blitt utsatt for kriminelle handlinger her. Jeg kjenner heller ikke noen som har blitt utsatt i bydelen, enda jeg har en stor bekjentskapskrets. Det har vært et par innbrudd i hus her, men det er av folk som ikke bor på Konnerud. Sykkelen til svigerinna mi ble tatt, men de fant den igjen. Det er mange år siden...

(Beboer Hallermoen)

– Det har vært innbrudd i garasjen i gata. Det er det eneste vi har opplevd her. Har hørt at det har vært en del småting på Konnerudsenteret. Noe må en jo regne med når så mange bor sammen...

(Beboer Jordbrekk)

– Siden ombyggingen her for tre år siden har vi ikke hatt et eneste innbrudd her. Vi kan takke bydelspolitiet for det. Vi har åpent hele døgnet nå. Tyvene er ikke så trygge som de var før, da hadde vi en to – tre innbrudd i uken.

(Bensinstasjonen)

– Det har vært en del nasking på senteret. Det har mest vært tilreisende. Jeg tror ikke det er beboere på Konnerud..

(Butikkansatt)

De kriminelle som måtte komme fra Konnerud, en 7 – 8 stykker, holder til i byens sentrum, mener mange. På grunn av bydelspolitiet er det ikke lett å være kriminell på Konnerud, er oppfatningen. Mange knytter også de lovbrudd som skjer til beboerne ved Solbakken pensjonat, som det har vært stor strid rundt blant folk i bydelen, og som i en periode var gjenstand for store avisoppslag i Drammensavisene.

Skal Konnerud være rensket for avvikere? har jeg spurt som en forlengelse av "krigen" mot Solbakken.

– Solbakken er et problem for bo-området. Der er det ren oppbevaring av problemklientell. Ingen behandlingstilbud foregår der. Dit kommer det folk fra andre kommuner som ikke selv har tilbud for sine bostedsløse.

(Beboer)

Konnerud har også vært i medienes søkelys siste året på grunn av påstander om alkoholmisbruk blant ungdomsskoleelever på Konnerud. De unge fra Konnerud var de verste, hevdet en lærer i avisinnslaget ("Fremtiden" 26. og 27.3.92). Påstandene ble tilbakevist av unge selv, men oppslaget, om enn i sin sensasjonelle form, bekrefter tidligere funn fra Drammen. I fritidsbrukundersøkelsen fra 1987 viste det seg at Konnerudelevne hadde det høyeste alkoholforbruket. Salg og konsum av alkohol har foregått rundt ungdomsklubben på ungdomsskolen, hevdes det, og i sommerhalvåret ved arenaen Stordammen i utkanten av bebyggelsen.

Interessant, og til alvorlig ettertanke, er det at uoffisielle undersøkelser (én av dem vil bli publisert snart) viser at idrettsungdom er de største forbrukere av alkohol på landsbasis. Dette er jo et paradoks til tidligere paroler om "en sunn sjel i et sunt

legeme". Spørsmålet blir hva årsakene til dette er; er det kvaliteter ved idrettsmiljøet som skaper behov for å ruse seg, eller er det kvaliteter ved de som velger idrett som fritidssysselet? Og: Er det noen forebyggelse mot rusmisbruk og kriminalitet i å delta i idretten på Konnerud? Spørsmål rundt idrettsmiljøet blir viktig å stille når vi også kjenner til den voldsomme kroppsfiksering hos idrettsfolk i dag, uttrykt gjennom doping og spisevegring.

Er alkoholrusen også botemidddelet mot hjemløsheten i unge bydeler?

– Konnerud er et utbyggingsområde. Jeg er selv oppvokst på Åssiden, da hadde vi "Åssiden-rampen". Det er naturlig at det er drikking i slike miljøer. Foreldre som jobbet med dette den gangen ble mobba. ("Har du konvertert?") På foreldremøtene her har det også kommet frem av voksne drikker mer enn før....

(Lærer)

– Det er fælt, de snakker om fulle jenter fra 8.-klasse på diskoteket i Konnerudhallen. Det er mye sinne hos dem. Det blir lagt merke til. Jeg vet ikke hvor utbredt det er, når en ikke er ute og ser selv, blir det bare inntrykk fra andre...

(Beboer)

Vi skal komme tilbake til dette temaet i del III i denne rapporten, hvor vi også har spørsmål om alkoholvanene blant unge i fire bydeler i Drammen.

Gjennom samtale med lærere på ungdomsskolen får en et inntrykk av at det er mye ubrukte ressurser i ungdommene på Konnerud som ikke finner sine rette kanaler:

– Det kan se ut som det utvikler seg en kriminell tenkning blant intelligente elever. Dette påvirker både undervisningen og det sosiale på skolen. Vi kommer inn for sent. Det er vanskelig å vite hva en skal sette inn.

Som ellers i landet er også Konnerudbeboerne preget av samtidskrise: arbeidsledighet, gjeldskrise og skilsmisser påvirker selvfølgelig barn og unges oppvekstvilkår også på Konnerud:

– Det er mange barnefamilier på Konnerud, og vi vet at det er en del omsorgsvikt. Men det foregår i et miljø hvor det alltid er en nabo til stede. De blir innhentet av naboskapet. Det forblir derfor skjult og får fortsette. Det er en del sanksjoner i miljøet mot dette. Jeg vet konkret om tilfeller der det er på grensen, men hvor barna klarer seg bra..

(Beboer)

Spørsmålet blir hvor lenge nabolnettverket kan dempe omsorgsvikten. Den uroen folk har for ungdomskullene på Konnerud bunner nok også i vissheten om at omsorgsvikt og familiekonflikter lettere kan slå ut når barnet skal prøve vinger på egen hånd. Alkoholmisbruket kan være en begynnelse på karrierer som rusmisbruker og kriminell, men kan selvfølgelig, og oftest, også være et forbigående ungdomsfenomen. Konnerudelevne har i det minste med seg en ballast hvor de ytre *normene* har vært tydelige nok? Ikke alle ville være enige i det heller:

– Før fikk ungene være unger. I dag må de være voksne for tidlig. Barna har mistet noe av barndommen, de går glipp av en del, dette skaper en mentalitet som er vanskelig å reparere for en lærer...Jeg jobber veldig mye med toleranse. Ting som var helt selvfølgelig før, bruker vi veldig mye tid på nå. Det å sette en grense for en sjøl, å ikke blande seg inn i hva andre gjør...

Viktig er det å leggje merke til det sjåføren sier om *estetikken* i våre omgivelser: Jo vakrere, jo mindre ødeleggelse. En kan vanskelig lage omgivelser ut fra objektive skjønnskriterier. Men det som merkes er ihvertfall større og mindre grad av *for-seggjorthet*. Det ligger omtanke i dette, og omtanken smitter. Det er en form for omsorg for barn og unge som voksne ofte har lett for å glemme. Leker som går i stykker etter noen timer, og brakkelignende skoler med ditto vedlikehold skaper en bestemt *holdning* blant de som skal vokse opp.... Her ligger stoff til forståelse av destruktive krefter i menneskesinnet...

Hva sier drosjesjåførene om Drammens befolkning? Uten å nevne bydeler ved navn, spør jeg om de ser mønstre i kriminaliteten gjennom sitt arbeid som drosjesjåfører i Drammen.

– Største problemet i Drammen har vi på Fjell! Miljøet der, innvandrer miljøet. Kriminalitet kan være så mye, for eksempel piratdrosjer. De har en 40–50 biler. De stjeler 100 000 fra oss hver helg. Folk bruker disse bilene. Politiet er ikke flinke nok til å passe på, de har ikke nok penger. Det blir også omsatt stoff. Vi står her og ser at de selger rundt jernbaneområdet. Og vi kjører folk som kjøper stoff. Det begynte med innvandrerne. Siden har det bare økt og økt. Og vanlig slåssing blant nordmenn er bare en promille av det vi ser blant innvandrere. Innvandrerne samler seg i gjenger og holder til på gatehjørner. Det blir bråk når norske ungdommer går forbi. Alle drosjesjåførene du måtte spørre vil si akkurat det samme..

(Drosjesjåfør)

Vi har ofte hørt om “drosjesjåfoppfatninger”. De blir gjerne fremstilt som litt forenklete, og preget av fulle folk i baksetet? Men kanskje har drosjesjåførene rett i sine observasjoner? Innvandrerne selv sier at de slåss når de møter “ord” fra nordmenn (se tidligere intervju med tyrker) “som går forbi” (drosjesjåførens utsagn).

Når det gjelder piratdrosjene, gjenstår det for andre å finne ut omfanget av fenomenet, og hvorvidt det er det store problemet sjåføren viser til.

For drosjesjåførene er altså innvandrerne hovedproblemet i Drammen, og de bor på Fjell! Virkeligheten er nok mer nyansert. Vi skal komme tilbake til det.

Hva sier de kriminelle selv ?

Et dybdeintervju med én av Drammens kriminelle forteller om et liv i “hjemløshet”, om en oppvekst uten varme og forståelse, kompensert med spenningens rus. Det hele begynte som en bønn om å bli *sett*. Det lå mye omtanke i å bli tatt. Siden utviklet lengslene seg til hat. Etter hvert tok spenningen over som en formildende rusopplevelse. Spenningen lå i faren for å bli tatt for noe ulovlig:

– Jeg gikk rett inn i butikken og hentet de varene jeg trengte. Og jeg smuglet stoff. Jeg reiste med båt, jeg gikk av båten med stoff, jeg måtte *oppleve* den spenningen det innebar å gå med stoffet på seg, ekstra fint ble det å stjele en bil akkurat da. Når jeg stjal i butikker hadde jeg ofte stoff bevisst på meg. Det ga en ekstra spenning å vite at jeg kunne bli tatt med stoff i tillegg.

Kriminalitetens årsaker trenger ikke bare å ligge i hjemmeforholdene. En kulde fra samfunnet kan gi samme behovet for å bli sett og hørt. I dette perspektivet blir kriminalitet et *budskap* til omgivelsene. For mange vil kriminalitet også kunne kobles til *overlevelse*, både økonomisk og menneskelig. Kriminalitetsarenaen blir også en mestringsarena. Du kan ihvertfall *noe*.

Når det gjelder Drammens kriminelle miljø, sier han det slik:

– Det er få utlendinger på arenaen ute, de er oftere bakmenn, de syns ikke, det er nordmenn som opererer som gatekriminelle. Tyrkere, iranere og nordmenn i høye stillinger utmerker seg som bakmenn. Når det smugles stoff, brukes alle typer folk: eldre som ikke skjønner hva som skjer, en betaler gamle damer for å ta med pakker, de vet ikke hva det dreier seg om... En får tatt de små, de store holder kjeft, de er redd for hverandre. Bare en 2-3% blir tatt, tipper jeg. Drammen har et nettverk som går videre til Oslo. Her er statistikk på dødsfall i 1991: 55 døde i Oslo med 500 000 innbyggere, 30 døde i Drammen med sine 50 000 innbyggere.* En kan begynne å lure da!

Uropatroljen har operert sterkt i Drammen. De flykter til Asker.

Salg og bruk av narkotika foregår i leiligheter over alt i byen. En har fått en bevegelse fra den offentlige til den private arena etter at politiet begynte å patruljere. Men politiet lurar også i leiligheter, en skal ikke føle seg for trygg. En ser at mange går inn et sted, en får tips og slår til. Folk blir nervøse for dette... Dette er mest leiligheter nær sentrum, ikke i sentrum.

* Tallene er ikke sjekket.

Mye av vinningskriminaliteten, både den registrerte og den skjulte, kan som vi ser kobles til kjøp og salg av narkotika. I kjølvannet av dette ettertraktede sansestimuluset, ligger mange ofre, både enkeltpersoner og større grupper og områder. I Drammen kan det se ut som Fjell blir det utsatte området: her bor de som kanskje mest av alle i Drammen er preget av den eksistensielle hjemløshet, her bor representanter for bakmennene i narkotikaomsetningen og her bor innvandrerne som ofte blandes inn i gatevolden. Men våre data kan hittil ikke si noe om hvorvidt det er på Fjell at de fleste kriminelle handlingene skjer, eller om det er folk fra Fjell som står for storparten av kriminaliteten i Drammen. Vi trenger andre data for å si mer om dette.

En undersøkelse presentert nylig (Falck, 1992) viser at innvandrere med oppholdstillatelse har litt lavere kriminalitetsaktivitet enn med nordmenn. Disse tallene er basert på ferdig etterforskede saker og hentes fra reaksjonsstatistikken. Politiet i Oslo kommer til motsatte funn, men de baserer sine tall på pågripelsesstatistikk og innlemmer alle utlendinger, både de med og de uten oppholdstillatelse.

Politistatistikken

I Drammen har en fra 1. juli 1991 begynt å registrere lovbrudd på bydelsnivå. Statistikken kan brukes til å gi et grovt oversiktsbilde av lovbruddsmønsteret i Drammen, men det er en del forhold som ikke kommer frem i denne statistikken. Den forteller ikke noe om lovbruddet for eksempel er begått av en som bor i bydelen hvor lovbruddet har funnet sted eller om en utenfra har vært på ferde. Den forteller selvfølgelig heller ikke noe om den skjulte kriminaliteten (ellers ville den jo ikke være skjult). Statistikken forteller heller ikke om alder og kjønn på lovbrøtterne.

Bydelen Danvik/Fjell er registrert med hele området, vi har konsentrert vår studie om blokkbyen Fjell. Vi kan derfor ikke sammenligne direkte våre to bomiljøer. De har ulik basis i statistikken.

Men la oss likevel se hva den forteller.

Kriminalstatistikk på bydelsnivå, Drammen

Fra juli 1991 t.o.m. januar 1992

Totaltall, og på nederste linje prosentuert i forhold til befolkningen i bydelen

DANVIK/FJELL

	Liv, legeme	Simpelt tyveri	Grovt tyveri	Motor- vogn	Ran, utpr.	Skade- verk	Orden	Løsgjeng.	Promille kjør.
Juli	1	5	12	9	0	1	0	0	1
August	2	9	12	6	0	0	-	1	0
September	4	6	23	7	0	1	0	0	2
Oktober	2	7	21	8	0	1	1	0	0
November	1	0	12	4	-	2	0	0	1
Desember	3	3	08	0	0	2	0	0	1
Januar	1	3	18	9	-	0	0	0	0
I alt	14	33	106	43	0	7	1	1	5
Pros./befolk.	0,16	0,38	1,23	0,49		0,09			0,05

KONNERUD

Juli	2	6	10	3	0	0	0	0	1
August	0	6	12	2	0	0	-	0	0
September	0	17	11	5	0	2	0	0	1
Oktober	2	3	5	3	0	0	0	0	1
November	1	2	11	0	-	0	0	0	0
Desember	0	5	5	1	0	3	0	0	1
Januar	0	3	5	0	-	2	0	0	0
I alt	5	42	49	14	0	7	0	0	4
Pros./befolk.	0,05	0,49	0,57	0,16		0,08			0,05

Vi skal ta for oss hver lovbruddstype og se dem i sammenheng med de dataene vi allerede har samlet fra bydelene. Vi tar utgangspunkt i prosenttallene i parentesene under, hvor vi har sett på lovbruddenes forekomst i forhold til folketallet i de to bydelene.

Liv og legeme

Vi ser at forbrytelse mot liv og legeme er høyere på Danvik/Fjell enn på Konnerud. Uten at vi kan si det med sikkerhet, kan det ha å gjøre med de slåsskampene som ungdommene på Fjell selv har uttalt seg om. De går jo ikke av veien for å banke opp de som kommer truende utenfra, slik de sier det selv.

Simpelt tyveri

Konnerud har høyere forekomst av simpelt tyveri enn Danvik/Fjell. Vi skal ikke se bort fra at disse tallene er resultat av bydelspolitiets arbeid på Konnerud. På grunn av den nærheten politiet har til folk i bydelen, er det lettere å melde fra om mindre saker, og lettere for politiet å oppdage det og registrere det. Det strider likevel mot opplysninger fra bydelspolitiet selv som sier at nærhet betyr mindre statistikk, det vil

si at en ikke i samme grad som ellers finner grunn til å registrere de lovbrudd som gjøres opp mellom parter (se del IV).

En annen forklaring på disse forskjellene kan selvfølgelig være at det rett og slett stjeles mer småvarer og andre varer på Konnerud. En av informantene fortalte om hvor enkelt det var å få tak i stjalne varer blant de unge på Konnerud.

Grovt tyveri

Danvik/Fjell har en høyere forekomst av grovt tyveri enn Konnerud. Det kan tyde på at når en først stjeler noe på Danvik/Fjell, er det større ting. Det kan indikere at lovbruddene generelt sett har et alvorligere preg. Som ovenfor kan det også ha med registreringsrutiner å gjøre: Folk i dette området finner ikke grunn til å melde fra om annet enn de alvorligste lovbrudd, eller politiet overser mindre lovbrudd på grunn av uoversiktighet og mangel på mannskap i området.

Motorvogn

"Det er ikke noe å stjele på Fjell", sier informanter i bydelen. Siden statistikken også omfatter Danvik, hvor det trolig er mer å stjele, kan motorvogntyveriene ha sammenheng med to ting: at folk fra Danvik/Fjell stjeler biler mer enn på Konnerud, og at de stjeler fra naboer som har en bil verdt å stjele. Noen informanter på sentralt hold har også uttalt at det er vanlig å sette fra seg stjalne biler på Fjell slik at de som bor der får skylden! Vi kan bare spekulere...

Skadeverk

Danvik/Fjell og Konnerud har samme forekomst av skadeverk. Sett i sammenheng med de andre tendenser, styrker det utsagn fra bussjåfører i Drammen og informanter: Ungdommen på Fjell (Danvik/Fjell) utøver ikke hærverk mer enn andre.

Promille

De to bydelene har samme forekomst av promillekjøring.

Oppsummert

Danvik/Fjell skårer høyest på de alvorligere lovbruddstyper, som forbrytelser mot liv og legeme, grovt tyveri og motorvogntyveri.

De to bydelene har et mer likt bilde på mindre alvorlige lovbrudd, som skadeverk og simpelt tyveri, noe høyere for siste kategori på Konnerud. Promillekjøring er også likt for de to bydeler.

De yngste ungdommenes lovbrudd er gjerne nasking og grafitti. Det kan se ut som om tenåringer på Danvik/Fjell og Konnerud derfor har samme mønster i sine lovbrudd, hvis vi ser bort fra at forskjellene kan ligge i politiets registreringsrutiner eller folks anmeldelsesvaner.

Forskjellene blir større når vi ser på de alvorlige lovbrudd. Dette kan ihvertfall ha to forklaringer:

- De eldre ungdomskullene er større på Danvik/Fjell enn på Konnerud, derav den økende forskjell.
- Det er lettere for unge på Danvik/Fjell å utvikle en kriminell karriere på grunn av mangel på nettverksressurser, derfor finner vi flere kriminelle i denne bydelen.

Andre mønstre

Statistikken viser ellers at det ikke er noen entydig sesongvariasjon i lovbruddsbildet, selv om politiet opplever at når høstmørket setter inn, får de ofte en stigning i aktiviteten.

En blir nysgjerrig på å vite hvordan kriminaliteten i de to bydeler ser ut i forhold til andre bydeler i Drammen. Vi velger oss ut Åssiden som tidligere hadde problemer med ungdomskriminalitet, og Bragernes Sentrum som ligger sentralt i Drammen og er forskjellig fra de andre på den måten.

Sammenligning av fire bydeler med hensyn på noen kriminalitetstyper, i prosent i forhold til bydelsbefolkning:

	Liv, legeme	Simp. tyv.	Grovt tyv.	Motorv.	Skadeverk
DANV./FJELL	0,16	0,37	1,22	0,49	0,08 (8713)
KONNERUD	0,05	0,49	0,57	0,16	0,08 (8654)
ÅSSIDEN	0,03	0,79	1,92	0,46	0,09 (10526)
BRAGERNES	1,46	8,06	13,2	2,55	0,44 (2940)

Vi ser at Bragernes-S. ligger svært høyt sammenlignet med de øvrige bydeler. Dette styrker eksisterende kunnskaper om kriminalitet i byer: Den er høyest i sentrale bydeler, der det bor minst folk, er mest forretningsdrift, restauranter, osv. Konnerud og Åssiden ligger lavt mht voldskriminalitet, mens Åssiden er mye hjemsoekt av simpelt og grovt tyveri. Det store utslaget på Åssiden kan ligge i at bydelen er nærmere både sentrum og riksvei enn Danvik/Fjell og Konnerud. Disse forklaringene har derfor mer å gjøre med forskjeller i infrastruktur i bydelene enn med hvor kriminelle folk i bydelene er.

Hvor mye forskjellene har å gjøre med ulike lovbruddsvaner blant folk, kan kanskje selvrapporteringsundersøkelsen blant de unge i disse bydelene si mer om. Det kommer vi tilbake til.

De spørsmålene vi må stille oss når vi ser denne statistikken er derfor:

- Hvor kommer gjerningspersonene fra? Fra egen bydel eller utenfra?
- Er tyveriene uttrykk for hvor mye det er å stjele i en bydel, eller av andelen lovbrøtere som bor der?
- Anmelder folk på Åssiden kriminelle handlinger mer enn folk på Danvik/Fjell?
- Hvor mye skjult kriminalitet finnes i bydelene i forhold til den registrerte?
- Er registreringen av lovbrudd avhengig av hvor mye politi det er i et område, og hvem politiet jakter på som kriminelle?

Statistikkbildet gjør det nødvendig å supplere med andre data. Et forsøk på å trenge inn i statistikken for å finne ut om gjerningspersonens bosted, ga ikke resultater. For det første mangler slike opplysninger ofte i registreringen hos politiet (bl.a. på grunn av ukjent gjerningsperson), og vi fikk også avslag på en søknad i datatilsynet om en systematisering av gjerningspersonens bosted i byens offentlige rettsdokument.

Hittil stemmer statistikkbildet med inntrykk fra intervju og samtaler med folk i de to bydelene vi har studert: Lite kriminalitet på Konnerud, noe mer på Fjell. Vi skal se

om noen av de andre spørsmålene vi stiller kan få svar gjennom andre innfallsvinkler, se for eksempel del III.

Oppsummering

To ulike bydeler

Vi skal se hvor langt vi har kommet hittil i forsøket på å kartlegge bomiljøets ulike kvaliteter med hensyn på kriminalitet og sosial kontroll, med Fjell og Konnerud som våre hovedarenaer.

Det som kjennetegner de to bydelene vi har fordypet oss i, er at de er svært forskjellige med hensyn til bomiljø.

Fjell er en tverrkulturell bydel med blokkstruktur og et stort innslag av folk uten materielle ressurser. Folk mangler dessuten møtesteder i boligområdet, og det er mangel på trekk i bomiljøet som uttrykker at folk har erobret bydelen sin. Mangel på revir er påtakelig. Uterommene virker mer avfolket enn befolket, og det er utydelige grenser mellom privat og offentlig sone. Innvandrerkvinner med sine barn er de som mest bruker uteområdene, helst om sommeren. De tilhører kulturer med tradisjoner på fellesskap og møter utenfor sin private boflate.

Konnerud har mange likhetstrekk med den norske landsbygda eller småbyen, hvor de ytre normer er ensartet og alle har et hus med hage. De som bor her har valgt området fordi de liker å bo mer landlig enn urbant, i tråd med den norske tradisjonen. Den private sone er godt beskyttet gjennom hagearealer med hekker og småveier rundt, tydelige avgrensninger som uttrykker reviret. Vi har likevel sett at de ulike delene av Konnerud har forskjellige vaner når det gjelder omgang med naboer. I den yngste delen av bydelen har folk mer omgang med hverandre. Her er også tomte mindre, og nybyggerånden kan ennå sitte i noen steder. Folk i bydelen har bra materielle ressurser, selv om vi har fått vite at også her sliter mange med økonomien, et utslag av den generelle gjeldskrise for folk.

Organisasjonsaktiviteten er også forskjellig, på Fjell er den lav, på Konnerud høy. Men Fjell er en mer organisert bydel enn Konnerud. Det er satt inn flere offentlige tiltak her, individrettede og bomiljørettede.

Sosial kontroll

Den uformelle sosiale kontrollen kan være ganske sterk internt i de ulike kulturer på Fjell. Ulikheten i normsett mellom fremmedkulturer og den norske kulturen skaper også spenninger og motsetninger som ikke bare gjør at bomiljøet som helhet spriker i ulike retninger, men som også fører til åpenbare konflikter. Totalt sett er derfor den uformelle sosiale kontrollen på Fjell lav.

Blant annet på grunn av konflikter er den formelle kontrollen også her relativt høy med sine offentlige reguleringstiltak. Totalt sett må vi likevel si at Fjell er et samfunn med utydelige normer, eller lav grad av integrasjon.

Fjell skole utmerker seg som "nøkkelinstitusjon" i integreringsarbeidet gjennom sin naturlige plass i lokalsamfunnet.

Den uformelle sosiale kontrollen på Konnerud er høy gjennom en ensartet befolkning og ensartede normer. Konnerud har også en spesiell type sekundærkontroll gjennom sitt bydelspoliti. Totalt sett er Konnerud et lite samfunn med høy sosial kontroll.

Kriminalitetsnormer

– Problemet på Fjell er at det er så mange som ikke har motforestillinger mot å begå kriminelle handlinger. Det er et problem når 15–16-åringer ikke synes det er så farlig å stjele en bil. I mange ungdomsmiljøer ville du blitt utstøtt med en slik holdning... (Ungdom fra Fjell)

– ... Vi har fått en normalisering av kriminaliteten på denne måten. Vi har måttet slutte fred med både helere og narkolangere (Tillitsvalgt borettslag)

Den skjulte voksenkriminaliteten på Fjell anslår normer for de unge, mener noen. De ser at de voksne tusker, de kan gjøre det selv også. Mange innvandrere av 2.-generasjon har dessuten lettere for å bli integrert i kriminelle miljøer på grunn av at de har mistet kontakten med sin foreldrekultur og ikke er helt integrerte i den norske kulturen. En sosialiseres lettere inn i en avvikerkarriere (Jf. Becker 1963).

– Elevene tok veldig avstand fra nasking i forbindelse med en sak vi hadde (Lærer på Konnerud)
 – Ungdommene her oppe vil heller ikke ha kriminaliteten, vi har fått snudd dette til en positiv trend (Bydelspolitiet)
 – De fleste har en eller annen i vennekretsen som vet hvordan en fikser... De yngste synes det er tøft å skaffe seg ting på denne måten.. (Ungdom på Konnerud)

Som vi ser er det litt tvetydig det som kommer frem om kriminalitetsnormer på Konnerud. På den ene siden sier de voksne at ungdommen reagerer negativt på lovbrudd, på den andre side gir en ungdom uttrykk for at det er vanlig å omgås tyverigods for unge også på Konnerud. Vi har også hittil fått data som tyder på at ungdom på Konnerud ikke går av veien for å ruse seg med alkohol.

Hvis vi ser på politiets kriminalstatistikk, kommer det frem et likt bilde når det gjelder de minst alvorlige lovbrudd i de to bydelene, hæververk og simpelt tyveri. Vi har anslått dette til å være de yngste ungdommenes lovbruddstyper.

Konklusjonen blir ut fra dette resonnementet at det ikke er noen forskjell på de to bydelene når det gjelder den yngste ungdommenes lovbrudd, med forbehold om forskjeller i registreringrutiner av disse lovbrudd i bydelene. På tross av ulikheter i bydelenes fysiske og sosiale organisering, fremsetter vi en hypotese om at de yngste ungdommene likevel har såvidt like normer i sitt felles skole- og fritidsmiljø at dette slår mer gjennom enn ulikheter i verdsett, ressurser og bomiljøkvaliteter. Vi skal siden se om vi kan belyse dette nærmere.

Forskjellen i de to bydelene kommer til syne når vi ser på alvorligere lovbrudd, som vold og grovt tyveri. En del av forklaringen kan ligge i faren for lettere å sosialiseres inn i kriminelle delkulturer på Fjell. En kan lettere fortsette en karriere som lovbrøyer.

Nasking og hærverk tok ikke slutt etter at en var ferdig på ungdomsskolen, av flere mulige årsaker: de voksnes normer er annerledes i de to bydelene, og nettverket er av forskjellig styrke. Og å bli voksen betyr også at en må konkurrere med andre om fellesgodene. I kampen om arbeid og utdanningsplasser er det de med de svakeste ressursene som taper.

Vi skal likevel ikke glemme at det er en større andel ungdom i de eldre aldersgrupper på Fjell enn på Konnerud. Vi vet mindre om hvordan det går de store ungdomskull på Konnerud om fem år. Det vet heller ikke folk på Konnerud. Det er derfor de bekymrer seg.

Problemorientering, eliteorientering, eller.....?

Vårt kjennskap til de to bydelene får oss også til å stille noen spørsmål om den forebyggende effekt som ligger i de tiltak og aktiviteter bydelene har i dag. Mange stiller spørsmålstegn ved problemorienteringen en har sett i tiltakene på Fjell, som en i dag prøver å bevege seg bort fra.

Det er også viktig å stille spørsmål om hva slags utstøtingseffekt som for eksempel ligger i eliteorienteringen i idrettsmiljøet på Konnerud, og hva det får å si for ungdommenes selvtillit og følelse av tilhørighet.

Kanskje skal en begynne å tenke mer på hva folks, og spesielt de unges *muligheter* er, hva hver enkelt *kan*, og hva de kan *sammen*? I det ligger en antydning om nye tenkemåter i utviklingsstrategier i bomiljøer. Det konstruktive *møtet* mellom mennesker blir av sentral verdi, og følgelig bydelens *møtesteder*.

[Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or title area.]

[Faint, illegible text block.]

[Faint, illegible text block.]

[Faint, illegible text block.]

[Faint, illegible text block.]

[Faint, illegible text block.]

[Faint, illegible text block.]

[Faint, illegible text block.]

[Faint, illegible text block.]

[Faint, illegible text block at the bottom of the page.]

Del III:

**OM LOVBRUDD OG ANDRE AKTIVITETER BLANT
UNGE I FIRE BYDELER**

Hvordan undersøkelsen ble gjennomført

Vi skal i denne delen presentere resultater fra undersøkelsen blant niende-klassinger ved fire ungdomsskoler i Drammen, Galterud, Kjøsterud, Svensedammen og Børresen skoler.

Fjell-elevene sogner til Galterud ungdomsskole, Konnerud-elevene til Svensedammen ungdomsskole.

Børresen skole ligger på Bragernes Sentrum og Kjøsterud skole ligger på Åssiden. De to siste skolene ble valgt ut fordi det ville være både nyttig og interessant å sammenligne de to utvalgte bydelene med flere bydeler. Dette gir en større mulighet til å si om mønstrene som kommer frem er knyttet til det spesielle ved hver av de to utvalgte bydelene, eller om vi finner fenomenene igjen også i andre bydeler med andre særtrekk.

Bragernes er en gammel bydel på vestre side av byen, hvor eneboliger og en mindre andel rekkehus er den dominerende hustype.

Åssiden mot sørvest var et nybyggerområde på 70-tallet, og hadde mange problemer som en gjerne sammenligner med både Fjell og Konnerud i dag, problemer som en kobler til det å være en ung bydel med mange nyinnflyttede. I dag mener mange Åssiden har "satt seg" som bydel, og problemene er reduserte, andre mener en på Åssiden enda har mange problemer blant de unge. Her er en sammen-satt boligstruktur, med eneboliger, rekkehus og større og mindre blokkbebyggelse.

Vi skal først si litt om hvordan undersøkelsen ble organisert.

Hver skole stilte til rådighet lærere og elever i en eller to timer etter hverandre, avhengig av antallet klasser. Vi fant det viktig å konsentrere arbeidet for at ikke elever kunne prate for mye sammen rundt spørsmålene og svarene dermed bli påvirket av dette, samt forhindre lyst til å "tulle" med forskerne, o.l., som gjerne kunne arte seg som felles strategier for utfylling. Elever fra en klasse har meldt at hele klassen "kødda" under utfyllingen fordi de ikke likte læreren de hadde denne timen. Dette synes å være mer skryt enn sannhet. Med svært få unntak, har elevene arbeidet seriøst med å svare på spørsmålene, noe som blant annet bekreftes gjennom måten de besvarer de åpne spørsmålene på (som de skal svare på med egne ord). De unntakene en har funnet påvirker ikke resultatene totalt sett.

Forskeren og en assistent var til stede ved hver skole mens elevene arbeidet med spørreskjemaene. Ved at vi ambulerte fra klasserom til klasserom, fikk elevene mulighet til å stille oppklarende spørsmål, og forskeren fikk anledning til å se hvilke spørsmål som skapte problemer, og hvordan elevene arbeidet. I dette ligger en kontroll og en oversikt en mister ved bare å sende skjemaene fra skrivebordsplass. Det var også viktig å være til stede slik at undersøkelsen ikke ble assosiert til skolen og lærerne, men til folk som kom utenfra. Dette øker for noen trolig viljen til å svare ærlig på følsomme spørsmål. De så at skjemaene ble delt ut og tatt hånd om av folk som ikke kjenner dem. Deres egen timelærer var til stede i klasserommet for å sørge for roen, i noen sammenhenger ble læreren også brukt til å oppklare spørsmål.

Ved Svensedammen og Børresen skole måtte vi være kun én på hvert sted, da planene ble forrykket på grunn av glatt føre i Konnerudbakkene. Den ene av oss

kom seg rett og slett ikke opp (sammen med mange andre). En sporty improvisasjon fra rektor og lærere ved Svensedammen skole gjorde at vi fikk gjennomført undersøkelsen ved de to skolene denne dagen likevel. Men vi mistet noe av kontrollen med arbeidet ved at vi kun var én til stede ved de store kullene på disse skolene.

Rektor og lærere ved de fire skolene viste stor samarbeidsvilje da vi ba om deres tid og hjelp til å gjennomføre undersøkelsen. Og det var både flott og rørende å se Drammensungdommen i ivrig arbeide med å svare på nærgående spørsmål om sitt liv. Svært mange har i de åpne spørsmålene uttrykt at de synes undersøkelsen er viktig, og at de håper at politikere og andre ansvarlige i Drammen vil ta opplysningene fra dem på alvor. Det ligger mye god veiledning i hvordan drive forebyggende ungdomsarbeid i de svarene de har gitt.

Spørreskjemaet ble bygget opp slik at det skulle kunne gjennomføres på en skoletime. Det består av 60 spørsmål, hvorav noen av dem er åpne og eleven kan svare fritt. Bakerst i skjemaet lå det ved et kart over bydelen og et kart over Drammen sentrum, der en skulle merke av steder en selv eller andre oppfattet som utrygge i Drammen.

Spørreskjemaet er organisert etter følgende temaer:

- bakgrunn og hjemmesituasjon
- bomiljø
- venner og fritid
- skole
- røyking og rusmidler
- lovbrudd
- kartmerking av utrygge steder i byen (ikke tatt med her).

Av 385 niendeklassinger tilsammen ved de fire skolene, har 348 deltatt i undersøkelsen, det vil si en svarprosent på 90. Vanlig fravær og fravær på grunn av valgfag/utplassering var årsken til at ikke alle elevene deltok. I tre av skolene hadde rektor sendt ut melding til foreldrene, ved en av skolene brukte rektor sin rett til selv å avgjøre deltakelse for alle. Tre elever deltok ikke da foreldrene ikke ønsket det. Vi skal ikke se bort fra at noen av dem som ikke er med i undersøkelsen, kan nettopp være de som burde fanges opp av en slik undersøkelse. Andre studier har vist at fravær og utplassering har en overvekt av elever med ulike problemer i skolen, og dermed en tendens til lovbrudd.

Vi skal gå rett på hovedtemaet i vår undersøkelse, lovbrudd, og sette rapportert forekomst av dette inn i en videre sammenheng etter hvert.

Før vi går inn i dette tallmaterialet, er det noe vi må være oppmerksom på.

Lovbruddene til én, to eller tre-fire personer, eller andre ting vi spør om, kan slå hardt ut på prosentene for noen av spørsmålene. Legg derfor merke til hvor mange som totalt har svart på de ulike spørsmålene. Legg derfor merke til hvor mange som totalt har svart på de ulike spørsmålene og se at i noen sammenhenger snakker vi om en eller to der prosenten er oppgitt til 20 eller 30, osv. Det sier seg selv at vi ikke kan si noe generelt på bakgrunn av slike tall, i beste fall kan vi stille noen nye spørsmål.

Vi har en del data som med fordel kunne vært behandlet mer i dybden. Dette tillater ikke prosjektets rammer.

Feilkilder

I en undersøkelse om selvrapporterte lovbrudd må vi være klar over problemet med *underrapportering*. Vi har alle en innebygd kontroll som setter stopper for den totale utlevering av våre "tilbøyeligheter". Det har for eksempel kommet fram at alkoholbruken er høyere blant ungdommene enn det som våre tall viser her, selv om ungdommene ved en av skolene forklarer dette med at det skjer en tydelig økning av alkoholbruken i løpet av niende klasse - altså etter at undersøkelsen ble foretatt.

Men vi har også et annet problem: Det er noen av ungdommene som har nevnt problemet med *overrapportering*. Noen kan overdrive sine avvik for å føle et fellesskap med andre, dersom dette fellesskapet betrakter opprør og avvik som positivt (gjengnormer).

En annen viktig feilkilde er at undersøkelsen ikke forteller noe om *antall* lovbrudd pr. person. Det er forskjell på å begå et lovbrudd en gang og flere ganger. En viss kontroll på dette har vi ved å se på *spredning i typer* lovbrudd. Vår hypotese er at jo større skåre på alle typer lovbrudd, jo flere lovbrudd pr. person. De fire bydelene stiller ganske likt i spredning på typer lovbrudd. Vi tar det som et tegn på at det kan være tilsvarende likhet også i antall lovbrudd. Men for å si noe mer presist om det, må nye undersøkelser foretas.

Skolene har et frafall på 8-10 %. Det *kan* være nettopp de som ikke er på skolen som kan utgjøre den mest lovbruddsaktive elevgruppen, for eksempel skulkere. Samtaler med lærere ved skolene tyder på at fraværet på undersøkelsdagen ikke viser noen tendens i "avvikerfravær", selv om det kan gjelde noen få. Ved sammenligning av fire bydeler er den viktigste hensikten likevel å få vite hvordan *majoriteten* av ungdommene handler. Det har vi fått et visst bilde på gjennom denne undersøkelsen.

Lovbrudd

Forseelse eller forbrytelse?

Ovetredelser av lover er enten forbrytelser eller forseelser. I vår sammenheng vil vi få en oversikt over begge typer lovbrudd, men skiller i utgangspunktet ikke mellom dem. Vi vil kalle alt for "lovbrudd" enten de faller inn under forseelser eller forbrytelser. Som eksempel på en forseelse kan nevnes nasking og overtredelse av fartsgrensen. Her er det henholdsvis straffeloven og veitrafikkloven som brytes. Forseelser straffes vanligvis med forelegg uten dom (for eksempel bøter eller inndragelse av førerkort), men også med fengsel inntil 3 måneder. Det finnes noen unntak fra disse reglene.

I den offisielle kriminalstatistikken er både forbrytelser og forseelser behandlet som kriminalitet, men hovedvekten legges på forbrytelsene. "Lovbrudd" og "kriminalitet" brukes som betegnelse på både forbrytelser og forseelser (Kriminalstatistikken 1990, side 13).

For ordens skyld kan vi nevne at den kriminelle lavalder i Norge er 15 år. Dette betyr at barnevernet overtar ansvaret ved alvorlige lovbrudd før fylte 15 år, ikke domstoler og fengsler.

Lovbrudd blant niendeklassinger i Drammen

Sammenligner vi de to bydelene våre, ser vi at Galterud totalt sett har flere lovbrudd enn Svensedammen. De unntakene vi ser er trolig delvis knyttet til at bydelen ligger på landet (ulovlig kjøring, forårsaket brann - gressbrann o.l.?), men vi ser også at elever fra Svensedammen rapporterer at de stjeler mer penger hjemme enn Galterud-elevene. Er det mer penger å forsyne seg av på Konnerud?

Hvis vi tar for oss de enkelte lovbrudd i tabell 1 fortløpende, ser vi at Galterud har noe høyere forekomst av nasking, men ikke svært mye høyere enn Kjøsterud. Børresen skole skårer høyest på sniking på buss/tog, o.l. Elever fra Børresen rapporterer også høyest forekomst av tyveri av penger hjemme. Konnerud-elevene har mer enn de andre kjørt ulovlig, mens ved Galterud er det flest som har kjørt med promille.

Går vi videre ned på tabellen ser vi at det ikke utpeker seg noen dramatiske forskjeller mellom de fire skolene. De bytter på å være verst eller best, men uten store prosentforskjeller. Når vi summerer alle prosentene for hver skole, ser vi at tre skoler ligger innenfor tallet 240, men Børresen skole ligger noe lavere, på 231²

---

² Grunnen til at det blir mer enn 100% er at hver elev kan oppgi flere typer lovbrudd.

Tabell 1. Lovbrudd. Prosent

	N=74 Galterud	N=57 Kjøsterud	N=127 Svensedam	N=90 Børresen
Nasking	42	37	34	34
Sneket på buss/tog	20	21	15	24
Stjålet penger hjemme	28	34	33	36
Kjørt ulovlig	43	47	64	51
Kjørt m. promille	6	2	2	0
Falsk legitimasjon	13	16	10	18
Laget bråk p.g.a. rus	11	3	9	10
Ulovlig jakt eller fiske	12	21	19	14
Forårsaket brann	4	9	16	20
Båret våpen uten tillatelse	11	12	11	8
Gjort hærverk	17	9	16	20
Stjålet større ting	4	9	4	0
Innbrudd	10	3	2	3
Gjort heleri	10	11	8	1
Solgt narkotika	4	0	0	0
Truet/brukt vold	8	5	7	3
Begått ran	1	0	0	0
Brukt vold mot politiet	4	0	0	0
Voldtekt/sekusuelle overgrep	1	0	1	1
Tilsammen	249	245	241	231

Vi merker oss at Galterud har høyere skåre enn de andre på de alvorligste lovbruddene (Stjålet større ting, innbrudd, heleri, narkosalg, ran, vold mot politiet, seks. overgrep). Vi vil se om disse lovbruddene var knyttet til elevene fra Fjell, da vi tidligere i undersøkelsen har presentert data som forteller oss at Fjell oppleves av mange som mer kriminell enn andre bydeler. Siden Fjell inngår i materialet fra Galterud, må vi skille boligområdet ut for å kunne si noe om hva ungdommene herfra rapporterer og sammenligne dette med forestillingene folk i Drammen, politiet og andre med spesiell kompetanse til å mene noe om "Fjellproblemet" har. Og for å kunne si noe om elevene fra Fjell, har skjemaet et spørsmål om hva slags hustype elevene bor i. Vi plukker ut alle de som svarer at de bor i blokk, se tabell 2.

Tabell 2. Lovbrudd etter hustype blant Galterud-elever. Prosent

	Enebolig/rekkehus N=32	Blokk N=39
Nasking	42	42
Sneket på buss/tog	23	18
Stjålet penger hjemme	39	22
Kjørt ulovlig	38	47
Kjørt med promille	10	3
Falsk legitimasjon	19	8
Laget bråk p.g.a. rus	10	14
Ulovlig jakt eller fiske	19	8
Forårsaket brann	3	5
Båret våpen uten tillatelse	22	3
Gjort hærverk	19	16
Stjålet større ting	7	3
Gjort innbrudd	7	13
Heleri	13	8
Solgt narkotika	7	3
Truet/brukt vold	7	11
Begått ran	3	0
Brukt vold mot politiet	7	3
Voldtekt/sekssuelle overgrep	3	0

Det som kommer frem her vil trolig overraske mange:

Det er gjennomgående flere som rapporterer lovbrudd blant dem som bor i enebolig og rekkehus sammenlignet med dem som bor i blokk.

Er "Fjellproblemet" like mye knyttet til de som bor utenfor blokk-byen? Disse tallene stemmer ikke med den forestilling folk flest har om problemene i området. De blir ofte eller nesten alltid knyttet til Fjellbyen.

Bor det flere jenter enn gutter i blokk som forklaring på forskjellene? Når vi ser på hvem som har rapportert lovbrudd er det 16 gutter og 16 jenter i enebolig og rekkehus, og 22 jenter og 17 gutter i blokk, altså prosentvis flere jenter i blokk enn i de andre boligtypene. I disse små tall gir slike forskjeller en del utslag. *Men det vi likevel kan konkludere med, er at det blant blokkboerne ikke er flere lovbrutere enn blant dem som bor i enebolig totalt sett, heller noe mindre.*

Det er nå vi må stille det ofte aktuelle spørsmålet: Er det slik at noen områder og noen grupper i befolkningen er under særlig politiovervåking, og dermed i større grad havner i politiets hender og statistikker mer enn andre? Er politibilen oftere på befarings i blokkbyen Fjell enn på Galterud, Austad og Danvik, slik at folk i dette området observeres eller pågripes oftere? Vi minner samtidig om at tallene ikke sier noe om antall lovbrudd.

Et annet forhold kan være at det i denne aldersgruppen slett ikke peker seg ut noen skjeve mønstre nettopp fordi de ennå er for unge til å ha utviklet noen lovbruddskarriere. Det er vanlig kjent i kriminologisk forskning at en finner en ganske lik fordeling av *engangskriminelle* i alle befolkningslag, men at det utvikler seg en skjevhet senere, slik at de *flergangskriminelle* ofte er folk som kommer fra

vanskelige oppvekstvilkår (Jfr Balvig 1981). For å kunne si mer om det, må en selvrapporteringsundersøkelse blant 20-25 åringer ligge til grunn i dette boligområdet.

På Fjell er det blant barn og unge flere med innvandrerbakgrunn enn nordmenn. En norsk undersøkelse (Falck 1992) viser at innvandrerungdom er mindre kriminelle enn annen norsk ungdom. Dette både stemmer og ikke stemmer med våre data. Dersom vi deler lovbruddene inn i *mindre alvorlige* og *alvorlige* lovbrudd³, finner vi disse mønstrene:

	Ikke alvorlige	Alvorlige	Summert
Galterud	2.15 (2.4/1.3)	0.33 (0.36/0.25)	2.48
Kjøsterud	2.10	0.23	2.33
Svensedam	2.27	0.15	2.42
Børresen	2.27	0.06	2.33

Dette viser at Galterud har flest alvorlige lovbrudd pr. person. Vi har vist ovenfor at de elevene som representerer disse lovbrudd ikke bor i blokk, altså ikke på Fjell.

Parentesene for Galterud viser henholdsvis de innvandrerne som er født i Norge og de som er innvandret etter sin fødsel. Vi får en bekreftelse på de data fra del II som forteller at annengenerasjons innvandrere lettere havner i lovbruddsmiljøer enn andre, mens innvandrere som ikke er født i Norge har langt mindre lovbrudd enn gjennomsnittet for alle.

Totalt sett har Galterud høyeste skåre på alvorlige lovbrudd, med Svensedammen like bak.

Børresen og Kjøsterud ligger likt på minst deltakelse i alvorlige lovbrudd.

Alene eller sammen med andre?

Undersøkelser har vist at de som er mest drillet i kriminalitet, altså de flergangskriminelle, gjerne unnslipper politiet i større grad enn andre, selv om det er blant disse vi likevel finner gjengangerne i statistikken. Deres lovbrudd er oftere planlagt, og dermed mindre i fare for å bli oppdaget. Engangskriminelle, eller unge som ikke nødvendigvis utvikler noen kriminell karriere, men heller i perioder søker opplevelser og spenning, har oftere et spontant bilde i sine lovbrudd, og opererer også gjerne færre sammen. Slike spenningslovbrudd har dermed ifølge Balvig (1981) mindre preg av å være organisert gjengkriminalitet.

Ut fra tanken om at det kan være forskjeller i de fire bydelene med hensyn til måten en begår sine lovbrudd på, skal vi for eksempel se om det fremkommer noen mønstre i hvor mange som opererer sammen når de foretar lovbruddene. På bakgrunn av dette har vi et ønske om å kunne si noe om de ulike bomiljøer står i fare for å utvikle gjengkulturer og kriminalitet knyttet til disse.

Vi har plukket ut tre lovbruddstyper, nasking, hærværk og innbrudd, og sett hvem man opererer sammen med i disse.

Vi ser av de tre tabellene (3-5) at det er mest vanlig å naske og gjøre innbrudd når

³ Mindre alvorlige lovbrudd: Fra "Nasking" t.o.m. "Hærværk" (se tabell 1). Alvorlige lovbrudd: Fra "Stjålet større ting" t.o.m. "Voldtekt/sekssuelle overgrep" (se tabell 1).

en er to eller tre sammen. I tabell 5 ser vi at hærverk utføres også i gjenger, (Svensedammen og Kjøsterud). Men vi ser også at det er ganske vanlig å naske når en er alene.

Lovbruddene er likevel så få at vi kan ikke si så mye utover disse eksemplene. Vi kan bare konkludere med at de fleste rapporterte lovbrudd er gjort sammen med andre, men uten tydelig gjengkriminalitet. Det mest generelle vi kan si er at lovbruddene har mer en sosial enn individuell karakter, og er sannsynligvis spontane handlinger heller enn planlagt kriminalitet, og som sådan enkelthendelser for de aller fleste og noe som hører med til ungdomstidens opprørs- og utfoldelsestrang. De små tallene kan heller ikke si oss noe troverdig om forskjeller mellom skolene. Det mest iøyenfallende hittil er likheten mellom dem.

Tabell 3. Vært alene i forbindelse med lovbrudd. Prosent⁴

	Galterud	Kjøsterud	Svensedam	Børresen
Nasking	22	16	27	43
Hærverk	0	0	0	7(1)
Innbrudd	0	0	33(1)	0

Tabell 4. Vært sammen med en eller to i forbindelse med lovbrudd. Prosent*

	Galterud	Kjøsterud	Svensedam	Børresen
Nasking	72	74	60	53
Hærverk	64	33	41	50
Innbrudd	67(2)	67(2)	67(2)	100(3)

Tabell 5. Operert i gjeng i forbindelse med lovbrudd. Prosent*

	Galterud	Kjøsterud	Svensedam	Børresen
Nasking	6(2)	11(2)	13(6)	3(1)
Hærverk	36	67	59	43
Innbrudd	33(1)	33(1)	0	0

Lovbrudd og kjønn

I kriminalstatistikken er det unge menn mellom 16 og 25 år som er hovedgruppen blant registrerte lovbrøyttere. Når vi omtaler de kriminelle, er det nesten alltid "han" vi snakker om. De siste tiår har vi hatt en økende deltakelse blant kvinner, såvel i lovbrudd-sammenheng som i samfunnslivet forøvrig. Ved siden av ulike kjønnsrolle-teorier blir deltakelse i yrkeslivet, eller utstøting fra yrkeslivet med påfølgende arbeidsledighet, brukt som årsaks-forklaringer på kvinners økende deltakelse i

⁴ Totalt angitt i parentes for å vise at prosentene kan utgjøre svært få personer.

kriminelle handlinger (Høigård 1983). En annen forklaring kan være at gjennom økt utdanning og økt deltakelse i yrkesliv vil også kvinner etter hvert utvikle tekniske eller instrumentelle, ferdigheter, noe som også kan øke kvinnenenes generelle evne til å "mestre lovbrudd". Vi vet jo at mange lovbrudd krever en viss teknologi-innsikt (bedragerier, innbrudd, fatsoverskridelser) ved siden av kropps-beherskelse, aggresjon og styrke.

Vi skal se hvordan kjønnsfordelingene på de ulike lovbrudd er blant ungdoms-skoleelever i Drammen.

Vi tar for oss de fire skolene hver for seg. Vi deler igjen lovbruddene inn i alvorlige og ikke-alvorlige lovbrudd (tabell 6).

Tabell 6. Lovbrudd etter kjønn og skoletilhørighet. Ant. lovbrudd pr. person.

Galterud	Jente	Gutt	Diff.
Ikke alvorlige lovbrudd	1.92	2.42	0.50
Alvorlige lovbrudd	0.28	0.39	0.11
Kjøsterud	Jente	Gutt	Diff.
Ikke alvorlige lovbrudd	1.50	2.71	1.21
Alvorlige lovbrudd	0.13	0.32	0.19
Svensedammen	Jente	Gutt	Diff.
Ikke alvorlige lovbrudd	1.41	2.97	1.56
Alvorlige lovbrudd	0.02	0.26	0.24
Børresen	Jente	Gutt	Diff.
Ikke alvorlige lovbrudd	1.96	2.63	0.77
Alvorlige lovbrudd	0.03	0.08	0.05

Vi ser at forskjellene på kjønn er tydelig til stede, guttene har flere lovbrudd enn jentene. Galterud og Svensedammen skoler viser likevel et svært forskjellig bilde: , Kjønnforskjeller på lovbrudd er langt større ved Svensedammen, ved Galterud er "rampestrekene" mer likt fordelt på kjønnene.

Totalbildet for de fire skolene ser slik ut: Ved Galterud og Børresen skole er det en større andel jenter som begår lovbrudd enn ved Kjøsterud og Svensedammen skoler. Dette gjelder også for alvorlige lovbrudd og her er forskjellen minst ved Børresen skole (0,05).

Forskjellene er størst i begge kategorier lovbrudd ved Svensedammen skole. Her som ellers må vi ta noen små tall i betraktning. I noen tilfeller snakker vi om ett til tre lovbrudd i én kategori. Forskjeller eller likheter kan for noen lovbruddstyper derfor være ganske tilfeldige. Men samlet sett får vi likevel et bilde som kan fortelle at det er reelle forskjeller og likheter mellom bydelene når det gjelder kjønn og lovbrudd.

Hva kan vi si om kjønnsrollemønstre ut fra disse tallene? Vi kan velge to måter å se det på, den problematiske eller den mer optimistiske: jentene ved de to skolene som er mest aktive i lovbrudd kan enten være mer utstøtte fra vanlig jenteliv og familieliv, eller de kan være mer aktive og likestilte enn jenter i andre miljøer. Det kommer også an på hva slags perspektiv vi velger å sette lovbruddene de har rapportert inn i: som uttrykk for kriminalitet eller uttrykk for en "sunn" ungdomskultur og utfoldelsestrang. Vi vet at det i realiteten kan handle om begge deler.

Mange av jentene ved Galterud er innvandrere med strenge normer for deltakelse. Noen av dem får for eksempel ikke være ute lenger enn til 19-20 om kvelden. Er de andre jentene i området desto "villere"? Flere har i samtaler nevnt at det er et problem at unge jenter i Drammensmiljøet søker selskap med større gutter, ofte gutter med tvilsom vandel. Dette kan også være en årsak til økt jentedeltakelse på lovbrudd ved Galterud og Børresen skole. Vi kommer tilbake til dette siden.

Vi tar for oss de enkelte lovbrudd og ser hvordan dette gir seg utslag på kjønnsvariabelen samlet for alle fire skolene (tabell 7).

Tabell 7. Lovbrudd etter kjønn og geografisk område. Prosent

	Jente	Gutt	8. klassinger - Asker og Bærum	
			Jente	Gutt
Nasket	29	44	50	69
Sneket på buss/tog	15	25	70	70
Stjålet penger hjemme	37	28	-	-
Kjørt ulovlig	43	65	43	64
Promillekjøring	2	3	3	5
Brukt falsk legitimasjon	13	14	14	19
Bråket p.g.a. rus	11	7	11	12
Ulovlig jakt/fiske	3	32	7	31
Forårsaket brann	3	8	2	9
Brukt våpen uten tillatelse	3	18	4	19
Gjort hærverk	12	21	25	42
Stjålet større ting	2	6	6	13
Gjort innbrudd	2	7	5	10
Gjort heleri	4	10	3	12
Solgt narkotika	1	1	1	1
Truet/brukt vold mot andre	1	11	2	9
Begått ran	1	0	1	1
Brukt vold mot politiet	1	1	1	1
Begått voldtekt/sekusuelle overgrep	1	1	1	1
	N=348		N=1452	

Det er vanskelig å vite om en skal tolke data positivt eller negativt: Jentene har en langt større andel av de totale lovbrudd blant niendeklassinger i Drammen enn andelen jentelovbrudd i den offisielle kriminalstatistikken. Spørsmålet vi stiller oss er hvilke silingsmekanismer som finner sted underveis som gjør at det i hovedsak er guttene som utvikler en kriminell karriere og som utgjør hovedtyngden av tallene i

kriminalstatistikken. Vi skal samtidig sammenligne våre tall med en undersøkelse foretatt i Asker og Bærum i 1991 (Larsen Damsgaard 1992). Her er undersøkelsen gjort blant 8-klassinger og denne aldersforskjellen blir en del av helhets-vurderingen. En valgte samme formulering på hovedspørsmålet om lovbrudd for Drammen som i Asker-Bærum nettopp for å kunne sammenligne.

Vi tar hvert lovbrudd etter tur før vi drøfter innholdet i svarmønstrene.

Nasking

Guttene leder an her, men jentene ligger ikke langt bak. Nasking er vanligvis vurdert som et kvinnes lovbrudd, og hører til de mest vanlige forseelser. Men blant de unge er det likevel guttene som leder an. Vi ser at en større andel av både gutter og jenter rapporterer nasking i Asker og Bærum enn i Drammen, selv om de er ett år yngre.

Sniking på buss og tog

Gutter sniker mer enn jenter i Drammen, men i Asker og Bærum sniker jenter og gutter like mye, og mye, mye mer enn i Drammen. Forklaringer på den høye snikeprosenten hos de siste er nok at de oftere er avhengig av kollektive transportmidler i fritiden, for eksempel på sine turer til Oslo på kino, konserter, o.l.

Stjålet penger hjemme

Jentene stjeler mer penger hjemme enn guttene ifølge deres egne opplysninger. Tallet for Asker og Bærum er ikke spesifisert her.

Kjørt ulovlig

Her ser vi like mønstre for Drammen og Asker/Bærum. Vi ser også en uventet høy andel jenter som oppgir å ha kjørt ulovlig, selv om guttene leder godt an.

Promillekjøring

Få har oppgitt promillekjøring. Forskjellene på kjønn er ikke store, men også her er det litt flere gutter enn jenter som har forbrutt seg. Noen flere gutter i Asker-Bærum enn i Drammen har kjørt med promille.

Brukt falsk legitimasjon

Her er det ganske likt mellom kjønnene, og mellom områdene vi sammenligner, men noen flere gutter fra Asker-Bærum har brukt falsk legitimasjon enn resten.

Bråkt på grunn av rus

Her leder jentene i Drammen, men i Asker og Bærum ligger guttene et lite hakk foran jentene. Guttene i Drammen skiller seg ut med mindre rusbråk enn alle andre.

Truet/brukt vold mot andre.

Her leder guttene både i Drammen og Asker-Bærum. Svært få jenter oppgir å ha truet eller brukt vold mot andre. Her kommer ikke minst gutters styrke og aggresjon inn som gjør lovbruddet ganske kjønnsspesifikt. Litt flere gutter i Drammen enn i Asker-Bærum har oppgitt lovbrudd her.

Ulovlig jakt/fiske

Dette spørsmålet må også sies å være kjønnsspesifikt, noe som kommer frem av tallene. Langt flere gutter enn jenter har fisket eller jaktet ulovlig, og ganske likt

fordelt i de to områdene vi sammenligner. Jentene i Asker-Bærum har en høyere prosent enn i Drammen her.

Forårsaket brann

Flere gutter enn jenter har vært med på å forårsake brann. Det er like forekomster i begge områder.

Båret våpen uten tillatelse

Vi går videre på liste for kjønns spesifikke lovbrudd. Å bære våpen er ikke særlig vanlig blant jenter ser vi, men mange gutter har båret våpen uten tillatelse, og nesten samme andel blant guttene i Drammen og Asker-Bærum.

Gjort hærverk

Gutter gjør mer hærverk enn jenter både i Drammen og Asker-Bærum. Men både gutter og jenter fra Asker-Bærum gjør mer hærverk enn Drammens ungdom av begge kjønn.

Stjålet større ting

Her begynner vi på de alvorligste lovbruddene, og vi ser at andelen av ungdommene som har vært med på disse minker, og at gutter fortsatt leder an. Vi legger merke til at gutter fra Asker-Bærum har stjålet mer enn guttene i Drammen

Gjort innbrudd

Gutter leder an også her, og mer i Asker-Bærum enn i Drammen.

Gjort heleri

Flere gutter enn jenter selger ting som er stjålet. Totalbildet er ganske likt for de to områdene vi sammenligner.

Solgt narkotika

Tallene er nå svært små og vi kan bare registrere dem, og også registrere at de er like små og like for gutter og jenter og like i de to områdene.

Begått ran

Samme som ovenfor, men guttene i Drammen går fri.

Brukt vold mot politiet

Likt for begge kjønn i begge områder.

Begått voldtekt/sekssuelle overgrep

Likt for begge kjønn i begge områder.

Det er vanligvis kvinner rundt 60 år som er hoved-naskerne, i vårt utvalg er det guttene. For en ungdom kan nasking være en dristig foreteelse, og et lovbrudd som derfor føyer seg inn i i en tradisjonell kjønnsfordeling for lovbrudd generelt. Uventet mange jenter rapporterer ulovlig kjøring. Men ved ettertanke må vi stille spørsmålet om hva dette innebærer: Har de vært passasjerer i en bil kjørt av en gutt uten sertifikat eller har de selv sittet bak rattet? Og når jenter mer enn gutter rapporterer at de har stjålet penger hjemme, må vi også stille et spørsmål som gjelder de fleste svarene på vårt spørsmål om lovbrudd:

Det *kan* være slik at jenter, på jenters vis (?) vurderer sine lovbrudd alvorligere enn guttene gjør, og der vi finner en uventet stor andel jenter, kan vi kanskje regne med en overrapportering blant jentene sammenlignet med det guttene finner verdt å nevne. Men det trenger slett ikke være sant. Tallene kan også være et uttrykk for en reell fordeling av lovbrudd mellom kjønnene i denne aldersgruppen.

Hovedspørsmålet vårt blir likevel dette: Hvorfor er det en såpass stor andel jenter i disse lovbruddene sammenlignet med deres andel i de alvorlige lovbrudd rapportert i den offisielle kriminalstatistikken?

La oss ta en *tenkt* situasjon, for noen kanskje svært satt på spissen, for andre en kjent hendelse:

En gjeng gutter og jenter har ramponert et leskur på en bussholdeplass. Politiet kommer og ungdommene blir konfrontert med sitt verk. En eller to av guttene er den mest taleføre i sitt forsvar, og siden det er begrenset plass i politibilen er det disse to som blir tatt med til politistasjonen, med en eller annen underliggende tanke om at jentene var passive tilskuere, ble lokket med, e.l. At de to guttene ble tatt, kan være det første skrittet inn i en ny selvoppfatning: Jeg ble tatt av politiet, altså er jeg ikke helt "ren", jeg er en slags avviker. For enkelte i risikozonen, kan dette være første skritt inn i alvorligere og gjentatte lovbrudd, hvor en tilslutt kan ende som tall i kriminalstatistikken.

Eksemplet, eller lignende eksempler, kan brukes som diskusjonstema med ungdom. Er det noen som kjenner seg igjen? Er det slik at jentene går mer fri fra sekundærkontrollen, eller er hovedforklaringen at jentene stopper seg selv før det er gått for langt, at de stoppes av primærkontrollen som dømmer jenter hardere for slik adferd? Eller kanskje begge deler? Andre forklaringer? Kriminologien har mange. Vi har ikke mulighet til å gå inn i alle her.

Et annet poeng er at kvinneandelen i kriminalstatistikken er økende. Vi skal passe oss så den ikke begynne å ligne på de mønstrene vi har sett ovenfor. Presset på de unge er stort i dag. Prestasjonsjaget og yrkesdiskusjonene begynner allerede i barneskolen. Kanskje må vi hente frem gamle teorier om utstøting, og her vil begge kjønn stille likt. Kampen om skoleplasser og arbeidsplasser vil sannsynligvis ikke minke. Lovbrudd kan bli en overlevelsesvei for flere, også jenter.

Vi vet lite om hyppighet og alvorsgrad innenfor hver lovbruddstype her. det kan være at guttenes aktiviteter er av langt alvorligere art enn jentenes allerede, og at grunnlaget for en videre kriminalitetsutvikling legges allerede her.

Vi har sett at Drammensungdommene totalt sett har noe lavere lovbruddsaktivitet enn ungdom fra Asker og Bærum, særlig hva gjelder nasking, sniking, hærverk og større tyverier. Vi kan derfor konkludere med at Drammensungdommen ikke er av de verste.

Hvilke arenaer er mest utsatt?

Et viktig mål med vår undersøkelse var å se hvilke arenaer i bydelene som var mest utsatt for lovbrudd. På spørsmål til elevene om hvor de har begått de ulike lovbrudd, får vi et spredt bilde (tabell 8, utvalgte lovbrudd). Men tross små tall ser vi likevel et mønster: Det er *butikker eller kiosker* som er mest utsatt, der lovbruddet er nasking.

Tabell 8. Hvor lovbruddene har skjedd. Prosent med basis i antall utvalgte lovbrudd.

		Privathus	Skole	Butikk, kiosk, stasjon	Kontor, lager, byggepl.	Gate, vei, park.plass gårdspl.	Park, naturomr.
Galterud	Nasking	1	5	38	5	3	0
	Hærverk	0	10	5	0	5	3
	Innbrudd	1	1	0	4	0	0
	Tyveri	3	3	3	0	0	1
	Vold	0	1	0	0	1	0
	Narkorus	4	1	0	0	1	0
	Fyllebråk	5	3	3	0	3	0
Kjøsterud	Nasking	4	5	35	2	0	0
	Hærverk	0	4	2	4	2	0
	Innbrudd	4	4	0	0	0	0
	Tyveri	0	0	2	2	2	0
	Vold	0	2	0	0	0	0
	Narkorus	0	1	0	0	0	0
	Fyllebråk	4	0	0	0	4	0
Svensedammen	Nasking	1	4	32	1	2	0
	Hærverk	0	6	4	2	7	1
	Innbrudd	2	1	0	1	1	0
	Tyveri	0	1	2	0	0	0
	Vold	0	2	1	0	3	0
	Narkorus	1	0	0	0	2	0
	Fyllebråk	7	1	0	0	6	2
Børresen	Nasking	1	8	31	1	0	0
	Hærverk	0	6	2	0	8	4
	Innbrudd	0	0	0	0	1	0
	Tyveri	0	0	0	0	0	0
	Vold	0	1	0	0	0	1
	Narkorus	2	1	0	0	1	1
	Fyllebråk	2	3	2	0	2	2

På Galterud har 10 prosent av hærverkene funnet sted på *skolen*. Ved Børresen skole er 8 prosent av naskingen gjort ved skolen.

Få har forbrutt seg i den *private sfære*, med unntak av Svensedammen hvor 7 prosent rapporterer fyllebråk i privathus. Galterud kommer etter med 5 prosent.

Ved Svensedammen og Børresen har hhv. 7 og 8 prosent av de rapporterte hærverk foregått i *felles uteområder* (gate, vei, parkeringsplass, gårdspllass).

Svensedammen utmerker seg totalt sett med flere lovbrudd i felles uteområder enn de andre skolene (21 prosent).

Ved Galterud og Kjøsterud er "*kontor, lager, byggeplass*" mer utsatt enn ved de andre to skolene. Henholdsvis 9 prosent og 8 prosent av lovbruddene har funnet sted her.

Når det gjelder våre to bydeler, er de utsatte arenaene stort sett de samme, men Galterudelevne viser mer hærverk på skolen enn ved Svensedammen. Elever ved Svensedammen viser dessuten til noe mer fyllebråk i både privathus og felles uteområder enn Galterudelevne.

Samlet sett er bildet slik når vi tar med alle fire skolene:

1. Butikker og kiosker: 162 %
2. Skolen: 74 %
3. Felles uteområder: 54 %
4. Privathus: 38 %
5. Kontor, lager, byggeplasser: 22 %
6. Parker og uteområder: 15 %

Med unntak av sistnevnte kategori, ser vi at jo mindre privat arenaen er, jo mer utsatt er den for lovbrudd av ulike slag. Dette er i tråd med kunnskap vi har fra før om utsatte områder, jfr. utsattheten i de boligtomme områder i en storby.

Alkoholvaner

Elever fra Åssiden har minst kontakt med alkohol (tabell 9), 77 prosent sier de aldri har vært beruset. Elever fra Børresen skole rapporterer mest fyll, mens Galterud og Svensedammen rapporterer noe midt mellom. Her kan enkeltelever legge ulike meninger i "beruselse", og ha ulike toleranser, men slike individuelle forskjeller gir sannsynligvis ikke utslag på skolene som helhet.

Når vi ser hva elevene svarer på hvor ofte de drikker alkohol (tabell 10), finner vi at elever fra Børresen skole drikker oftest, elever fra Galterud drikker sjeldnest. Kjøsterud og Svensedammen har et likt mønster midt imellom.

Tabell 9. Beruset av alkohol. Prosent

	Galterud	Kjøsterud	Svensedam	Børresen
Aldri	67	77	65	54
1-2 ganger	21	13	24	26
3-5 ganger	4	7	6	13
6 el. fler	8	4	4	7
Totalt	100	101	99	100

Tabell 10. Hvor ofte drikkes alkohol. Prosent

	Galterud	Kjøsterud	Svensedam	Børresen
Aldri	60	50	49	33
En gang i blant	31	48	50	60
En gang i uka	7	2	0	7
Mer enn 1x/uke	3	0	0	0
Totalt	101	100	99	100

Mange av innvandrerne ved Galterud har ikke lov til å drikke alkohol ut fra sine kulturnormer. Dette slår nok ut på statistikken her. Vi ser også at det bare er elever

fra Galterud som sier de drikker mer enn én gang i uka. Galterud representerer, som vi har sett tidligere også, ekstremene, de minst drikkfeldige, men et lite mindretall som slår hardt ut på verdier som forteller om det hardeste livet. Det er en viss sjanse for at det er de samme to-tre personer som representerer disse ekstremene, og våre tall hittil kan også tyde på at disse bor *ikke* på Fjell.

Ut fra disse data er det ikke noe som tyder på at Konnerud-ungdommen er mer drikkfeldig enn elever fra andre skoler i Drammen, slik en har fått inntrykk av gjennom avisoppslag våren 1992, og tidligere undersøkelser i Drammen, og som det refereres til i del II.

Hvor får niendeklassinger i Drammen tak i alkoholen de drikker? Vi har hørt om ulovlig salg av sprit i Fjellområdet om kvelden, og andre gaukemiljøer rundt Drammen. Slår dette ut i det våre elever rapporterer?

Det ser ut til å være nokså vanlig å få eldre venner eller søsken til å kjøpe for seg (tabell 11). Et mindretall tar alkohol hjemme, ingen ved Børresen sier de gjør det, men mange, særlig ved Galterud og Børresen skoler, sier de får alkohol av venner. Vi legger ellers merke til at Galterud skoles elever sier de også kjøper alkohol på gata eller privat. Dette kan stemme med de opplysninger vi har fått om gatesalg av sprit i Fjellområdet.

Tabell 11. Hvor man får tak i alkohol. Prosent m. basis i oppgitte svaralternativ.

	Galterud	Kjøsterud	Svensedam	Børresen
Kjøper i butikken	3	4	0	5
Får av voksne hjemme	0	4	0	0
Eldre venner/søsken kjøper	30	25	28	36
Tar alkohol hjemme	10	4	11	0
Stjeler alkohol i butikk	0	0	0	0
Får av venner	33	11	18	31
Kjøper på gata/privat	27	0	3	0

Andre rusmidler

Går vi videre til annen stoffbruk, ser vi at det ikke er mange av elevene som har prøvd hasj eller marihuana. Mønsteret er svært likt for alle fire skoler.

Det samme gjelder annen narkotika. De få som har prøvd annet, sier dette har vært piller, tynner, o.l. - et "eksperiment" som noen kaller det (tabell 12 og 13).

Når det gjelder røyking, ser vi at elever fra Åssiden røyker minst, det vil si det er flere der som aldri har røykt. Ved Børresen skole er det flest som sier de røyker en gang iblant. De som røyker mest, finnes i hovedsak på Galterud skole, men forskjellene er ikke store mellom skolene totalt sett her heller (tabell 14).

Tabell 12. Prøvd hasj eller marihuana. Prosent

	Galterud	Kjøsterud	Svensedam	Børresen
Nei	96	98	97	98
En gang	4	0	2	1
2-5 ganger	0	2	1	0
Fler enn 5 ganger	0	0	0	1
Totalt	100	100	100	100

Tabell 13. Prøvd annen narkotika. Prosent

	Galterud	Kjøsterud	Svensedam	Børresen
Aldri	97	98	99	99
En gang	3	2	0	1
2-5 ganger	0	0	1	0
Totalt	100	100	100	100

Tabell 14. Røyking. Prosent

	Galterud	Kjøsterud	Svensedam	Børresen
Aldri	69	81	70	61
En gang i blant	14	11	16	24
Daglig, 5 sigaretter eller mindre	7	2	4	4
Daglig, 5 sigaretter eller mer	11	7	10	10
Totalt	101	101	100	99

Røyking, rusmidler og lovbrudd

En kobling av de ulike data viser at det er samsvar mellom det å drikke, røyke og begå lovbrudd: Jo mer av det ene, jo mer av det andre. Et unntak er alvorlige lovbrudd for jenter. Her er det ikke noen sammenheng med hvor mye de røyker eller drikker.

Mange unge sier i de åpne svarene de gir: "Problemet er at så mange skal tøffe seg for å bli godtatt av gjengen." Å tøffe seg kan være å både røyke, drikke og begå lovbrudd. Årsakene til at de skal tøffe seg kan så være mange.

Røyking, rusmidler og kjønn

Totalt sett ser vi av tabellene 15, 16 og 17 at jentene røyker og drikker mer enn guttene i denne aldersgruppen. Er dette en av kvinnefrigjøringens baksider? For mange jenter er nok slike vaner en måte å markere posisjon på, som del av en prosess som handler seg om å kunne ta seg til rette - på alle områder. Jenter er også mer utviklet enn gutter i denne alderen, å røyke og drikke er en markering av sin gryende voksenstatus. Men det kan også være uttrykk for at mange jenter har selskap med større gutter som røyker og drikker.

Spørsmålet blir om jentene vokser slike vaner av seg. Det vet vi ikke før om noen år. Da kan bildet være snudd, jfr. lovbruddsmønsteret, - eller trolig ikke?

Tabell 15. Røyking fordelt på kjønn. Alle skoler samlet. Prosent

	Jente N=177	Gutt N=166
Aldri	63	77
En gang i blant	17	16
Hver dag < 5 sigaretter	6	2
Hver dag > 5 sigaretter	14	5
Totalt	100	100

Tabell 16. Vært beruset på alkohol. Fordeling på kjønn. Alle skoler samlet. Prosent

	Jente N=177	Gutt N=166
Aldri	60	70
1-2 ganger	22	22
3-5 ganger	11	5
6 ganger eller fler	7	4
Totalt	100	101

Tabell 17. Hvor ofte drikkes alkohol fordelt på kjønn. Alle skoler samlet. Prosent

	Jente N=177	Gutt N=166
Aldri	42	53
En gang i blant	51	46
En gang i uka	7	1
Mer enn en gang	1	1
Totalt	101	101

Elevenes kontakt med sekundærkontrollen

For å få et bilde på hvordan elevene ved de fire skolene blir fanget opp i forbindelse med avvikende adferd eller problemer, hadde vi spørsmål som dreide seg om de hadde hatt kontakt med sosiallærer, politi, barnevern, o.l. - eller om foreldrene hadde hatt møter med skolen i slike forbindelser.

Fra 11 til 18 prosent av elevene hadde vært i kontakt med sosiallærer i forbindelse med problemer, flest ved Kjøsterud skole og færrest ved Børresen skole. Svært få har vært i kontakt med skolens rektor i tilknytning til problemer, fra 0 til 1 prosent. Nesten like få rapporterer kontakt med politiet, fra 1-2 prosent, i forbindelse med lovbrudd. Vi ser altså at lovbruddene de unge har vært med på i liten grad har ført til kontakt med politiet.

Slike opptellinger forteller lite om kvaliteten på kontakten med det vi kaller sekundærkontrollen. Vi vet noe om hvordan det fungerer på Konnerud gjennom bydelspolitiets arbeid og måten ungdomsskolen jobber på i forbindelse med ureglementær adferd, og noe om hvordan Fjellprosjektet og Fjellstiftelsen prøver å fange opp risikogrupper, men ellers forteller ikke disse tallene oss noe om hvordan hver enkelt elev blir fulgt opp. For eksempel har ikke alle bydeler bydelspoliti eller alle skoler en sosiallærer. Hvordan hver enkelt elev blir fulgt opp er altså avhengig av typer ressurser i nærmiljøet.

Skolen

Vi skal gå nærmere inn på hvordan elevene opplever sider av sin skolehverdag. Vi har stilt en del spørsmål rundt elevens forhold til skolen i den tro at vi kan få vite noe om miljøets kvaliteter gjennom den måten skole og ungdomsskull har det med hverandre på. Barn og unge tilbringer mye tid på skolen. Her møtes kravet om å lære, prestere og være sosial. Faller du ut på skolen, er det en viss sannsynlighet for at du har falt ut også i andre sammenhenger, for eksempel at du har en problematisk hjemmesituasjon. Men det å falle ut i skolens sammenhenger kan også bety at skolen har alvorlige mangler - at det for eksempel legges for ensidige krav på de unge - eller at ressursene er små og bevisstheten lav i forhold til å kunne fange opp de som har interesser, evner eller adferd utenom gjennomsnittsnormen. Dårlige verbale evner har blitt koblet til kriminalitetsutvikling blant unge. Studier har vist at også dårlig sosial tilpasning på skolen kan føre til senere kriminell adferd, og resultater peker på at det ofte kan være den sosiale tilpasningen heller enn dårlige skoleprestasjoner som er den største kriminalitetsrisiko. Mobbeproblematikken har derfor stått sentralt i ulike studier (Kaufmann 1991).

Et annet aspekt ved avvikende adferd i skolen er at opprør ofte kommer fra elever med særlig kreative evner (Sitter 1985). Vi så i del II at Konnerud-lærere kunne fortelle at de opplevde at særlig kreative elever kunne utvikle kriminell adferd. Her er en utfordring for skolen. Det må være plass til mange typer elever og mange slags evner og interesser slik at lovbrudd ikke blir en alternativ spennings-arena.

Trivsel

På spørsmål om hvordan elevene trives på skolen (tabell 18), merker vi oss at det er svært få som svarer "dårlig" på spørsmålet. Rundt halvparten sier at de trives bra på skolen, og rundt 40 prosent sier at de trives "nokså bra". Generelt sier vel det at elevene ved de fire skolene har det bra på skolen. På den positive skala ligger Kjosterud skole med tilsammen 96 prosent, Galterud lavest med 88 prosent. Både ved Galterud og Børresen skole svarer 9 prosent "mindre bra" og "dårlig" på spørsmålet om de trives ved skolen. Dette tallet er stort nok til at det må tas alvorlig.

Tabell 18. Hvordan trives man på skolen. Prosent

	Bra	Nokså bra	Mindre bra	Dårlig	Totalt*
Galterud	45	43	8	1	97
Kjøsterud	54	42	2	0	98
Svensedam	50	42	6	1	97
Børresen	51	38	8	1	98

Hva en legger i begrepene bra, mindre bra, og så videre, hører til spørreskjemaers mystikk. Årsakene til at folk svarer som de gjør på slike kategorier kan være mange. Å trives bra på skolen kan for én bety at det er bedre å gå på skole ennå være arbeidsledig, for en annen at skolearbeid er interessant og for en tredje at en er forelsket i læreren. Det vi merker oss er at svarmønstrene er ganske like for de fire skolene, så får årsakene være noe som utdypes et annet sted.

Et mål på faktisk integrering i skolemiljøet kan uttrykkes gjennom svar på spørsmålet om de er redde for mobbing på skolen (tabell 19). De fleste svarer nei på dette spørsmålet. Ved Galterud skole svarer flere enn de andre at de har vært redde for mobbing, selv om forskjellen er minimal.

Tabell 19. Vært hjemme fra skolen p.g.a. frykt for mobbing. Prosent

	Nei	1 el. 2 ganger	Oftre	Totalt
Galterud	93	6	0	99
Kjøsterud	97	4	0	101
Svensedam	98	2	0	100
Børresen	96	4	0	100

Er din skole bedre enn andre skoler?

En bydels selvtilit, om en kan si det slik, kan uttrykkes gjennom måten elevene vurderer skolen sin på. En positiv oppfatning av skolen kan avspeile en subjektiv opplevelse eller en kollektiv oppfatning av å være på riktig sted i byen.

Tabell 20. Er skolen din bedre eller dårligere enn andre skoler? Prosent

	Mye bedre	Bedre	Som andre	Dårligere	Totalt*
Galterud	13	25	47	11	96
Kjøsterud	4	19	56	19	98
Svensedam	6	33	56	3	92
Børresen	13	47	38	1	99

I tabell 20 ser vi at elevene ved Galterud og Børresen i størst grad mener deres skole er mye bedre enn andre skoler i byen, de samme skoler som hadde flest som trivdes dårlig. Det kan være forskjellige grupper elever som svarer det ene og det andre her, det har vi ikke kontrollert for. Elever ved Kjøsterud tror i størst grad deres

skole er dårligere enn andre skoler i byen. Sammert: Elever ved Børresen skole er mest fornøyde med sin skole, elever ved Kjøsterud er minst fornøyde.

Vi vet heller ikke her hva svarene betyr for den enkelte. Å trives dårlig, betyr det at det er læreren det er noe galt med, elevmiljøet, skolens utseende, faglig nivå? Problemene og fordelene kan være av ulik art ved de fire skolene.

Hva ville du gjort om skolen var frivillig?

Hva betyr skole og utdanning i de fire bydelene? Vi har stilt et spørsmål om hva de ville gjøre dersom skolen var frivillig og de kunne slutte når de ville (tabell 21).

Tabell 21. Hva man ville gjort om skolen var frivillig. Prosent

	Slutte med én gang	Kanskje slutte	Ville fortsette	Totalt
Galterud	11	25	64	100
Kjøsterud	4	9	88	101
Svensedam	4	16	80	100
Børresen	4	16	80	100

Tabell 22. Hva man ville gjort hvis man sluttet på skolen. Prosent

	Annen skole	Jobbe	Sove/fri	Venner	Vet ikke	Totalt
Galterud	7	52	31	3	7	100
Kjøsterud	14	57	21	7	0	99
Svensedam	7	70	22	0	2	101
Børresen	10	62	24	0	3	99

Elever ved Galterud uttrykker i langt større grad enn de andre at de ville slutte eller kanskje slutte om skolen var frivillig. Mange av innvandrerne ved skolen har med seg andre normer inn i det norske skolesystemet, der normene særlig domineres av den tyrkiske landsbygda. Her legges det mindre vekt på utdanning. Noen av jentene fra dette miljøet har også blitt sendt til Tyrkia for å gifte seg mens de har vært elever ved ungdomsskolen. Foreldrene ser andre verdier som viktigere enn utdanning. Dette gjelder særlig for jentene.

Men det er andre bydeler som også har barn som heller ville gjøre noe annet enn å gå på skole hvis de kunne slippe, for eksempel jobbe. Særlig er det mange elever ved Svensedammen skole som heller kunne tenke seg å jobbe dersom de fikk velge (tabell 22). Svarene er kategorisert ut fra hva de har svart på et åpent spørsmål). Bortsett fra et ønske om å jobbe, er ønsket om å sove lenge om morgenen eller bare ha fri og være sammen med venner noe mange skulle ønske, og mest ved Galterud. Ved sistnevnte skole er det også en større del som ikke vet hva de ville gjort.

Elever ved Kjøsterud kunne mer enn de andre tenke seg å gå på en annen skole. Selv om Kjøsterud-elevene uttrykte at de trivdes dårligere enn andre elever, er det likevel disse som i størst grad sier de ville fortsette skolegangen selv om skolen var

frivillig. Stiller disse elevene større krav til skolens nivå, og av den grunn er mer kritiske til sin skole?

Disse spørsmålene er jo svært så hypotetiske, men svarene uttrykker nok likevel noe om drømmer, preferanser og trivsel. Vi ser at disse kan være noe forskjellige for de fire skolene.

Skulking

Skoleskulk kan være et annet mål på hvordan elevene har det ved skolen (tabell 23). Det er ingen store forskjeller mellom elever ved Galterud og Svensedammen skole når det gjelder skulk, men elever ved Galterud ligger litt foran.

Børresen skole har høyest forekomst av skulk. De andre skolene ligger ganske likt totalt sett. Ved Børresen uttrykte også elevene minst trivsel, sammen med Galterud-elevne.

Ved angivelse av årsaker til skulk, har de vært "trøtt, sliten og lei" (50-80 prosent), "ikke forberedt" (10-30 prosent) eller at de har hatt "kjedelige fag" (aktivitetsdag, o.l.). Noen få ved Galterud har sagt at de har skulket på grunn av sykdom. Det ville kalles sykefravær og ikke skulk i vanlig forstand. Sammenblandingen kan bero på språkproblemer.

Totalt sett er inntrykket at elevene trives bra ved sine skoler, at skulkprosenten er liten, men at skolemotivasjonen kanskje ikke er så stor som den burde være i forhold til samfunnets preferanser og alternative tilbud for unge i denne alderen. Som kjent er ikke alternativet arbeid i dag. Arbeidsledigheten dømmer folk til skolebenken lengre enn noen gang.

At det er nesten 10 prosent som ikke trives bra ved to skoler, er noe av utfordringen for Drammens lærere og skolevesen.

Tabell 23. Hvor ofte skulket skolen i 1992. Prosent

	Ikke skulket	En dag/mnd.	2-3 dag/mnd.	Fler timer/dager pr. uke	Annet	Totalt
Galterud	69	21	8	1	0	99
Kjøsterud	69	27	4	0	0	100
Svensedam	70	25	5	0	0	100
Børresen	61	30	3	4	1	99

Hjemme- og bomiljø

Vi har vært inn på betydningen av primærkontrollen i forbindelse med kriminalitetsutvikling hos individ og samfunn.

Vi møter primærkontrollen idet vi trer inn i verden, i vår egen oppvekstfamilie. Her legges grunnlaget for de normene vi internaliserer som våre egne, hentet fra oppdragelse og grensesetting fra voksne rundt en. Etter hvert blir det viktig å forholde seg til andre voksne. Gjennom samvær med andre barn er naboskapets verdier og normer med på å danne normer hos barnet som vokser opp. Barnehage og skole er i dette bildet også viktige primærkontrollører. For at primærkontrollen

skal virke, må den få tid på seg. Internalisering av normer er derfor avhengig av hvor lang tid en er i kontakt med disse normene.

Botid

På spørsmål om hvor lenge de unge har bodd i sin bydel, tar vi utgangspunkt i alle som har svart at de har bodd 15 år, da dette er den alderen de fleste har eller har hatt (tabell 24).

Konnerud er den yngste bydelen av disse fire, dette kommer også frem for Svensedammen skole ved at det er bare 19 prosent av elevene som har bodd i 15 år i bydelen. Ved Galterud er det flest nyinnflyttede (0-1 år). Tar vi de som har bodd fra 8-10 år i sin bydel, ser vi at det er Svensedammen som har den største andelen her, med Galterud som nummer to. Elevene i våre to områder Konnerud og Fjell har som vi ser den korteste botradisjonen i sitt bomiljø.

Tabell 24. Botid i bydelen. Prosent for utvalgte tidsrom.

	15 år	8-10 år	0-1 år
Galterud	30	26	7
Kjøsterud	49	14	0
Svensedam	19	35	3
Børresen	38	11	4

Elevene ved Kjøsterud skole har den lengste tilknytningen til sitt bomiljø. Vi har hittil også et inntrykk av at det er disse ungdommene som er minst i kontakt med lovbrudd og er mest aktive i fritiden. Men det er å foregripe konklusjonene å si det. Vi skal vente og se...

Familieforhold

Svensedammen-elevene bor i størst grad sammen med både mor og far, deretter Galterud- og Kjøsterud-elevene (tabell 25). Ved Børresen skole bor bare 71 prosent sammen med både mor og far. Et norsk gjennomsnitt for barn i alle aldre er 81 %. Tallet er lavere for eldre enn for yngre barn, da foreldre har en tendens til å flytte fra hverandre når barna blir større (Jfr. Barnestatistikk SSB, 1991).

Andelen av de som bor bare med mor er størst ved Galterud, men tett fulgt av de andre skolene. Ved Børresen skole er det flere enn ved de andre skolene som bor sammen med mor og samboer. Andelen som bor sammen med bare far er størst ved Kjøsterud, 5 prosent oppgir dette.

Tabell 25
Hvem man bor sammen med. Prosent

	Både mor og far	Bare far	Bare mor	Mor og samboer	Far og samboer	Annet	Totalt
Galterud	75	0	18	4	1	1	99
Kjøsterud	75	5	16	4	0	0	100
Svensedam	81	3	14	2	0	0	100
Børresen	71	3	14	12	0	0	100

Selv om vi ser en del variasjoner, er disse likevel så små at likheten mellom skolene har størst vekt.

Naturlig nok har de fleste søsken, fra 88 til 97 prosent, færrest ved Galterud, flest ved Børresen. Men Galterud har den største andel av de som har mange søsken. Her kan innvandrerfamilier slå ut på statistikken. De har ofte flere barn enn nordmenn.

Ved Galterud oppgir 25 prosent at de ikke er født i Norge, ved de andre skolene fra 4 til 8 prosent.

Arbeidsledighet

Hvordan er de voksne rundt elevene integrert i det samfunnet de lever i? Et mål på integrasjon i vårt samfunn kan være grad av deltakelse i det lønnede yrkesliv. Er det arbeidsledige voksne hjemme? spør vi elevene (tabell 26).

Tabell 26. Arbeidsledige voksne hjemme. Prosent

Galterud	: 38
Kjøsterud	: 9
Svensedam	: 13
Børresen	: 20

Det er store forskjeller på andelen arbeidsledige i våre to bydeler.

Vi ser at Galterud rapporterer størst arbeidsledighet med sine 38 prosent, heller ikke uventet ut fra det vi kjenner til om Fjellsamfunnets problemer, Svensedammen rapporterer 13 prosent.

Børresen ligger også høyt med 20 prosent. Kjøsterud ligger lavest med 9 prosent.

I disse svarene kan det ligge feilkilder som må nevnes. Begrepet "arbeidsledig" kan illegges ulik betydning for de som svarer. Det kan for eksempel være at mor fra Tyrkia ikke søker arbeid ute, eller også mor fra Norge, mens eleven likevel kan kalle henne arbeidsledig. Som vi vet må en være arbeidssøkende for å kunne kalles arbeidsledig, og er en ikke registrert som arbeidsledig ved arbeidskontoret er en formelt sett ikke arbeidssøkende.

På spørsmål om hvilke voksne hjemme som er arbeidsledig, ser vi av tabell 27 at det er helst mor som oppgis, deretter far, så søsken. Mor er hyppigst nevnt av Galterud-elever (jfr. poenget ovenfor), flest ved Svensedammen har oppgitt far som arbeidsledig. Andelen søsken som er arbeidsledig oppgir elever fra Børresen skole i størst grad, deretter Kjøsterud. Har flere av disse elevene eldre søsken enn i de to andre bydelene?

Tabell 27. Hvilke voksne er arbeidsledige. Prosent

	Mor	Far	Mor og far	Søster/bror
Galterud	56	20	12	8
Kjøsterud	40	20	0	20
Svensedam	43	36	7	14
Børresen	50	19	0	31

Hvis vi ser på yrkesaktiviteten for dem over 16 år i de fire bydelene ut fra siste folke- og boligtellingsen for Drammen (1990), ser den slik ut:

Danvik-Fjell: 43,2%*

Konnerud: 53,2%

Åssiden: 53,2%

Bragernes Sentrum og Øren-Underlia: 45,9%

(hovedområdet for elevene ved Børresen skole)

Våre tall stemmer bra overens med disse tallene. Vi ser at Konnerud og Åssiden har høyest yrkesaktivitet, og Danvik/Fjell lavest. I folke- og boligtellingsen kommer det også frem at kvinner har en lavere yrkesaktivitet på Danvik/Fjell enn i de tre andre bydelene (37,6 prosent mot 47,6 på for eksempel Konnerud).

Samling rundt måltid

Det er vanskelig å finne mål for tilhørighet, men kanskje kan vi bruke middagsmåltidet som et symbol på at familien prioriterer å samles? Å bruke dette kan appellere til mange foreldres dårlige samvittighet, for vi vet hvor vanskelig det kan være nettopp å samles i dagens samfunn hvor alle springer til hver sin kant til alle døgnets tider. Men middagsmåltidet må likevel kunne stå som symbol på bestemte typer ressurser i en familie: Å prioritere et samlende måltid kan bety at en prioriterer både godt kosthold og kontakt mellom familiemedlemmer. Fellesmåltidet har i mange fremmede kulturer også en viktig symbolfunksjon. Det uttrykker fellesskap.

Tabell 28. Hvor ofte man spiser middag sammen med foreldrene. Prosent

	Nesten hver dag	Noen ganger i uken	Bare i helgene	Nesten aldri	Totalt
Galterud	66	22	4	8	100
Kjøsterud	75	14	4	7	100
Svensedam	73	22	0	5	100
Børresen	70	20	3	7	100

Det er folk i Kjøsterud-området som mest spiser middag sammen (tabell 28). Her svarer 75 prosent at de spiser middag sammen nesten hver dag, tett fulgt av Svensedammen og Børresen. Elever fra Galterud spiser sjeldnere middag sammen med foreldre. Men totalt sett er resultatet ganske oppløftende: Ved alle fire skoler rapporterer fra 88 til 95 prosent at de spiser middag sammen noen ganger i uken eller nesten hver dag.

Med unntak av Svensedammen skole er det fra 10 til 12 prosent som sier at de spiser middag sammen bare i helgene eller nesten aldri.

Vi vet at gatekjøkkenet har blitt en sterk konkurrent til samlingsstunden rundt det varme måltid hjemme. Her er Konnerudbeboerne ennå noe beskyttet?

Hjelp og støtte av foreldre

I tabellene 29 til 31 ser vi hva elevene svarer på spørsmål om de får *hjelp av* foreldre når de har problemer med lekser, om de kan *snakke med* foreldre når de har problemer eller om de *gjør ting* de liker sammen med foreldrene. At en såvidt

større andel av elevene ved Galterud aldri får hjelp, kan vi forstå ut fra en del foreldres språkproblemer i norsk. Norsk må beherskes hvis en skal kunne hjelpe i alle fag.

Elever ved Svensedammen får mer hjelp med lekser enn de andre. Alle har en ganske lik støtte i foreldre når de har problemer, minst ved Kjøsterud, men ved Galterud er det en større gruppe enn ellers som aldri kan snakke med foreldre når de har problemer. Elever ved Kjøsterud gjør mer ting de liker sammen med foreldre enn de andre, her er også en større prosent ved Galterud som nesten aldri gjør noe sammen med foreldre.

Tabell 29. Får hjelp av foreldrene når en har problemer med lekser. Prosent

	Nesten alltid	I blant	Nesten aldri	Totalt
Galterud	50	32	18	100
Kjøsterud	60	32	9	101
Svensedam	71	22	6	99
Børresen	57	36	8	101

Tabell 30. Kan snakke med foreldre når en har problemer. Prosent

	Nesten alltid	I blant	Nesten aldri	Totalt
Galterud	24	50	26	100
Kjøsterud	19	65	16	100
Svensedam	21	58	21	100
Børresen	23	62	16	100

Tabell 31. Gjør ting en liker sammen med foreldre. Prosent

	Ofte	Av og til	Nesten aldri	Totalt
Galterud	18	61	21	100
Kjøsterud	30	54	16	100
Svensedam	14	67	19	100
Børresen	11	71	18	100

Med noen få unntak har svarprosentene her så små variasjoner at det er vanskelig å si at den ene eller den andre elevgruppen har det bedre eller verre med sine foreldre. For å kunne si det, måtte forskjellene ha mer dramatiske retninger i de små basistall vi tross alt operer med her: Fra 60 til 150 elever i hver gruppe.

Totalt sett finner vi minst kontakt mellom de unge og deres foreldre ved Galterud, deretter Svensedammen. Noen av problemene ved Galterud kan bunne i det vi har vært inne på tidligere, at mange unge trekkes mot det norske samfunnet og kommer i konflikt med sin foreldrekultur som ikke er norsk. Det kan også dreie seg om problembelastede norske familier i området.

De unges økonomi

Hvordan er elevenes økonomi, og hva må de gjøre selv for å ha penger mellom hendene? Tyveri blir ofte forklart som en løsning på et økonomisk problem blant unge. Ting- og merkepresset på klær er stort i mange miljøer. Det de ikke får hjemme, kan stjeles. Vi har stilt noen spørsmål om økonomi for å få en oversikt over om det er store ulikheter i ressurser her.

Ved Børresen skole får en langt større andel enn ved de andre skolene en fast sum lommepenger i uken eller måneden - dette spørsmålet var formulert som ukepenges, noen fikk pr. måned (tabell 32). Dette er kanskje ikke så uventet. Disse elevene bor nærmest sentrum, og lokkes i større grad av goder. De må mer enn andre lære seg å disponere pengene i forhold til alle tilbudene rundt seg? Et inntrykk er ihvertfall at bybarn mer enn barn på landet får faste lommepenger.

Galterud-elevene får i minst grad fast utbetaling, de får når de spør om penger i størst grad. Ved Kjøsterud og Svensedammen er det en lik fordeling på fast utbetaling og betaling etter behov, med 47 prosent fast og 37 prosent etter behov. På spørsmål om de får mer penger enn sine jevnaldringer (tabell 33), svarer mellom 52 og 60 prosent at de tror de får som andre, men ved henholdsvis Galterud og Kjøsterud er de mest usikre på hva de har å rutte med sammenlignet med andre. Data kan velvillig kan tolkes som at forskjellene på økonomi blant disse unge ikke er så store, og det sosiale presset på å ha mer penger heller ikke er så stort, i og med at en ikke følger så nøye med på hva andre har å rutte med.

Rundt halvparten av elevene må gjøre noe av og til for lommepengene sine (tabell 34), og mellom 20 og 37 prosent har faste oppgaver. Ved Galterud skole må langt færre gjøre noe for sine lommepenger, hele 42 prosent svarer at de aldri må gjøre noe. På spørsmål om de har lønnet arbeid utenfor hjemmet, svarer fra 47 prosent til 63 prosent nei på dette, og minst arbeid er det for både de ved Galterud og Svensedammen skole.

Kjøsterud-elever har mer enn andre jobber utenfor hjemmet (tabell 35).

Tabell 32. Får lommepenger. Prosent

	Nei	Fast sum	Får når jeg spør	Totalt
Galterud	15	35	50	100
Kjøsterud	16	47	37	100
Svensedam	16	47	37	100
Børresen	9	62	29	100

Tabell 33. Tror man får mer eller mindre lømme penger enn andre. Prosent

	Mindre	Mer	Omtrent som andre	Vet ikke	Totalt
Galterud	7	8	52	33	100
Kjøsterud	9	13	54	25	101
Svensedam	12	10	60	19	101
Børresen	12	12	59	17	100

Tabell 34. Må arbeide for lømme pengene. Prosent

	Nei	Av og til	Har faste oppgaver	Totalt
Galterud	42	38	20	100
Kjøsterud	10	54	36	100
Svensedam	23	50	27	100
Børresen	20	43	37	100

Tabell 35. Har lønnet arbeid utenfor hjemmet. Prosent

	Nei	Ja	I perioder	Hadde en periode	Totalt
Galterud	63	16	12	8	99
Kjøsterud	47	32	9	12	100
Svensedam	62	20	8	10	100
Børresen	50	23	14	12	99

Tallene her sier litt om både ressurser og verdier. I noen miljøer vet vi at det regnes som en del av oppdragelsen at barna skal lære seg å disponere penger selv, og sannsynligvis i de lag av befolkningen som har en del penger, men ikke så mye at en kan legge de økonomiske bekymringer tilside. Totalt sett ser vi at de unge ved Galterud skole mindre enn resten er orientert mot en slik "penge-oppdragelse". Det har sannsynligvis å gjøre med at det er mindre penger blant folk her, jfr. den større andelen arbeidsledige voksne rundt disse elvene, men også innslaget av kulturer og befolkningslag som sannsynligvis ikke i samme grad legger vekt på økonomi-styring i oppdragelsen. Kjøsterudelevne synes å ha størst behov for å ha penger mellom hendene. Vi kan ikke tro deres pengebehov springer ut fra en dårligere økonomi, jfr. deres foreldres høyere sysselsetting. Er "tingpresset" størst her?

Innetider

Hvilke andre oppdragelsesnormer kan vi lese av data? Vi har spurt om de har fast innetid om kvelden. I tabell 36 ser vi hva de svarer på dette.

Ved Galterud og Kjøsterud er det litt flere jenter enn gutter som har fast innetid, ved Svensedammen og Børresen er det guttene som er mest regulert av tid.

Vi ser at det er elevene ved Børresen skole som i størst grad sier de har fast innetid om kvelden.

Når vi ser på hva slags tider avtalene dreier seg om, får vi store forskjeller mellom

skolene (tabell 37). Ved Galterud og Kjøsterud er det nesten halvparten som må være hjemme før klokka 21 på hverdager, ved de to andre skolene bare 13 prosent. Vi ser at det samme mønsteret gjelder for helligdager hvor vi har valgt klokka 23 som grense. Ved Børresen skole får de være lengst tid ute.

Når vi spør om de følger reglene for sine innetider, ser vi at det følges godt opp, med unntak av Galterud-elevene. Får normbrudd mindre konsekvenser for unge i dette området? Hva slags konsekvenser får dette for deres holdninger til andre normbrudd, som lovbrudd?

Tabell 36. Har fast innetid om kvelden etter kjønn. Prosent

	Ja	Jenter	Gutter
Galterud	43	51	32
Kjøsterud	44	46	41
Svensedam	49	44	53
Børresen	54	49	60

Tabell 37. Når er fast innetid? Hverdager og helligdager. Prosent med basis i utvalgte tidspunkter

	Før 21.00	Inntil 23.30	Inntil 01.00
Galterud	49	26	7
Kjøsterud	42	29	5
Svensedam	13	19	9
Børresen	13	18	18

Tabell 38. Følger reglene om innetid. Prosent

	Ja	Nei	Av og til	Totalt
Galterud	72	8	21	101
Kjøsterud	96	0	4	100
Svensedam	95	2	3	100
Børresen	92	2	6	100

I forlengelsen av disse hjemmets normer spør vi om de trives hjemme. Det gjør de aller fleste, de trives enten bra eller nokså bra. Få sier de trives mindre bra eller dårlig hjemme, men noen flere ved Galterud enn ved de andre skolene. (Vi har ikke noen kategori for "svært bra". Kanskje burde vi hatt det for å kunne si mer om trivselsnyanser.)

Botype

I forbindelse med kriminalitet er det ofte diskutert hvordan selve bostrukturen og de fysiske omgivelser påvirker mennesker. Vi kan lite si om dette i vår sammenheng, selv om vi har vært inne på slike spørsmål tidligere i undersøkelsen (se del II).

Ved Svensedammen og Børresen skoler bor de fleste elevene i enebolig (tabell 39).

Ved Kjøsterud er det en jevnere fordeling mellom de som bor i enebolig og rekkehus/tomannsbolig, med en del i blokk. Ved Galterud skole bor litt over halvparten i lavblokk eller høyblokk, resten i eneboliger og noen få i rekkehus.

På spørsmål om hvordan de trives der de bor i dag, svarer mellom 69 og 84 prosent at de trives bra, mest de ved Svensedammen og Børresen skole, altså de som flest bor i eneboliger. Ved Galterud uttrykkes minst trivsel, her svarer også 12 prosent at de trives mindre bra eller dårlig (tabell 40).

Tabell 39. Hvordan man bor. Prosent

	Enebolig	Rekkehus/ tomanns- bolig	Leilighet i blokk > 4etg	Leilighet i blokk < 4etg	Annet (Gård,oa.)	Totalt
Galterud	34	7	30	25	4	100
Kjøsterud	46	39	11	4	0	100
Svensedam	80	18	2	0	1	101
Børresen	71	21	4	2	1	99

Tabell 40. Hvordan man trives der man bor. Prosent

	Bra	Nokså bra	Mindre bra	Dårlig	Totalt
Galterud	69	18	11	1	99
Kjøsterud	75	21	4	0	100
Svensedam	83	16	2	0	101
Børresen	84	8	7	1	100

Nabokontakt

Hva slags kontakt de unge har med voksne naboer kan si litt om hva slags kontakter det er naturlig å ha i de ulike bomiljøer.

Tabell 41 viser at fra 61 til 66 prosent av de unge hilser på voksne naboer. Mellom 21 og 32 prosent snakker daglig med voksne naboer, mest ved Svensedammen og minst ved Galterud, men ved Galterud er det flere som gjør ting sammen med voksne naboer iblant. Variasjonen her er dog liten, fra 11 prosent ved Galterud til 6 prosent ved Børresen skole, som da har minst med voksne naboer å gjøre.

Tabell 41. Kontakt med voksne naboer. Prosent

	Ingen kontakt	Hilser på noen	Snakker daglig med	God kontakt. Gjør ting sammen av og til	Totalt
Galterud	3	66	21	11	101
Kjøsterud	0	61	32	7	100
Svensedam	2	63	25	9	101
Børresen	8	64	22	6	100

Om dette er lite eller mye nabokontakt er vanskelig å si. Umiddelbart virker det som kontakten mellom voksne og unge naboer, og dermed naboer generelt, er bra. Den mest sannsynlige årsaken til at så mange har en del kontakt med voksne i nabolaget er nok at disse voksne er deres venners foreldre. Vi ser annet sted at det er ganske vanlig for ungdommene å møtes hjemme hos hverandre. Kontakten de unge rapporterer trenger dermed ikke å si noe om hva slags kontakt voksne seg imellom har i nabolaget.

Vennskap og fritid

Hvis vi ser på hvem ungdommene er mest sammen med i fritiden, kan vi få et inntrykk av relasjoner på tvers av grender, bydeler, alders- og interessegrupper, selv om vi her som ellers står overfor små variasjoner og usikkerhet med hensyn til datas validitet (om vi måler det vi er ute etter å måle).

Vi kan her også få et inntrykk av hvordan de unge bruker fritiden sin. Det kan fortelle oss en del om nærmiljøets kvaliteter og ressurser, og gi oss flere kunnskaper om hvor forebyggende tiltak kan settes inn lokalt.

Hvem man er mest sammen med i fritiden

Fra 21 til 31 prosent av elevene tilbringer fritid sammen med klassekamerater, mest ved Børresen skole og minst ved Galterud skole (tabell 42). Galterud skole skårer derimot mye høyere på samvær med venner fra nabolaget enn de andre.

Fritidsrelasjonene forøvrig er ganske like for alle fire skolene. Vi ser at de aller fleste holder seg til sin bydel i fritiden, men rundt 10 prosent søker selskap utenfor sin bydel, mest fra Galterud og Børresen skole.

Tabell 42. Hvem mest sammen med i fritiden.

Prosent med basis i svaralternativer

	Galterud	Kjøsterud	Svensedam	Børresen
Klassekamerater	21	28	25	31
Venner i nabolag	24	17	13	12
Både klasse og naboer	25	25	27	22
Helst andre jeg kjenner i byen	10	7	11	13
Har ikke kontakt med jevnaldrende	4	4	3	5
Voksne hjemme	6	9	7	5
Andre voksne	5	3	2	2
Venner fra idrett	2	7	3	5
Kjæreste	1	0	3	3
Slektninger	0	0	2	1
Gjengen	1	1	0	0

Vennenes alder

Hvis vi ser bort fra at klassekamerater er på ens egen alder, kan det være av interesse å se hva slags alder det er på venner en velger utenom disse. En av årsakene til å se på dette, er data fra andre sammenhenger som forteller om at noen jenter i ungdomsskolen ofte søker vennskap med store gutter med bil og tvilsom vandel, og havner i risikozonen gjennom slike kontakter.

Vi ser at elever ved Galterud og Børresen mer enn andre har eldre venner (tabell 43). Her er det usikkert om det menes også voksne hjemme eller voksne slektninger, o.l. Data ovenfor forteller jo for eksempel at Galterud-elever har mindre kontakt med jevn-aldrende og mer med voksne enn de andre. Det er ubetydelige kjønns-forskjeller her, og det spørres om de små forskjellene vi ser på noen måte kan knyttes til det at jenter søker selskap med store, "farlige" gutter.

Tabell 43. Hvor gamle vennene er. Prosent med basis i oppgitte alternativer.

	Eldre enn meg			Like gamle			Yngre			Blandet alder		
	J	G	A	J	G	A	J	G	A	J	G	A
Galterud	15	12	14	30	42	36	3	6	4	53	39	47
Kjøsterud	10	6	7	35	43	39	4	7	5	52	46	49
Svensedam	6	4	5	35	41	39	2	1	2	58	53	54
Børresen	11	8	12	25	50	34	0	0	0	64	42	54

J =Jenter
G=Gutter
A=Alle

Gjengtilknytning

Med tanke på at det i gjenger ofte utvikles en delkultur som tillater lovbrudd og annen dristig adferd, har vi spurt om i hvilken grad vennskap er knyttet til gjenger. Vi ser av tabell 44 at de fleste "nesten alltid" er med i en fast gjeng, mens en del er sammen med gjengen "av og til", og at mindretallet ikke er med i noen gjeng i det hele tatt. På spørsmål om hva en driver på med i slike gjenger, har vi laget noen kategorier ut fra de åpne svarene elevene gir. Å "henge på hjørnet", "snakker sammen", o.l. har vi kalt *samvær uten mål*, å se på TV, video og høre på musikk har vi kalt *audiovisuell underholdning*, å lage ting, spille musikk og lignende hobbyaktiviteter har vi kalt *skapende aktivitet*, og vi har ellers kategoriene *idrett*, *kjøretøy* og *fest*, alt sammen basert på det ungdommene har oppgitt som aktiviteter i gjengene.

Tabell 44. Med i fast gjeng. Prosent

	Nei	Av og til	Nesten alltid	Totalt
Galterud	28	35	38	101
Kjøsterud	20	27	53	100
Svensedam	26	32	43	101
Børresen	26	28	46	100

Tabell 45. Hva man gjør i gjengene. Prosent med basis i kategorier dannet ut fra åpne svar

	Samvær uten spes. mål	Sport/idrett	Audio-visuell underholdning	Skapende aktiviteter	Bruk av kjøretøy	Fest	Ubesv./ annet	Totalt
Galterud	45	3	22	9	1	1	19	100
Kjøsterud	34	24	26	5	1	2	8	100
Svensedam	47	12	35	7	1	8	0	100
Børresen	47	9	32	7	2	13	0	100

Vi ser av tabell 45 at "samvær uten spesielle mål" utgjør en stor andel for alle skoler. Og det er ikke rart. Ofte møtes jo ungdom bare for å være sammen uten at noe nødvendigvis skal gjøres. Det er jo nettopp ungdommens privilegium, å kunne bare være uten allverdens målråsonalitet. Men noen ganger kan selvfølgelig denne væren i nuet kalles lediggang og bli et problem. Når ungdom ber om et sted å være begrunner de det ofte med at de ikke ønsker å bare måtte henge på gatehjørner i fritiden. Galterud har den største andelen av samvær uten mål med sine 45 prosent. Kjøsterud har ellers en avgjort ledende rolle i gjengsamvær gjennom idrett, og kan kanskje ikke kalles gjengaktivitet i vanlig betydning? Den audiovisuelle underholdning står høyest ved Svensedammen, dernest Børresen. Galterud har flere aktiviteter under den skapende kategorien, mens Børresen leder an i festing fulgt av Svensedammen.

Konklusjonen på dette blir at Kjøsterud viser den mest aktive form for samvær i gjengen, mens Galterud-elever er mest sammen uten spesielle mål, og Børresen og Svensedammen mest er preget av "konsum" gjennom å skåre høyest på audiovisuell underholdning og festing (og når elever kaller det å feste, forstås det av oss som alkohol-konsum - med fare for å misforstå).

Har du en bestevenn?

En eldre dame fra Fjell sa i et intervju at "før hadde gutter en bestekamerat, da, nå er det bare gjengene..." og mente implisitt at bestekameraten var et bedre alternativ enn gjengen. Det er en vanlig oppfatning at jenter ofte klarer seg bedre i kriser enn gutter fordi de har evnen til å danne nære vennskap. Venninner er ofte det viktigste sikkerhetsnettet når kriser setter inn. Vi har spurt ungdommene om de har en bestevenn(inne) nettopp med tanken på dette.

Tabell 46. Har en bestevenn. Prosent

	Ja	Jenter	Gutter
Galterud	70	83	55
Kjøsterud	80	86	74
Svensedam	83	95	73
Børresen	88	94	78

Vi ser av tabell 46 at det er de fleste som har en bestevenn, mest på Børresen skole, og minst ved Galterud skole. Deler vi opp svarene slik at vi får frem kjønns-

forskjeller, ser vi at det er langt mer vanlig å ha bestevenn for jenter enn for gutter. Vi ser at særlig guttene ved Galterud mangler bestevenn. Det kan ligge en risikofaktor på sikt for de unge guttene fra Galterud nettopp her, uten at vi dermed sier at de som ikke har bestevenn i dag, går det galt med imorgen. Det viktigste her er å legge vekt på verdien av nære vennskap.

Evnen til nære vennskap er knyttet til trygghet hjemmefra, og trygghet i sosialt samvær ute. Slik er vennskap resultat av et samspill mellom personlige forutsetninger og bomiljøets muligheter. Det er ofte mindre en kan gjøre med oppvekstforhold i hjemmet. Desto større vekt må det legges på miljøets samværsmuligheter utenfor hjemmet, det vil si det nærmeste bomiljø. Her tilbringer de unge også mesteparten av sin tid.

Fritidsbruk

Vi har sett på hva de unge svarer på spørsmål om hva de driver på med i gjenger, men hva gjør de mest totalt sett i sin fritid?

Av tabell 47 ser vi hva de svarer på et spørsmål om hva de bruker fritiden til, og har valgt å se på hva de svarer "svært ofte" på. Vi ser at det er ganske like mønstre for de fire skolene på de ulike kategorier som er satt opp, men merker oss at Kjøsterud skole igjen utmerker seg med mer trening og sport, Svensedammen minst, og at Galterud svarer i størst grad på at de bruker fritiden til TV og video, forskjellig fra svarene på gjengaktiviteter. Det kan ha noe å gjøre med at det er Galterud-elevene som skårer høyest på fritidsbruk i hjemmet. Der er TV også nærmest.

Tabell 47

Hva man "svært ofte" og "ofte" bruker tiden til. Prosentuert med basis i ant. oppgitte fritidsaktiviteter

	Galterud	Kjøsterud	Svensed.	Børresen
Sammen med venner uten å gjøre noe spesielt	68	74	70	70
Ulike fritidsaktiviteter	31	47	46	53
Trening/sport	68	74	62	69
TV/video	61	63	62	57
Hobbyer hjemme	39	36	28	27
Hjemme uten å gjøre noe spesielt	38	35	34	42

Tabell 48. Deltakelse i organiserte aktiviteter. Prosent med basis i oppgitte svaralternativer

	Galterud	Kjøsterud	Svensed.	Børresen
Ungdomsklubb	37	9	53	11
Idrettsforening	43	63	51	49
Mosjon/aerobic	15	19	24	38
Speiderforening	9	20	4	13
Kristen forening	17	13	22	5
Politisk forening	8	20	2	11
Musikkorps/band/musikkskole	17	4	8	20
Andre organiserte aktiviteter	15	20	7	12

Organiserte fritidsaktiviteter

Vi har spurt elevene om hvilke typer organiserte fritidsaktiviteter de er med på. Her kommer det frem store forskjeller mellom skolene (Tabell 48). Vi ser at deltakelse i ungdomsklubb er svært mye høyere ved Svensedammen enn for eksempel Kjøsterud og Børresen skoler. Galterud har også høy ungdomsklubbaktivitet. Dette er selvfølgelig langt på vei knyttet til tilbudene i bydelen. Aktiviteten ved Kjøsterud ungdomsklubb ved ungdomsskolen hadde en uheldig miljøutvikling i 1992, og måtte en periode legge ned driften. En periode ble juniorklubben flyttet til nærmeste barneskole. Ungdomsklubben ble senere på høsten 1992 flyttet tilbake til ungdomsskolen, og har en positiv utvikling nå, ifølge nærmiljøkontorets opplysninger. I de sentrale bydeler er det få ungdomsklubbtilbud, men det drives klubb i tilknytning til Børresen ungdomsskole. På Galterud har de både ungdomskafeen og en juniorklubb med høy aldersgrense knyttet til ungdomsskolen. Ved Svensedammen har de en godt besøkt klubb knyttet til bydelshuset.

Deltakelse i idrettsforening er lavest ved Galterud og som alltid høyest ved Kjøsterud. Svensedammen og Børresen ligger et sted imellom. Tabellen sier ikke noe om hvor mye idrett en driver. Intensiteten kan variere fra skole til skole. I tabell MN så vi hva elevene svarte på hva de "svært ofte" brukte fritiden til. Her fikk vi en pekepinn på hvilken plass idrett og andre ting har i fritiden. Her lå Svensedammen lavest og Kjøsterud høyest.

I flere spørsmål som handler om fritidsaktiviteter kommer det frem at det er ungdommen ved Svensedammen driver mindre enn forventet med idrettsaktiviteter, både ut fra det vi vet om idrettsmiljøets betydning på Konnerud, og ut fra fritidsbrukundersøkelsen fra 1987, hvor Konnerudungdommen lå blant de høyeste med hensyn til idrettsaktivitet.

Våre data av i dag står i en kontrast til at Konnerud har et utviklet idrettstilbud og arenaer for idrett i nærmiljøet, samt naturarealer i rikt monn. Er dette en bekreftelse på det noen har gitt uttrykk for, at Konnerudidretten er altfor preget av elitetenkning, det vil si bydelens idrettsledere, og at dette kanskje har forverret seg de siste årene? I det perspektivet er trolig en 16-åring allerede så gammel at han eller hun har fått kjenne på kroppen om en stiller i eliteklasse eller ikke. Idretten blir hverken lek eller masseidrett dersom virkeligheten stemmer med våre data fra Konnerud. Rammene for prosjektet tillater ikke en nærmere undersøkelse av dette her, men bør følges opp av andre siden.

En annen viktig forklaring på at Konnerudungdommen ikke lenger ligger på topp med hensyn til idrett er mangelen på snø de siste årene. I et område hvor skisporten har vært viktig, vil selvfølgelig snømangel begrense utfoldelsen. Diskusjonen om eliteorienteringen pågår likevel i forhold til andre idretter som fotball og håndball i bydelen.

Svensedammen ligger noe høyere med hensyn til kategorien "mosjon og aerobic", sammen med Børresen som ligger høyest. Her ligger Galterud lavest. Kjøsterud ligger høyest når det gjelder speideren, her ligger Svensedammen lavest. Men Svensedammen ligger høyest i aktivitet i kristen forening med sine 22 prosent, og Børresen lavest med 5 prosent.

Den politiske interessen er ikke særlig høy ved noen av skolene, høyest ligger Børresen med sine 11 prosent.

Musikkaktiviteten er lavest ved Svensedammen, og høyest ved Kjøsterud og Børresen.

Galterud ligger høyest med hensyn til andre organiserte aktiviteter, det er trolig at medlemskap i innvandrersorganisasjoner gir et visst utslag her.

Vi skal være oppmerksom på at tallene ovenfor kan skjule passivt medlemskap i organisasjoner, da tallene ikke sier noe om hyppighet av deltakelse.

Sentrumsbesøk

Hvor ofte er elevene i sentrum av byen i fritiden sin? Mange elever fra Børresen bor som kjent i området vi delvis vil kalle sentrum. Derfor er det naturlig at de viser til hyppigere sentrumsbesøk (tabell 49). Kjøsterud-elevene er mer enn andre i sentrum 1-2 kvelder i uken, mens 14 prosent av Børresen-elevene og 10 prosent av Galterud-elevene er i byen nesten hver kveld, mot 4 og 3 prosent ved Kjøsterud og Svensedammen skole. Blant disse hyppige byvankere kan finnes en risikobefolkning.

For å få en kontroll på dette spørsmålet, spurte vi elevene om hvor mange ganger de hadde vært i byen forrige uke. Tabell 50 viser at det er Børresen-elevene som er nærmest sentrum eller besøker sentrum mest, naturlig nok, og at Galterud-elevene ligger på andreplass i hyppige sentrumsbesøk, tett fulgt av Kjøsterud-elevene.

Svensedammen-elevene er sjelden mer enn to ganger i sentrum pr. uke.

Det er altså ganske bra samsvar mellom de to tabellene.

Tabell 49. Hvor ofte man er i sentrum i fritiden. Prosent

	Nesten aldri	1g/mnd	1g/uke	Nesten hver kveld	I helger	Totalt
Galterud	25	22	40	10	4	101
Kjøsterud	20	20	54	4	4	102
Svensedam	20	28	48	3	2	101
Børresen	15	20	47	14	4	100

Tabell 50. Hvor ofte i byen forrige uke. Prosent

	0	1	2	3	4	5	6	7	8<	UBESV	TOT
Galterud	31	17	24	14	6	0	1	0	3	4	100
Kjøsterud	18	32	19	9	9	0	2	0	0	-	99
Svensedam	38	30	22	7	2	0	0	0	1	-	100
Børresen	18	22	17	23	9	7	3	1	0	-	100

Viktigste fritidsarenaer

Vi ser at Galterud-elevene har en større hjemmeorientering enn resten (tabell 51), og forøvrig ser vi at mønstrene som kommer frem stemmer med det vi vet om de ulike ungdomsgruppene her fra før: Svensedammen-ungdommene har stor tilhørighet i ungdomsklubb, Kjøsterud og Børresen i organiserte fritidsaktiviteter.

Tabell 51. Hvor man er sammen med sine venner. Prosent med basis i oppgitte svaralternativer

	Galterud	Kjøsterud	Svensed.	Børresen
Hjemme hos meg	17	9	8	7
Hjemme hos mine venner	24	19	15	16
Ute i nabolaget	32	21	7	11
Ute i nærmste senter	8	2	8	8
I sentrum av Drammen	8	0	4	17
På gatekjøkken/ved kiosk	7	2	24	2
På kafè/restaurant	12	0	2	11
På kino/konsert	3	4	3	3
På ungdomsklubb	12	5	22	5
På andre fritidsaktiviteter	14	21	13	21
Ute i naturen	8	7	5	7
Andre steder	8	11	8	10

Vi kan sette opp en oversikt over ungdommenes hovedarenaer i prioritert rekkefølge:

- Galterud: 1. Ute i nabolaget (32%)
2. Hjemme hos venner (24%)
3. Hjemme hos meg (17%)
- Kjøsterud: 1. Ute i nabolaget (21%)
1. På andre fritidsaktiviteter (21%)
2. Hjemme hos venner (19%)
- Svensed.: 1. På gatekjøkken, ved kiosk (24%)
2. På ungdomsklubb (22%)
3. Hjemme hos venner (15%)
- Børresen: 1. På andre fritidsaktiviteter (21%)
2. I sentrum av Drammen (17%)
3. Hjemme hos venner (16%)

Vi ser at arenaene er forskjellige for de fire skolene og områdene.

Ved Galterud skole er de mest orientert mot den private arena. Men vi ser også at det er vanlig å møtes hjemme hos venner i alle fire bydeler, mest på Galterud. På Svensedammen er de oftest samlet på gatekjøkke/kiosk eller ungdomsklubb, og ved Børresen holder de seg mye i Sentrumsområdene. Ved Galterud er det flest som svarer på alternativet "ute i nabolaget".

“Andre fritidsaktiviteter” rangerer høyt både ved Kjøsterud og Børresen skoler. Dette gjelder nok i stor grad idretten som vi tidligere har sett er høyt prioritert i disse bydeler, og arenaene vil derfor være innendørs- og utendørs idrettsanlegg.

Ut fra disse data blir så spørsmålet om en skal utvikle de arenaene ungdommene allerede oppholder seg mest i, eller om en skal satse på utvikling av alternative møtesteder. Det kommer blant annet an på hvordan en vurderer dagens vaner. Kanskje får en den beste pekepinnen på hva slags utviklingsbehov som finnes i hvert bomiljø gjennom det ungdommen selv svarer på spørsmål om hva de savner i sin bydel.

Hva ønsker de unge selv av fritidsaktiviteter?

Vi har stilt et spørsmål om hva slags fritidsaktiviteter som savnes i bydelen. Mange har ikke svart på spørsmålet, men blant de som har svart kommer det svar som er forståelige ut fra det vi vet om tilbudene i bydelen fra før (tabell 52).

For eksempel så ønsker Galterud seg mer innendørs idrettsaktiviteter, volleyball og basketball står høyt på lista. De mange fra Skoger som går ved Galterud skole skulle gjerne hatt en ungdomsklubb. Det ser ut som det er få tilbud for unge her. Noen nevner at de er bekymret for at folk vil søke til sentrum dersom det ikke blir satset på tiltak i Skoger.

Ved Svensedammen ønskes mer innendørs idrett, diskotek, noen få vil ha mer ungdomsklubbtilbud og andre fritidstilbud, dette er for eksempel nærradiotilbud, m.m.

Tabell 52. Savn av fritidsaktiviteter - oppgitte ønsker. Prosent

	Galterud	Kjøsterud	Svensed.	Børresen
Idrett inne	44	30	25	6
Idrett ute	14	19	5	6
Diskotek	14	22	25	22
Ungdomsklubb	19	22	13	53
Fritidsaktiviteter	5	4	14	9
Hest	5	4	8	0
Annet	2	0	5	0
Totalt	100(43)	100(27)	100(56)	100(32)

Ved Kjøsterud ønskes også mer idrett innendørs, dessuten diskotek og ungdomsklubb, en mindre andel ønsker utendørs idrettsanlegg.

Ved Børresen skole ser vi at det er et stort ønske om ungdomsklubb. Diskotek står på andre plass.

Som en konklusjon kan sies at de unge i hovedsak savner tilbud som er dårlig utbygd i bydelen fra før, idrett på Galterud, ungdomsklubb på Børresen. Et unntak er Kjøsterud som med sine mange idrettstilbud allerede ønsker enda mer av dette.

Noe påfallende er den forholdsvis svake oppslutningen om dette spørsmålet. Det er

fristende å tolke det som et tegn på at de unge ikke har noen sterke fritidsønsker, eller at de ikke har noen klare formeninger om hva de selv ønsker seg. Problemet kan jo ofte være at en er fornøyd med tilstanden som den er, selv om voksne kan vurdere som svært uheldig at så mange unge bruker mye tid på for eksempel konsum av TV- og videounderholdning, alkohol og gatekjøkkenmat. Voksne har jo en slags forestilling om at jo mer *aktivitet*, jo bedre ungdomsliv. Så lenge aktiviteten ikke er rus og lovbrudd, da.

Oppsummering

Vi skal foreta en liten oppsummering av undersøkelsens hovedresultater, hvor vi også forsøker å sette data inn i de kunnskapene vi hentet om bydelene Fjell og Konnerud i del II.

Lovbrudd

Undersøkelsen viser totalt sett at det blant niendeklassinger er liten forskjell på de rapporterte lovbruddsmønstre i de fire undersøkte bydelene. Likheten er altså større enn forskjellene. Dette er et annet bilde enn det statistikken fra politiet kunne fortelle oss i del II, hvor vi så at forskjellene mellom bydelene var ganske store.

Det er likevel noen forhold vi har merket oss, som delvis er uventede mønstre:

Galterudområdet har den høyeste forekomsten av lovbrudd totalt sett, og også den høyeste forekomst av alvorligere lovbrudd, ikke uventet ut fra noen av de data vi har om området fra før. Men når vi deler materialet herfra inn i blokkbeboere og de som bor i enebolig/rekkehus, ser vi at den høyeste lovbruddsaktiviteten finnes hos dem *utenfor* blokkområdet Fjell, med noen unntak, som innbrudd og voldstrusler/voldsbruk. Vi kan altså for denne aldersgruppen konkludere med at vi ikke finner de fleste lovbruddene blant Fjellbeboerne, slik en ofte får inntrykk av.

I Galterud-materialet viser det seg at de innvandrerne som er født i Norge har høyere lovbruddsaktivitet enn gjennomsnittet for alle, og de som ikke er født her har lavere enn gjennomsnittet. Det bekrefter funn fra del II, som sier at annengenerasjons innvandrere oftere enn andre har lettere for å havne i lovbrudd på grunn av at de både har mistet integreringen fra egen kulturbakgrunn og heller ikke har funnet fotfeste i den norske kulturen. Disse data forteller også at den sosiale kontrollen i ulike innvandremiljøer trolig er større enn i det norske samfunn, siden de med sterkest tilknytning til sin egen kultur har minst lovbrudd.

Jentene på Galterud og Børresen har høyere forekomst av lovbrudd enn jentene ved Svensedammen og Kjøsterud. Det er vanskelig å si om dette kommer av at jentene i de førstnevnte områdene har en større fare for å utvikle en avvikerkarriere, eller om det er uttrykk for ressurser og en større frihet fra kjønnsrollemønstre. Det kommer an på hvordan vi tolker lovbrudd blant jenter. Vi skal her som ellers understreke at få personer gir store utslag på prosentene, og at det derfor er vanskelig å betrakte funnene som uttrykk for stabile bydelstrekk.

Data forteller at lovbruddene ikke er uttrykk for adferd knyttet til gjenger, men heller handlinger som er foretatt sammen med en eller to andre, og som sådan trolig mer spontane handlinger.

Data forteller ikke noe om hvor mange ganger den enkelte har begått de ulike lovbrudd.

Materialet forteller at ungdommene i Drammen har færre lovbrudd enn ungdommer fra Asker og Bærum. Enda sterkere blir denne forskjellen når vi vet at ungdommene i vårt materiale er ett år eldre enn ungdommene fra Asker og Bærum. Vi vet at det

finnes en del harde miljøer i disse to kommunene som gir utslag på undersøkelsen derfra.

Vi ser også at forskjell i lovbrudd mellom disse områdene ligger delvis i deres beliggenhet og fysiske struktur. At så mange flere fra Asker og Bærum for eksempel sniker på buss og trikk har nok delvis å gjøre med deres reisevaner. Deres fritidstilbud er spredt på et større geografisk område (nærhet til Oslo). Dermed reiser de mer, og sniker mer.

Lovbruddene har i hovedsak funnet sted i butikker, kiosker, stasjoner (særlig gjelder dette nasking), deretter gate, vei, parkeringsplass, gårds plass, og på tredje plass i skolen (nasking, hærverk). Jo mindre privat arena, jo flere lovbrudd - ikke uventet. Mønstrene her er ganske like for alle fire skoler.

Alkohol, røyking, narkotika

Elever fra Åssiden har minst kontakt med alkohol, elever fra Børresen mest. Her ligger både Galterud og Svensedammen likt midt imellom. På Galterud finner vi også ekstremene: flest av de som aldri har rørt alkohol, og flest av de som har hyppigst kontakt med alkohol. Alkohol får en i hovedsak tak i ved at eldre venner eller søsken kjøper, i Galterudområdet kjøper mange alkohol på gata/privat. Jentene drikker mer enn guttene.

Svært få har hatt kontakt med narkotika, noen flere ved Galterud enn resten.

Elever ved Børresen skole røyker mest. Jenter røyker mer enn gutter totalt sett. Dette gir seg trolig mest utslag ved Børresen skole, som også var en av to skoler hvor jentene var mest aktive på lovbrudd. Elever ved Kjøsterud skole røyker minst.

En kobling av de ulike data viser at det er samsvar mellom det å drikke, røyke og begå lovbrudd: Jo mer av det ene, jo mer av det andre.

Skolen

Galterud elevene trives mindre på skolen enn de andre, det er også litt flere der som sier de har skulket på grunn av mobbing, selv om dette er få.

Elever ved Galterud og Børresen skoler er totalt sett mest fornøyd med sin skole uttrykt gjennom hvorvidt de mener deres skole er bedre enn andre skoler i byen. Elever ved Kjøsterud er minst fornøyd, men det er disse som ville valgt skolegang selv om skolen var frivillig. Elever ved Galterud uttrykker mer enn de andre at de ville ha sluttet dersom skolen var frivillig.

Hjemme- og bomiljø

Galterud-elevene har flere arbeidsledige voksne rundt seg enn de andre. Elever ved Børresen kommer på andre plass. Det er mødrene som mest er uten arbeid, men ved Galterud er det både mor og far mer enn hos de andre. Arbeidsledighetstallene her stemmer bra overens med arbeidsledighetsstatistikken for Drammen.

En overraskende stor prosent av elevene sier de spiser middag sammen med foreldrene flere ganger i uka, elever ved Galterud noe mindre enn de andre, og oftest ved Svensedammen.

Elever ved Galterud får ellers noe mindre hjelp med lekser hjemme, kan snakke mindre med foreldre med problemer, og gjør sjeldnere ting de liker sammen med foreldre. Men som ellers er det også herfra de kommer de som sier de *kan* snakke med foreldre, i større grad enn for eksempel de ved Kjøsterud skole, hvor færre sier de "kan alltid" snakke med mor og far når de har problemer.

Elevene får i stor grad faste lommepenger, færre får faste penger ved Galterud, her får flere "når de ber om det". Børresen-elever får i størst grad faste lommepenger. Langt færre elever ved Galterud må arbeide for lommepengene sine, elever ved Kjøsterud har mer enn andre faste oppgaver for sine lommepenger, det er også de som mest har lønnet arbeid utenfor hjemmet.

Ved Galterud og Kjøsterud skoler er det nesten halvparten av elevene som må være hjemme før kl. 21 om kvelden på hverdager, ved Børresen og Svensedammen er det bare 13 prosent som har denne innetiden. Men elever ved Galterud svarer mer enn de andre at de ikke følger sine innetider.

Elever ved Børresen og Svensedammen skole trives best der de bor, elever ved Galterud minst, men 69 prosent trives bra også her. Elever herfra ser ut til å ha mer kontakt med voksne naboer enn de andre, elever ved Børresen skole har minst kontakt med voksne naboer.

Vennskap og fritid

Elevenes venner er i hovedsak fra klasse og nabolag, mer fra nabolaget og mindre fra klassen for dem på Galterud.

Elever fra Galterud og Børresen har noe mer enn andre eldre venner. Særlig gjelder dette jentene. Men de fleste har venner på sin egen alder.

Vennskap synes å være mer knyttet til gjenger ved Børresen og Kjøsterud skoler, minst ved Galterud. I gjengene er man mest sammen uten noe bestemt mål, ellers brukes mye tid på audiovisuell underholdning (TV, video, kino, musikk), og idrett. For elever ved Kjøsterud foregår gjengaktiviteten mer enn for de andre rundt idrett.

Fra 70 til 88 prosent sier de har en bestevenn, færrest fra Galterud og flest fra Børresen.

Hvis vi ser hva elevene "svært ofte" eller "ofte" bruker fritiden til, er det å være sammen med venner uten å gjøre noe spesielt oftes nevnt, deretter trening og sport (mest ved Kjøsterud og minst ved Svensedammen). TV/video står høyt for de fleste, noe mindre for dem ved Kjøsterud. Ellers tilbringes mye av fritiden hjemme, passivt eller aktivt. Ungdommene har høy deltakelse i organiserte aktiviteter, men forskjelligartede ut fra tilhørighet til skole. Svensedammen har høyest deltakelse totalt sett her, tett fulgt av Kjøsterud, deretter kommer Galterud, og Børresen nederst. Jo nærmere de bor sentrum, jo oftere besøker ungdommene sentrum i fritiden - naturlig nok.

På spørsmål om hvilke arenaer som er de viktigste, finner vi at Galterudelevne bruker fritiden mest i nærmeste nabolag eller hjemme hos seg selv eller venner. Svensedammenelever er mer på ungdomsklubb eller ved gatekjøkken/kiosk, deretter hjemme hos venner.

Fjell og Konnerud i lys av undersøkelsen blant de unge

Ungdommenes svarmønstre stemmer langt på vei med den kjennskapen vi har fått til Fjell og Konnerud gjennom kvalitativ datainnsamling. Våre data kan dermed utfylle hverandre, og bildet blir mer helhetlig.

Vi ser at det er noe mindre integrering i Galterud-området enn på Konnerud: Elevene fra Galterud har noe mindre kontakt og hjelp fra foreldre, det er mer arbeidsledighet her, elevene trives noe mindre i bomiljøet, jentene er mer aktive i lovbrudd, osv. Men vi har også sett at dette ikke gir seg utslag i høyere forekomst av *lovbrudd* blant de ungdommene som kommer fra Fjell. Dette både stemmer og stemmer ikke med data fra intervjuene våre, hvor noen la vekt på all kriminaliteten på Fjell, mens andre la vekt på at der er de ikke verre enn andre steder i Drammen.

Materialet fra Konnerud gir et bilde av unge som er bra integrerte i familie, naboskap og fritidstilbud. Særlig ser vi hvordan ungdomsklubben har representert et tilbud de unge deltar i. Vi har lagt spesielt merke til at de unge fra Konnerud er litt mindre aktive i idrett enn ved de andre skolene på tross av at bomiljøet preges av en "idrettskultur". Vi spør oss om det kan ha å gjøre med en påstått eliteorientering i idretten i området som støtter mange unge fra seg - og da nettopp ikke blir noe tiltak i det forebyggende perspektivet.

Gjennom denne undersøkelsen har vi sett at politiets statistikker ikke avspeiler de yngste ungdommenes liv og levned i de fire bydelene. Bragernes' høye forekomst av lovbrudd i politiets statistikker må vi i hovedsak koble til lovbrudd i sentrumsgater og offentlige soner i sentrum, og ikke som uttrykk for beboernes lovbruddsvaner i samme statistikksoner. Når det gjelder de fleste lovbrudd i politiets statistikker må vi regne med at en stor andel av dem er uttrykk for lovbrudd som er begått av folk som *ikke* bor i statistikksonen. Derfor må denne statistikken suppleres med andre undersøkelser dersom en vil si noe om kriminalitetsfrekvens blant beboere i en bydel. Vår undersøkelse er et slikt forsøk. Og vi har sett at blant vår aldersgruppe er det et ganske likt lovbruddsmønster til stede i de fire bydelene sammenlignet med politistatistikken. Men som antydnet i del II kan vi finne trekk i politiets statistikk som bekrefter våre funn: Simpelt tyveri og skadeverk er ganske likt for Danvik/Fjell og Konnerud. Dette er også gjerne de yngstes lovbrudd.

Et helt annet bilde ville vi nok fått frem dersom vi kunne avdekke den skjulte volden og den økonomiske kriminaliteten. Og sannsynligvis et bilde som ville by på store overraskelser. Problemet ligger i at disse lovbruddstypene som gjerne begås av de voksne, ligger en viktig normkraft. Snyter far på skatten eller leier ut en leilighet ulovlig er de jo ikke så farlig om du nasker i butikken?

Primær- og sekundærkontroll i tett kontakt

Hvorfor er likheten mellom de to forskjellige bydelene såvidt stor når det gjelder vårt hovedtema: lovbrudd?

Vi tror at det er tiden etter ungdomsskolen som blir den kritiske for grupper som er i risikosonen. Det er da de skal ut i verden og prøve de vingene som er mer eller mindre rustet til å fly ut i verden. En innvandrer med dårlige norsk-kunnskaper og dermed dårligere skoleprestasjoner vil tape i kampen om utdannings- og arbeidsplasser i et samfunn som mer og mer preges av konkurranse og kamp om knappe

goder. Det er da kriminalitet kan bli en av overlevelsesveiene. De forskjellige Galterud-materialet har i forhold til de andre skolene kan ha i seg kimen til noe som kan utvikle seg til slike overlevelsesstrategier.

Når elever fra området til Fjell ikke avviker mer på konfliktvariable enn de gjør, tolker vi dette hovedsak ut fra disse forhold: Selv om mange på Fjell har en problematisk bakgrunn i form av identitetskonflikter eller problematiske familieforhold, er de likevel beskyttet av et fellesskap som utgjøres av familien, skolen og nabolaget. I disse tre områdene er primærkontrollen og sekundærkontrollen delvis innbakt i hverandre, og normene fra ett område er med på å avklare normene i et annet dersom de er uklare.

Ungdommene har et mer likeverdig ståsted og blir ivaretatt av det nettverket som eksisterer rundt dem. En er ennå ikke helt overlatt til seg selv. Trives en ikke hjemme, kan det være venner eller en lærer som tar vare på en, og trives en ikke på skolen eller i vennekretsen kan en ennå ha familien som støtte. I et slikt perspektiv aner vi også hvor viktig det er at et bomiljø har våkne enkeltmennesker og et nettverk til å fange opp de som faller utenfor ett eller flere av de områdene vi har nevnt. Vi tror at de tiltakene som er blitt satt inn på Fjell har representert noen av disse våkne øynene og det nettverket som har vært nødvendig. Fjellstiftelsen med ungdomskafeen og klubbtilbudet har utgjort noe av dette, selv om innvandrers-ungdommen har falt noe utenfor disse tiltakene.

Spørsmålet blir hvordan nærmiljøet kan utvikle tiltak for de unge som avslutter ungdomsskolen og ikke kommer inn i videregående skole eller arbeid. At de unge i ulike bomiljøer med få unntak viser ganske lik adferd hva gjelder lovbrudd gir håp i forhold til forebyggende tiltak. I det ligger det noen muligheter til å sette inn ressurser slik at dette felles utgangspunktet kan bære hver enkelt videre mer enn det som skiller dem og driver enkelte ut i lovbrudd og annen destruktiv virksomhet.

Skolen som en viktig institusjon

I dette perspektivet lander vi på skolen som institusjon i bomiljøet. Det spørres om ikke det viktigste forebyggende arbeidet i samfunnsregi nettopp må ta utgangspunktet sitt her? Og dette skjer *ikke* best ved at lærerne går inn som erstatning for foreldre eller sosialarbeidere, men at skolens innhold får en slik karakter at det skapende menneske får spillerom og enkeltindividet en mulighet til å utvikle evner til både å tåle motstand og se muligheter. En opprustning av skolen som *kunnskapsinstitusjon* må parres med *de gode mellomrom*, hvor elevene får mulighet til å oppdage sine evner og til å utvikle fellesskap på tvers av bakgrunn og interesser. Et slikt utgangspunkt krever lærere som er glade i sitt fag, men som også har mot til å prøve nye veier når det buttar i situasjoner. Mange lærere prøver og har prøvd nye veier. Når mange må gi opp, tror vi det ofte kan ha med en institusjonell rigiditet i den enkelte skole å gjøre, men også en manglende forståelse fra øverste politiske hold for at skolen er samfunnets viktigste kulturinstitusjon, i betydningen at det er her våre felles menneskelige verdier formidles og det er her vi får inn den kunnskapen som skal ligge som basis i våre videre valg i livet. Da er ihvertfall minstekravet at alle skoler har oppdaterte lærebøker og at skolene ikke ser ut som grisehus eller midlertidige brakker.

Vi må også passe oss for å overlate alt ansvar til lærerne. Selv om lærere med fordel kan utvikle evnen til å se enkeltelevers behov bedre, får vi i dag et inntrykk av at det er lærerne som skal redde familier i oppløsning og ta seg av barna mens

foreldre er på jobb, *samtidig* med et økende krav om bedre skoleprestasjoner for den enkelte elev!

For at skolen skal fange opp og ta vare på barn i risikogrupper må skolen få hjelp til dette. Kanskje går det an å tenke nytt her? Hva med å utvide personellet til yrkesgrupper som kan ta seg mer av den sosiale siden ved skolene? Og hva med skolenes fysiske omgivelser? Hva slags føringer legger skolens fysiske utforming på det sosiale miljøet og på elevenes omtanke for sine omgivelser?

For at primærkontroll og sekundærkontroll skal inngå i det nære samspillet vi påpekte ovenfor er den fysiske nærheten av de ulike kontrollformer viktig. En forutsetning for at skolen skal kunne fungere som et forebyggende sentrum er derfor at den knyttes så nært mulig til de unges bomiljø som mulig, både ved sin plassering, og gjennom dialog med foreldre og andre institusjoner og organisasjoner i nærmiljøet.

Tilbakeføring av resultatene til elevene

For noen av skolene var det en forutsetning å få tilbakemelding om resultatene dersom de skulle delta. Tre skoler tok imot dette tilbudet etter at data var bearbeidet og kunne presenteres.

Ved en av skolene var tre klasser samlet og vi la frem viktige sider ved de fremkomne data, mens vi delte oss opp i andre time og diskuterte tallenes mulige basis og innhold. To av klassene hadde sin lærer med, vi var med i den tredje klassen. Ved de to andre skolene hadde vi en time hos hver klasse med presentasjon og diskusjon om hva tallene kunne bety for den enkelte og for dem som aldersgruppe. Dette viste seg å bli en nyttig prosess for å få et bedre innblikk i hva et slikt spørreskjema er istand til å fange opp, både muligheter og begrensninger i metoden.

I store trekk mente elevene at tallene var i overensstemmelse med deres erfaringer og inntrykk, med noen unntak:

De mente selv at de drakk mer alkohol enn det som kom frem av tallene. Noen forklarte det med at de hadde begynt å drikke mer det siste halvåret etter at undersøkelsen ble foretatt (Svensedammen). Andre mente det ikke hadde forandret seg stort siden den gang, men at det var en reell underrapportering eller en måte å tolke spørsmålene på som gjorde at de for eksempel ikke tok med alle de vinglassene de hadde fått hjemme hos foreldrene. Ved Børresen skole mente de derfor at de fleste hadde smakt alkohol, og at det var feil at over 30 prosent svarte "aldri" på spørsmålet om de hadde drukket noen gang. Ellers syntes det å være ganske stor enighet i tolkningen av hva for eksempel begrepet "beruselse" var.

Ved Kjøsterud og Svensedammen skole var flere elever overrasket og også skuffet over at det i det hele tatt var elever som hadde prøvd narkotika. Mange hadde trodd at ingen ved skolen hadde vært i kontakt med slike rusmidler. I en slik situasjon står forskeren og føler at en har vært med på å ta uskylden fra barna. Det er ingen god følelse, og er blant de øyeblikk da en stiller spørsmål ved vårt opplysningstyrranni.

I en klasse snakket de om hvor viktig det er for dem å ha muligheten til å utvikle et godt klassemiljø for å trives på skolen. De syntes det ble for lite tid til dette. Fordi de hadde fått reise på leirskole i barneskolen, kunne de ikke få reise i ungdomsskolen. Og de hadde heller ikke tid til å dra på turer selv om de samlet inn penger selv.

Ved Svensedammen ga også særlig en klasse spontant uttrykk for deres begeistring for bydelspolitiet på Konnerud. De hadde fått et annet bilde av politiet etter at de ble kjent med disse politifolkene, for "det går jo an å snakke med dem, de hører på deg."

Ellers gikk vi gjennom noen av lovbruddskategoriene, og utdypet for eksempel hva nasking betydde for dem. Det var nesten uten unntak "å rappe en sjokolade i butikken". Å kjøre ulovlig betydde vanligvis å kjøre moped før fylte seksten år, både for jenter og gutter, og av og til betydde det å "låne" foreldrenes bil.

Å bære våpen hadde mange også tolket som å bære kniv av en bestemt størrelse.

Å "snike på buss og tog" betydde i hovedsak å la være å betale togbilletten til Oslo, "late som en sover" og lignende, selv om de mente at dette hadde blitt vanskeligere nå for kontrollen på toget var blitt skjerpet.

I noen klasser snakket elever åpent om hva det betydde å ikke få hjelp av foreldre med lekser, eller ikke snakke med dem om problemer, o.l. Felles for de fleste var at det ikke var lett å gå til foreldre med problemer, men at "det kommer an på hva slags problemer det gjelder".

Interessant for en ikke-lærer var det å se hvor forskjellig en klasse kunne være fra en annen. I én klasse kunne elever sitte passivt og lytte, i en annen kunne de skravle i munnen på meg eller hverandre hele timen, men i de fleste klassene var de ivrige i dialogen rundt spørsmålene.

De bekreftet også det de fleste hadde svart på skjemaet, at de syntes det var moro eller OK å delta i en slik undersøkelse, selv om begrunnelsen av og til var litt vikarierende, som at "da slapp vi jo norsk". Og forskeren er fornøyd: det synes å være bra overenstemmelse mellom ungdommenes inntrykk og de data som er kommet frem - med unntak av alkoholbruken.

Men de ungdommene som det kom på tale med hadde liten tro på at det var noen hjelp i denne undersøkelsen. De trodde ikke kommunen ville gjøre noe mer for ungdommene i Drammen selv om de satte igang forskjellige undersøkelser. Noen av lærerne ga også uttrykk for at de syntes det var dårlig samkjøring av de ulike undersøkelser og forebyggende tiltak som kommunen for tiden har på gang.

Del IV

BYDELSPOLITIET PÅ KONNERUD

- en liten evaluering

Politiets kontrollfunksjon

I del I diskuterte vi ulike former for sosial kontroll. Den kontrollen som er innebygget i alt sosialt samvær, kalles primærkontrollen, eller den uformelle kontrollen. Denne handler om de kulturelle koder: Det er måter å være sammen på, vite om hverandre, respektere hverandre og ulike typer svar på uønsket adferd.

Kontroll som er satt inn for å påse at individer og grupper holder seg innenfor lovens rammer kalles for sekundærkontroll, eller utøvelse av den formelle kontroll. Politiet er den fremste representant for sekundærkontrollen.

Sekundærkontrollen kan aldri erstatte primærkontrollen. Vi har sett ekstreme eksempler på regimer der sekundære kontrollører har invadert personers privatliv og ønsket å få kontroll med både tanke og ord, for ikke å si kontroll over hvem man omgås.

Vi vet at denne kontrolltype er av enveis-sorten. Den har ikke gjensidigheten i seg, slik det daglige samvær mellom mennesker har, hvor en hilser på *hverandre* når en treffes, stiller seg etter hverandre når det er kø ved luken, hjelper hverandre, og så videre.

Det ligger heller ikke noen forventning hos folk om en slik gjensidighet i sekundærkontrollen. Politiet representerer kontroll, kort og godt, og er den levende inkarnasjon av loven. At politiet i mange sammenhenger kan overskride lovens bokstav selv gjennom uortodokse kontrollformer, er kjent, selv om politiet sjelden innrømmer dette i de saker som har fått offentlig interesse.

Kriminologisk forskning har vist at folk blir ikke mindre kriminelle fordi om det er mer politi i gatene, eller at enkeltindivider blir mindre kriminelle ved å sitte i fengsel, som jo ofte er sluttresultatet etter at politiet har gjort sin jobb.

På tross av nevnte innvendinger, som vi kan kalle "dysfunksjoner" i politietaten vil likevel de fleste være enig i at vi trenger et politi i samfunnet. Spørsmålet har likevel blitt - etter hvert som samfunnet har forandret seg og kunnskaper om kontrollformer er ervervet - om hva slags politieroller vi trenger i et moderne samfunn. Finnes det politieroller som har en annen kvalitet enn den tradisjonelle kontrollerende, og hvordan ser en slik rolle ut?

Politirolleutvalget

I 1976 ble det nedsatt et utvalg som skulle utrede politiets oppgaver i samfunnet, det såkalte politirolleutvalget. Gjennom en utredning av 1981 og 1987 ble ulike sider ved politiets oppgaver og roller diskutert, og nye modeller for politiarbeid skissert.

Som svar på hva slags politi vi vil ha, satte utvalget opp ti prinsipper:

1. Politiet skal avspeile samfunnets idealer.
2. Politiet skal ha et sivilt preg
3. Vi skal ha et enhetspoliti
4. Politiet skal være desentralisert
5. Politimannen skal være generalist

6. Politiet skal virke i samspill med publikum
7. Politiet skal være integrert i lokalsamfunnet
8. Politiet skal ha bred rekruttering
9. Politiet skal prioritere mellom sine oppgaver og legge hovedvekten på forebyggende virksomhet
10. Politiet skal være underlagt effektiv kontroll fra samfunnets side.

I politiroleutvalget (NOU 1981:35) heter det videre at politiet skal samordnes under felles organisering og ikke i sektorer som før, det skal desentraliseres i større grad, og polititjenestefolk skal kunne gjøre ulike arbeidsoppgaver i ulike peioder. De skal i større grad være generalister enn spesialister, det vil si kunne utføre ulike typer politioppgaver, og ellers gå inn i samarbeid med andre faggrupper, for eksempel grupper som arbeider i det forebyggende feltet. Ulike forsøksprosjekter ble realisert for å virkeliggjøre disse intensjonene. I Oslo (Økern og Grønland) ble det konkludert med at det desentraliserte politi vanskelig kunne opprette noe nært forhold til publikum da området og antallet fremmede var for stort. De kriminelle ble til en viss grad skremt bort fra området, og ga et falskt inntrykk av at kriminaliteten var gått ned:

I disse områdene er også forholdet til "problemklientellet" preget av en gjensidig skepsis og mistenksomhet. Den tradisjonelle fotpatuljeringen er rettet mot "ro og orden" og ikke mot forsøk på reell løsning av "problemklientellets" problemer. Resultatet kan tenkes å bli en følelse av problemløsning ved at intensivt patruljering driver klientene ut av området og skaper et inntrykk av forbedring...(NOU 1987:37 side 31).

Senere har vel Stovner-modellen i Oslo vist at bydelspolitiet kan realiseres på en bedre måte også i store bydeler. Det er det ikke plass til å gå inn på dette her.

I Vågsbygd i Kristiansand som er et mindre befolket område gikk politiet inn i mer problemorienterte relasjoner med folk, der personlig kontakt med kriminelle etter hvert tok mye tid for de ansatte i bydelspolitiet. De var for få til et slikt nært samarbeid, og denne formen for politiarbeide måtte senere trappes ned på grunn av personalmangel:

Mens Oslo- prosjektene i utstrakt grad skjøv de sosiale problemene fra seg, søkte en i Vågsbygd-prosjektet i første fase å gå aktivt inn i disse. Resultatet ble at politiet ble involvert i et omfattende, tidkrevende og forpliktende sosialt preget arbeid, som tjenestemennene følte de ikke behersket og som fortregnte det mer tradisjonelle politiarbeidet. Derfor ble det besluttet å unngå denne typen sosialt engasjement. (side 32)

Utfordringen med nærpoliti vil være å kombinere kontroll med forebygging. I forebyggende arbeid kommer en nærmere folks sammensatte problemer, noe som kan gjøre det vanskelig å begrense involveringen. Her kreves at politiet kan samarbeide med andre faggrupper. Både "Stovner-modellen" og ulike erfaringer med forebyggende politiarbeid i Drammen kan gi erfaringer å bringe videre for å belyse dette. Vi vet at mange sosialarbeidere er skeptisk til et altfor tett samarbeid med politiet. Et viktig argument har vært at sosialarbeidere er bundet av taushetsplikten, og at de ikke kan gjøre et forsvarlig klientarbeid dersom andre skal ha tilgang på følsomme personopplysninger, og i verste fall strafferetts-forfølge avviket sosialarbeideren har fått kjennskap til. I Drammen har ikke dette vært betraktet som noe problem. Begge parter rapporterer et godt samarbeid.

Problemet med fotpatroljering eller ikke diskuteres også i utredningen fra 1987. De ulike fysiske rammer i et område bestemmer i stor grad effekten av denne. I et stort og uoversiktlig område har det lite for seg med politi til fots, i et mindre avgrenset område kan det bety mer kontakt med publikum. I Oslo kunne fotpatroljering fungere til en viss grad gjennom at en opererte til fots rundt kjøpe- og service-sentra, men kontakten med publikum ble fragmentert og sporadisk, og uten den effekt en ønsket, å kunne være et politi for alle i området. I Oslo opplevde politiet også å bli avvist i stor grad. Enkelte grupper i befolkningen, som eldre, rapporterte likevel at de følte mindre frykt for kriminalitet ved at de så politiet patruljere i området. I Vågsbygd fikk politiet totalt sett en utvidet kontakt med publikum, selv om de brukte bil.

Hva slags kriminalitetsreducerende virkninger så en i disse prøveprosjektene? Det foreligger oversikt bare i områdene Grønland og Økern i Oslo. Her forteller tallene om en nedgang i kriminaliteten i prøveperioden for nærpoliarbeidet. Tre ulike forklaringer gis på denne nedgangen:

- Økt oppdagelsesrisiko som har ført til en avskrekkende virkning
- Holdningsforandring til kriminelle handlinger
- Forflytning av lovbyggere til andre områder.

Data fra sosialsektor og uteseksjon kan tyde på at det siste var en av årsakene til den registrerte nedgangen lokalt.

Ut fra disse erfaringene skal vi se litt på bydelspolitiet på Konnerud og hva slags erfaringer politiet har gjort med denne ordningen som har eksistert noen år. Disse opplysningene kan sammenstilles med Konnerudbeboeres opplevelser av bydelspolitiet slik det kommer frem i del II.

Noen problemstillinger

Vi skal studere bydelspolitiet på Konnerud ut fra disse problemstillinger:

- Representerer bydelspolitiet på Konnerud en ny politirole?
- Hva slags type kontroll representerer bydelspolitiet på Konnerud?
- Har bydelspolitiet en kriminalitetsforebyggende effekt?

De data vi presenterer er kommet fram gjennom samtaler med bydelspolitiet (tre ulike polititjenestemenn) i åpningstiden ved deres kontor på Konnerud. Samtalene har derfor også blitt avbrutt av besøk og telefoner fra brukerne av politiet, også viktige data å resonnere ut fra. Folk som bor og arbeider i området har også fått spørsmål om deres opplevelse av politiets arbeid i bydelen.

I hovedsak vil denne delen handle mer om en studie av politiets holdninger enn hvorvidt de gjør godt forebyggende arbeid. Det siste spørsmålet er vanskelig å besvare i denne sammenheng, men en kan ihvertfall komme med antydninger og også noen eksempler på resultater av bydelspolitiets arbeid på Konnerud. Studien vil ta utgangspunkt i politiarbeid i et bo- og nærmiljøområde. Vi må gå ut fra at dette stiller helt spesielle krav til politiet og til den enkelte polititjenestemann. Nærheten til folk byr på bestemte utfordringer.

Bydelspolitiets oppstart på Konnerud

Bydelspolitiets på Konnerud har vært i drift siden 1985.

Folk på Konnerud ønsket å komme problemer i forkjøpet. De så at den voldsomme befolkningsekspløsjonen i området kunne by på problemer etter hvert som barna vokste til og kom i ungdomsalder. Ved siden av at en var en ung bydel uten røtter og tradisjoner, var barnekullene store. Det var allerede registrert ungdoms-kriminalitet rundt sentrene. Det var gruppen ungdom uten fritidstilbud de også først ville konsentrere seg om.

- Konnerud er bebodd av folk som stort sett klarer seg bra. Det er stort sett velordnede familieforhold her, med ressurssterke mennesker, folk har hatt økonomi til å bygge seg hus. Bydelen tåler ikke sammenligning med Fjell og andre drabantbyer. Utfordringen er større i slike bydeler (politiet).

Men hvorfor bydelspoliti her da?

- Vi ville komme kriminaliteten i forkjøpet. Vi ventet en eksplosjon her. Alle resultater og statistikker viser at det har vært vellykket. Vi har holdt på i 7 år. Det var et gryende ungdomsproblem før her, vi fikk en grundig oppfølging, og kan konkludere med at kriminaliteten har gått tilbake".

Vi skal se hvordan arbeidet til bydelspolitiet kan ta form i det daglige.

Arbeidsdagen

Vaktene for de seks ansatte ved Konnerud er fra 8-15 og fra 15 - 23. De har også vakt natt til torsdag, lørdag og søndag.

På dagtid er kontoret, som ligger i Konnerudsenteret, åpent for publikum mellom klokka 10 og 12 på formiddagen, og fra 17 til 19 om ettermiddagen. I helger og på nattevakter er det ikke åpent for publikum, men i spesielle saker der politiet er bedt om å bistå i avhør kan de lage avtaler med folk også utenom kontortiden.

Vaktjournal føres fra morgen til kveld.

De kan beordres til patruljering også i andre deler av byen i sine vakter. Fjell er fast på patruljeringsruta.

Hva slags saker kan det dreie seg om?

Som observatør i kontortiden har vi sett hvordan folk stikker innom og ber om råd og hjelp til ulike saker. Noen stikker innom bare for å ta en prat og en kaffekopp. En får inntrykk av at politiet brukes, og at kontakten med publikum er god:

- Vi har en sosial funksjon. Benken her er ofte full av folk. En får ikke gjort noe hvis

en ikke har kontakt med folk. Folk som kommer innom med et dårlig bein, kan vi også skysse hjem.."

Eksempel på saker som har dukket opp under mine besøk er disse:

(Det må nevnes at jeg ikke har hørt hva som er blitt sagt av partene når kunden er til stede, men besøket har blitt grovt skissert for meg av politiet)

- En er blitt utsatt for vold fra nabo. Saken ble henlagt etter anmeldelse. Bydelspolitiet hjelper til med påklagelse av henleggelsen.

- En er blitt overkjørt av kommunen. To parter i tvistesak, hvorav den ene har penger til å bruke advokat og har vunnet i tvisten. Bydelspolitiet fungerer som den svakestes advokat overfor kommunen.

- To karer i slåsskamp. Den ene stikker innom for å anmelde den andre. Politiet oppmuntrer til et oppgjør mellom partene.

- En ung gutt har fått seg moped. Han stikker innom for å få en salgsmelding og for å få vite hvordan mopeden skal registreres.

To andre saker bruker politiet som eksempler på sitt arbeid:

- Tenåringer har foretatt innbrudd. Saken blir løst ved at politiet innkaller til samtale med foreldrene, sammen med de to som har forbrutt seg. De to fikk et valg: gjøre opp med offeret, eller at saken ble oversendt barnevernet. Offeret ville gjøre opp i minnelighet med begrunnelse om at det viktigste var at de to skjønte at dette var alvorlig. Foreldrene var glade...

- 20-30 elever stjal småvarer fra en butikk over lengre tid. Politiet fikk en dialog med dem. I dag har ingen av disse gått videre i noen kriminell karriere.

Hovedhensikten med eksemplene er å vise at politiets arbeid bærer preg av å komme noe i forkjøpet, konflikter som kan utvikle seg til å bli noe mer enn enkelthendelser, men også at politiet kan fungere som den svake parts advokat.

- Vi forsvarer den lille manns talerett. Vi vil gjerne stå til tjeneste for svake som taper saker overfor sterkere parter som engasjerer advokat"

Det siste er vel noe vi sjelden forbinder med politioppgaver. Eksemplene viser at det ligger mange muligheter i en politirole.

Barn på skolevei, trafikkuhell

Dagen starter med trafikkpatruljering for barna på skolevei. Noen av veiene på Konnerud er dårlig sikret for fotgjengere, hvor barn på skolevei er en risikogruppe. Et av resultatene av politets arbeid har derfor vært å sørge for tiltak som trygger barna ute gjennom fartsbegrensninger av ulikt slag.

Et eksempel fra en observasjonsdag kan nevnes:

Det er et farlig kryss ved Vestbygda skole. Barn bruker ikke gangveien her, men

krysser der det er farligst:

- Jeg tror de har fått beskjed av læreren om at vi skulle komme i dag. Når de så vi sto der, var de ikke i tvil om hva de skulle gjøre."

En bilist rygget senere på morgenen inn i en fotgjenger, som fikk benskade. Da var det å lage trafikk sak, og om nødvendig kalle inn til avhør senere.

Politiet på fest

Er du tenåring på Konnerud og har arrangert hjemme-alene-fest, kan du risikere at det ringer på dørklokka og politiet står utenfor og ber om å få komme inn. Det har blitt en del av politiets arbeid også å besøke ungdom på denne måten. For en utenforstående kan det virke som en temmelig nærgående kontroll å måtte innlemme politiet i festlig lag i sitt eget hus, men politiet sier de blir godt mottatt av de unge, og at foreldre setter pris på en slik form for kontroll.

- Vi har aldri fått nei når vi har ringt på...

Vi må likevel stille spørsmålet om hvor langt kontrollen i et nærmiljø skal gå. Så langt må vi bare stole på at folk på Konnerud fortsatt er frie til å si nei når politiet ringer på døra slik, og at et nei ikke fører til at en kommer på politiets svarteliste.

Konfirmantundervisning

Ved siden av vanlig rutinepreget politiarbeid, som avhør, kundekontakt og patruljering, driver også bydelspolitiet konfirmantundervisning. Videoen "På galt sted til gal tid" er for eksempel en del av denne undervisningen. Her et temaet vold, hensynsløs og uprovosert vold, mobbing, o.l.

En del av undervisningen for ungdom dreier seg om at hendelser kan få strafferettslig oppfølging når en kommer over den kriminelle lavalder, hendelser som tidligere kunne kalles hendelige uhell. Når en blir større er det viktig å bli klar over konsekvenser av sine handlinger.

Ulovlig mopedkjøring er et annet tema. Her snakker politiet med ungdommene om konsekvenser av trafikkulykker, om to på en moped, om skade-erstatning og regressen (forsikringsselskapet som formelt sett ikke slipper deg, men venter til du er istand til å betale).

Skolen

- Vi har et utmerket samarbeide med skolene i bydelen, 4 barneskoler og en ungdomsskole, med både rektor og sosiallærer. Samarbeidet med skolen går på at vi observerer og melder fra (barn som går for lut og kaldt vann, kjøper seg store godteposer til alle døgnets tider, kledd feil i forhold til været, vi tar også dette opp med helsesøster). Våre observasjoner er ofte sammenfallende med skolens

observasjoner. Vi ser at det blir en oppfølging av disse sakene. Vi stiller oss til rådighet som observatører. Vi har så nært samarbeid med helsesøstrene at det ikke er noe problem. Det skjer ikke at helsesøster overser når vi rapporterer. De kjenner forholdene og har helseeressursene."

Hva sier skolen om samarbeidet med bydelspolitiet?

- Vi har bra kontakt med bydelspolitiet, men vi bør ha jevnere kontakt med dem. Alltid kommer det frem i samtaler med dem ting som vi bør vite noe om. Det var større nærhet begge veier før, selv om det har bedret seg igjen i det siste. Den forebyggende gruppa i politiet er jo også inne i skolen nå..." (Lærer)

- Vi har et brukbart samarbeid med politiet. Tidligere ble saker meldt til barnevernet, nå ordner de mer opp selv. Jeg savner at barnevernet blir trukket inn, for jeg synes de har vært utrolig fine samarbeidspartnere." (Lærer)

En av lærerne synes kontakten med politiet kunne vært hyppigere, en annen ville heller hatt mer kontakt med barnevernet. For førstnevnte ønskes mer kontakt da en ser at kunnskaper fra politiet kan lette det forebyggende arbeidet internt i skolen. Den andre læreren uttrykker et savn av et barnevern som griper inn. Lar politiet folk ordne mer opp seg imellom enn sosialarbeidere? Er det uvant for folk? Savnet som uttrykkes her kan selvfølgelig også dreie seg om savn av kjente medarbeidere, hvor en hadde funnet en samarbeidstone som det tar tid å erstatte.

Solbakken pensjonat

- Vi har et greit samarbeid med skole og kommune om omplassering av kriminelt belastet klientell fra Solbakken pensjonat. Pensjonantet har ikke noe behandlingstilbud, det er bare et pensjonat... Noen av beboerne der har vært truende for omgivelsene. Vi fikk dem inn på ny soning. Vi turde ikke ha vedkommende i lokalmiljøet. (politiet)

Er det slik at dere fungerer som et slags offentlig borgervern og rensar lokalsamfunnet for uønskede elementer? spør den mistenksomme forsker.

- Nei. Vi er ikke ute etter folk på Solbakken pensjonat, men heller en oppfølging av dem. Hadde de fått hjelp der, hadde det vært noe annet. Uten behandlingstilbud der blir de en belastning for lokalsamfunnet.

Vi har tidligere vært inne på Solbakkens rolle på Konnerud, og de diskusjoene som har gått i lokalmiljøet rundt pensjonatet. Slik politiet fremstiller problemene, stemmer det med det beboere har uttalt om dette.

- Det er også et gamlehjem og en psykiatrisk institusjon i sammenheng med bosenteret der oppe. Der fungerer det bra. Vi har et utmerket samarbeide. Det er for eksempel folk fra Lier sykehus i åpen omsorg her. Men vi har måttet snakke med de ansatte om at de mest ubalanserte må ha følge ut, da de har opptrådt skremmende for barn.

Vi kjenner ikke klientellet eller andre forhold rundt disse institusjonene godt nok til å

komme med noen slutninger om holdninger til avvikere blant beboere og politi på Konnerud. Slik det blir fremstilt for en utenforstående, får en likevel lyst til å stille et spørsmål om Konnerud er blitt så opptatt av å få et konfliktfritt miljø at folk som oppfører seg annerledes (uten dermed å være hverken kriminelle eller truende) blir et *problem*. I et slikt perspektiv kan det være hardt å være annerledes på Konnerud. Da blir bydelen "det tette samfunn" som vi ikke ønsker, et samfunn der den sosiale kontrollen kveler eller utstøter mer enn å ta vare på folk...

Kontaktpersoner i grendene

For bydelspolitiet er lokalsamfunnets tillit viktig. Lokalsamfunnet blir også del av den observasjonen som er viktig i et forebyggende arbeide. Politiet har uformelt plukket ut kontaktpersoner i hver grend som skal være politiets informanter. De skal rapportere om hærverk, gamle som blir mobbet, hjulkapsler som skrur av, og så videre.. Politiet har ca. 20 kontaktpersoner i 10-15 grender.

- Det er ikke noen sosial inndeling på grendene. Men Hallermoen og Lønnerud er de eldste feltene her. Det er ikke mange barn igjen der. Da er det heller ikke mye som skjer der.

Å kjenne ansiktet øker respekten

- Det nytter ikke å være busemann i denne jobben. Vi hefter oss ikke opp i småting, bortsett fra noen ganger i forhold som handler om oppdragelse, for eksempel stein- og snøballkasting. Vi kaller ikke inn folk om vi ser at et baklys er i ustand. Alle er tjent med at vi ikke arbeider slik.

- Vi kjører rundt. Alle ungdommene hilser på deg. Det er moro å jobbe..."

Det som er gjennomgående i samtaler med politifolkene er at de selv også har glede av å jobbe så nær folk som de gjør. Deres arbeid blir også meningsfylt ved å møte problemene der de er, og på en direkte måte kan være med på å hjelpe til at partene kan løse konflikter uten at det blir politi- eller straffesak av det i tradisjonell forstand:

- Vi har oppklart flere saker, men det kommer ikke med i statistikken. De oppklares gjennom avtaler med oss, vi hjelper til med å få til enighet mellom partene. Jo mer upersonlig partene blir, jo mer statistikk, eller "riktigere" statistikk (i forhold til ting som skjer). Hos oss er det mer lensmannspreget arbeid...

Jo større avstand, jo mer statistikk, er egentlig budskapet her. Når saker kan løses på stedet, blir det ikke viktig å registrere dem som straffesak. De får kanskje mer preg av å være en sivil sak, og hører dermed ikke med i kriminalstatistikken. På den måten blir bydelspolitiets arbeid mer å ligne på en meglerrolle som skal løse opp i mellommenneskelige relasjoner heller enn en rolle som skal pågripe, registrere og strafferettsforfølge handlinger som er i strid med loven. Her går det selvfølgelig en grense. For å sette det på spissen: Det nytter ikke selv for en Konnerudbeboer å slå

naboen sin fordervet for siden på politiets anmodning å be enken om unnskyldning - og la det være med det:

- Alvorlige forhold kan vi ikke løse slik. Men i mindre forhold kan vi fungere som meglere.

Også bydelspolitiet må forholde seg til norsk lov som regulerer individets adferd. Hovedoppgaven for politiet på Konnerud blir å ta fatt i handlinger og folk før de får utvikle seg til å bli kriminelle.

Bydelspolitiet er også klar over at ikke hvem som helst egner seg til å jobbe så nær folk som en må i en slik politirolle:

- Vi prøver å plukke litt blant søkere hit. En må være litt runde og finne løsninger som kan være litt på kanten av det tradisjonelle...

- Vi hadde oppdrag på Fjell i helgen. Der har de et vidt forskjellig forhold til politiet, de har mye mindre respekt enn på Konnerud. Her kjenner de oss personlig og hilser på oss ute. Det er årsaken til respekten her. Det trengs nok på Fjell også, det er ikke tvil om det. På Fjell i dag løser vi oppgavene og drar igjen, vi blir fremmede, her er vi seks permanente, når folk ser bilen hilser de, de vet hvem vi er.

Vi har tidligere sett at Fjellbeboere har et annet bilde av bydelspolitiet enn Konnerudbeboeren. Folk på Fjell har ikke fått anledning til å bli kjent med personen i uniformen. For Fjellbeboeren blir begrepet bydelspoliti derfor knyttet til hvilken som helst politimann, eller som en beskriver det

"to mann med bart i politibil" .

I det ligger opplevelse av avstand og kontroll. I seg selv er ikke det noe kriminalitetsforebyggende tiltak som virker, selv om kanskje noen vil hevde at bare politiet syns i gatene, er det nok. Data fra Konnerud forteller at det også handler om gjensidighet og tillit for at det skal gripe inn i folks liv på en grunnleggende måte. Respekt for loven kommer her til uttrykk som respekt for lovens håndhever. Det bor en person som vil deg vel inne i uniformen.

Når politiet blir en del av lokalsamfunnet som på Konnerud, oppfylles delvis også målsettingen om at politiet skal underlegges kontroll fra samfunnets side. Politiet blir her underlagt primærkontrollen og vil sannsynligvis i mindre grad kunne overkontrollere lokalsamfunnet og utøve illegitim makt.

Vi bærer unifom og kjører bil

Både bydelspolitiet på Konnerud og de som jobber i forebyggende gruppe i Drammen mener det er viktig å bære uniform i arbeidet. Dette begrunner de med at folk skal få nye assosiasjoner til politiet. De vil at den respekten folk gir uttrykk for overfor de som arbeider forebyggende også skal få ringvirkninger for hele politietaten. Slik blir uniformen fortsatt en symbolsk drakt som kan bære på nye budskap.

Konnerud er et langstrakt område. For å få kontakt med alle deler av bydelen, må en bruke bil. Politirulleutvalget peker på verdien av å ha et fotpatroljerende politi da dette øker muligheten til å komme i kontakt med folk. Men erfaring viser at ikke alle områder kan nås på en hensiktsmessig måte med politiet til fots. Noen områder er store i utstrekning, slik som Konnerud, og for å få kontakt med hele bydelen må en bruke bil. det forpatroljerende polit fungerer nok best i mer konsentrerte bolig- og serviceområder. På Fjell kunne dette vært en mulig arbeidsform.

Fjerning eller forflytning av kriminalitet?

Når en snakker om bydelspolitiets arbeid på Konnerud blir det viktig å stille spørsmålet om hvorvidt deres arbeid fører til en reduksjon av kriminaliteten totalt sett i Drammen, eller om det kun fører til at de kriminelle holder seg unna Konnerud. Politiets egne statistikker forteller at kriminaliteten på Konnerud er gått ned, og publikum opplever at lovbruddene er færre etter at bydelspoliti kom hit.

- Tyvene føler seg ikke trygge her lenger...

Når en konfronterer politiet med disse spørsmålene, er de enig i at det har ført til at kriminelle har dratt til sentrum, men de mener selv å ha klare holdepunkter for at det arbeidet de har drevet her oppe i sju år har ført parter nærmere sammen;

- som naboer, skoler, enkeltindivider
- ungdom som har fått avbrekk i en kriminelle karriere gjennom å bli konfrontert med offer og politi,
- og familier har lært seg å diskutere problemer etter at politiet har oppmuntret til å rydde opp i fellesskap.

I praksis har politiets arbeid fungert primærforebyggende, slik de opplever det selv. Det er ingen blant de som bor på Konnerud som har gitt uttrykk for noe annet heller. De vil gjerne ha den kontrollen som politiet representerer. Til og med ungdommen:

- En gryende kriminalitet med rask reaksjon og oppfølging fra skolen gjør at de avstår fra videre kriminalitet. det er en av nøklene i arbeidet vårt etter mitt syn. Dette er bygget på et tillitsforhold til ungdommene. Ungdommene her oppe vil heller ikke ha kriminaliteten, vi har fått snudd dette til en positiv trend.

På Konnerud er det blitt "in" å være lovlydig, skal en forstå politiet rett.

Politiets opplevelse av nærmiljøarbeid

Når vi spør polititjenestemennene på Konnerud om hvordan de selv opplever den type arbeid som bydelspoliti representerer, uttrykker de vi har snakket med at de liker denne formen for arbeide. De har selv søkt seg til oppgaven, og må nok sies å inneha noen personlige egenskaper som gjør at de trives med en mykere politirolle. De er også selv klar over at det kreves noen personlige egenskaper som en ikke spør så ofte etter i andre politiroller: som smidighet og evne til å settes eg inn i

andres situasjon. Vi kan nok konkludere med at bydelspolitiarbeidet på Konnerud derfor er avhengig av en spesiell mennesketype for at en skal lykkes. Dette er også noe mange på Fjell har gitt uttrykk for. De har ikke bruk for autoritære personligheter i Fjell-samfunnet. Disse kommer ingen vei dersom de vil nå frem til folk og skape den nødvendige tillit.

Et annet forhold er at det kreves et minimum av bemanning for at en skal ha tid og muligheter til å gå ut av skranken og ut i lokalsamfunnet. Dersom stillingene på Konnerud blir redusert, slik en diskuteter nå for å løse bemanningsproblemer på Fjell, er politiet redd det kan ende med at også de faller tilbake til tradisjonelle politiroller og slett ikke kan fungere som forebyggende politi på samme måte som nå. Deres oppgaver pulveriseres. Slike synspunkter må tas alvorlig i den videre planlegging av politiarbeidet i Drammen.

Kontrolltyper

Eksemplene vi har vist ovenfor peker på nye politiroller og nye politioppgaver som vi vanligvis ikke forbinder med politiarbeid. Den viktigste oppgaven for bydelspolitiet på Konnerud synes å være evnen de har til å bringe parter i konflikt nær hverandre, og dermed at de blir gitt muligheten til å ordne opp seg imellom. I dette ligger det mye forebygging. På denne måten får folk lov til å "eie konfliktene" selv (jfr. Christie 197), og dermed får de også selv beholde nøkkelen til hvordan konflikten kan løses. I vårt samfunn har vi langt på vei utviklet et hjelpeapparat som tildels tar konfliktene fra folk, og plasserer de hos eksperten eller hos institusjonene, og tildels forsterker konfliktene folk har. Vi skal forklare hva vi mener med dette.

Bydelen Stovner i Oslo har også bydelspoliti. En av sosialsjefene er intervjuet av en student angående politiets arbeid i bydelen:

"Interessant er det at sosialsjefen sier at hun ofte opplever sosialetaten som en mer kontrollerende instans enn politiet (!). Sosialsjefen synes politiet er overmåte vennlig og hjelpsomt..."(Mellomfagsoppgave i kriminologi, UiO, 1992, upubl.)

Sosialetaten sitter med penger som skal utbetales til trengende. De sitter samtidig på en form for ekspertise som tillater å gå inn på individets personlige kriser og svakheter. Skal du få penger utbetalt, må du gi noen av dine kriser i betaling for det, og svært ofte hjelper ikke det heller. På den måten sitter sosialarbeidere med en makt som ofte gjør andre avmektige.

Svært mange kan fortelle en historie om at det mest nedverdiggende ved å trenge hjelp, var møtet med sosialkontoret. Dette blir en voldsom kontrast til forventningene en har om hjelp hos denne faggruppen.

Vi har ikke den type forventninger til politiet. Politiet har ikke penger å dele ut, og de forventes ikke å være kontrollører av din sjelstilstand. Deres involvering blir på et vis "renere". Kontrollen er tydeligere og har endog navnet kontroll, og spillereglene er regulert av elementer i en spesiell handling som skal diskuteres. I beste fall har politiet i noen av sine politiroller derfor et godt utgangspunkt for å skape og få tillit tilbake, og kan kanskje på den måten være vel så gode aktører i et forebyggende arbeide som sosionomene med *sine* kontrollformer.

I dette perspektivet drister jeg meg til den påstand at sosialarbeidere som jobber i det forebyggende feltet kan ha noe å lære av bydelspolitiet på Konnerud.

I dette ligger det ikke samtidig et forslag om å erstatte hjelperoller med et politi. Vi vet at politiet i mange sammenhenger fortsatt representerer den rene kontroll, og i noen sammenhenger en overivrig kontroll-rolle. På samfunnsnivå ligger det en fare i å sette inn politi som erstatning for den primære kontroll, hvor vi med Thomas Mathiesen (197) kan si at samfunnskontrollen "øser" inn i folks liv på en måte som vi ikke ønsker. Politiet må heller erstatte seg selv i form av nye oppgave- og rolletyper.

Enkelte av polititjenestemennene på Konnerud har også gitt uttrykk for at de håper på sikt at bydelspolitiets arbeidsmåte kan gi viktige impulser til nye arbeidsmåter i politiet generelt. Bydelspolitiet har fått kritikk fra sentralt hold i etaten for å jobbe for mye med det sosiale, som de uttrykker det. At hver ikke skal være lengre enn tre år i bydelspolitistilling, kan gjøre at flere får en ny politierfaring, og bidra til nytenkning og større forståelse for det forebyggende politiarbeidet i etaten som helhet. Når flere blir kjent med andre arbeidsmåter kan nye holdninger "sive" inn i politietaten på en naturlig måte.

Oppsummering

Hva representerer bydelspolitiet på Konnerud?

Vi skal oppsummere i forhold til de spørsmålene vi stilte innledningsvis, hvor vi ville forsøke å belyse om bydelspolitiet representerte nye politieroller, hva slags type kontroll de representerte, og om vi kunne si noe om hvor langt deres arbeid hadde kriminalitetsforebyggende effekt.

Nye politieroller?

Politiet er i hovedsak kontrollør. Hovedoppgaven er å bidra til ro, orden og lovlighet, og i mange av situasjonene politiet møter må det handles raskt og tas avgjørelser med konsekvenser for dem det gjelder:

Politimannen som kontrollør møter klientene i svært ulike situasjoner. Stor variasjon i klientellet fører også til at det stilles store krav til tjenestemannen når det gjelder å tolke adferd. Som kontrollør møter polititjenestemannen stadig klientene i tilspisset situasjoner. Dette fører til at tjenestemannen stort sett bare får informasjon om dem som "ordensforstyrrere", "asosiale", "vanskelige" eller "utilpassete".... Denne arbeidsmåten gir tjenestemannen liten mulighet til å få korrigeret sin ensidige informasjon.

(Nou 1987 side 67).

På Konnerud får politiet anledning til å se sine klienter fra flere sider og i flere situasjoner enn i en ren lovbruddshandling. Gjennom kunnskap om den enkeltes sosiale rammer, kan bydelspolitiet mobilisere andre rundt den ene, og i mange tilfeller dreier dette seg om å få istand samtaler med foreldrene til en ungdom, og være katalysator for at foreldre og barn snakker sammen. Det handler også om at politiet får istand et møte mellom offer og gjerningsperson, og saker kan gjøres opp uten å måtte forfølge dem strafferettslig. Noen ganger vil det være snakk om å ta kontakt med skolen og mobilisere lærere til å følge opp elever som er i risikosone. Gjennom slike måter å løse konflikter på, ser vi at politiet på Konnerud har like mye

en *meglerrolle* som en tradisjonell kontrollørrolle. Heller enn å ta lovbyteren ut av sin daglige sammenheng, fysisk eller administrativt (anmeldelse, rapport til barnevern, o.l.) bringes han gjennom politiets arbeid tettere i kontakt med folk i sine omgivelser for å løse konflikter slik. Med Christies begrep får lovbyteren større anledning til å "eie konfliktene" selv, og dermed også være med på å løse dem før de utvikler seg til noe verre.

Nye kontrollformer?

Politiet er først og fremst utøvere av det vi kaller sekundærkontroll. Når vi ser på politiets arbeid på Konnerud, er det med et visst belegg vi kan si at politiet også er med på å *styrke primærkontrollen*. I bestrebelsene på å bringe partene sammen, enten det gjelder familiemedlemmer, naboer eller hjem og skole, gjør politiets arbeidsmåter det mulig å styrke de bånd som binder folk sammen i gjensidige ansvarsforhold og gjensidig kontroll. Når folk erfarer at konflikter kan løses gjennom samtaler og gjensidig respekt, er dette med på å skape presedens for handlinger og samvær utover den lovstridige handlingen som har brakt politiet inn i folks liv. En familie uttrykte dette så sterkt som å si at de for første gang på lenge hadde snakket ordentlig sammen etter at bydelspolitiet måtte kobles inn. Dette skjedde fordi ungdommen i huset hadde vært med på et lovbrudd.

Mindre kriminalitet?

Som vi har vært inne på tidligere, er det tre ulike muligheter til at den registrerte kriminaliteten på Konnerud har hatt en nedgang siden bydelspolitiet ble en del av lokalsamfunnet der, som

- økt oppdagelsesrisiko
- holdningsforandring til lovbrudd
- forflytning av kriminelle til andre områder.

Som i de statlige forsøksprosjektene er det sannsynlig at alle tre årsaker har medført en reduksjon i lovbrudd på Konnerud. Gjennom politiets lokale tilstedeværelse er det vanskeligere å begå lovbrudd fordi en lettere kan oppdages.

Gjennom politiets arbeid er det også grunn til å anta at folk på Konnerud stadig minnes på at lovbrudd er uønsket, og som vi tidligere har vært inne på, at ungdommen kontrollerer hverandre. Vi hevder også at politiets arbeid er med på å styrke primærkontrollen. I det ligger også at en slår ned på lovbrudd og uønsket adferd i større grad enn i miljøer hvor mennesker ikke bryr seg eller bryr seg om hverandre.

Både politi og andre informanter mener også at de lovbyterne som tidligere opererte på Konnerud har forflyttet seg til Sentrum. Nedgangen i lovbrudd registrert på Konnerud er derfor til en viss grad "falsk". Andre bydeler må ta belastningen med Konnerud-lovbryteren. Men ut fra det kjennskapet vi har fått til Konnerud, er det et fåtall personer som rekrutteres herfra.

Totalt sett kan vi derfor konkludere med at lovbruddene på Konnerud har hatt en nedgang. Et bydelspoliti som arbeider slik bydelspolitiet på Konnerud arbeider, har en kriminalitetsforebyggende effekt.

Og konklusjonen blir videre: Bydelspolitiet på Konnerud er en viktig del av bomiljøet. Vi har fått en modell for videre politiarbeid i Drammen.

Del V:

**EN MODELL FOR KARTLEGGING AV KRIMINALITET
I DRAMMEN**

Egen organisering

På bakgrunn av det kjennskapet vi har fått om ulike sider ved kriminalitetsbildet og lokale forhold, ønsker Drammen at det utvikles et forslag til en lokal modell for å kartlegge kriminaliteten.

Når vi skal foreslå en slik modell, må vi ta utgangspunkt i de ressursene som finnes for kartlegging allerede, samtidig som vi må etablere nye registreringsrutiner. En kartleggingsmodell må dessuten være håndterlig. Det er trolig bedre å ta sjansen på at ikke alt kommer med, enn å ha som ambisjon at hele Drammen skal engasjeres i å fange tyven. Vi må derfor avgrense kartleggingen til et knippe av aktører og områder.

En kartlegging må gå over flere år dersom den skal tjene sitt hovedmål: å registrere forandringer i lovbruddsbildet sett i forhold til forebyggende tiltak eller andre endringer av strukturell karakter.

En kartleggingsmodell må også være slik utformet at det ikke trengs noen vitenskapelig kompetanse for å kunne registrere og samle enkeltsaker i statistikk. Det kan likevel være av interesse å samarbeide med forskere i tolkning av forandringer i statistikkbildet, og sette de lokale data inn i større nasjonale sammenhenger. Et slikt samarbeid trenger ikke å være mer omfattende enn at data drøftes i fellesskap på lokale seminarer.

Et registreringsarbeide krever opprettelse av egen/egne stillinger, enten lagt til politietaten eller til kommunen. Her må en diskutere løsninger.

Vi kan heller ikke foreslå noen modell for kartlegging av kriminalitet uten å måtte understreke hvor viktig det er med etterforskning og kontroll av den økonomiske kriminaliteten, den som ofte ikke har enkeltpersoner som ofre, men et helt samfunn, stort eller lite. I denne kriminalitetstypen finner vi ofte aktører i høyere posisjoner i samfunnet, og en registrering av aktørene krever gjerne spesialletterforskere. Hvis en skal ha som mål å forebygge kriminalitet, vil det være et stort hull i arbeidet å utelate alle pappaene som trikser. Her foregår en viktig læring og normdanning hos den oppvoksende slekt. Vi kan stå i fare for å utvikle en kriminalitetskultur dersom ikke dette problemet tas mer alvorlig i Norge. Hvorfor ikke begynne i Drammen?

Egen organisering

I utvikling av en kartleggingsmodell for kriminalitet i Drammen må en være innstilt på at arbeidet krever ressurser og blir prioritert deretter. En egen stilling bør opprettes for å koordinere og styre kartleggingsarbeidet. I en oppstartingsfase vil det være særlig arbeidskrevende å samle de ressursene som skal gå inn i samarbeidet. Her blir det derfor nødvendig med en koordinerende instans som kan opprette kontakt mellom ulike faggrupper, og som kan møtes jevnlig som egen prosjektgruppe.

De første fem årene bør ha prosjekt karakter. Dette innebærer en mulighet til å gjøre forandringer underveis på bakgrunn av jevnlig oppsummeringer. Både kartleggingsmetodene og nøkkelaktørenes muligheter til å bruke tid og ressurser i

arbeidet bør løpende vurderes. Prosjektet bør derfor evalueres underveis ved hjelp av folk utenfra, hvor en i samarbeid med nøkkelatørene vurderer om de målene en har satt seg lar seg realisere.

I. Registrering fra ulike yrkesgrupper

Vi skal først ta en kort gjennomgang av hvilke yrkesgrupper som har daglig kjennskap til lovbrudd gjennom sine faglige oppgaver, og som derfor kan ha muligheten til å systematisere sine data, fortrinnsvis knyttet til eller identifisert til bydeler. Dette fordi registreringens siktemål må være å utvikle effektive forebyggende tiltak. Disse vil i de fleste tilfeller best kunne settes inn i nærmiljøet, der hvor folk lever og bor.

a. Politistatistikk

Politiet er den yrkesgruppen som primært har i oppgave å registrere og oppklare lovbrudd. De er derfor selvskrevne aktører i et systematisk kartleggingsarbeide. den årlige nasjonale statistikken fremkommer på bakgrunn av politiets registreringsrutiner (STRASAK-registeret). Fra 1.juli 1991 begynte politiet i Drammen å registrere lovbrudd på bydelsnivå. Drammen har derfor en unik sjanse til å registrere lovbrudd på bydelsnivå.

Registreringen har i dag en del svakheter ved at det kan være noe tilfeldig hva som havner i bøkene. Det kan være avhengig av den enkelte tjenesteperson om sakene kommer i registeret, eller avhengig av hvilken måtelovbruddet kommer til politiet på; gjennom politiets egen patruljering eller gjennom anmeldelser fra ofre eller vitner. Politiets oppgave blir da å foreta en systematisk gjennomgang av de rutiner en har i dag, og forbedre dem derdet er nødvendig.

b. Forsikringsstatistikk

Forsikringsselskapene tok kontakt med kommunen for å få igang et kartleggingsprosjekt i Drammen. Vårt arbeid er resultat av dette initiativ. Forsikringsselskapene er opptatt av lovbrudd gjennom sitt daglige virke som forsikringsutbetalere til de som mister sine gjenstander. Den opprinnelige grunnen til at de tok affære, var at Drammen toppet statistikkene på biltyverier. En kontinuerlig systematisering over lang tid vil fortelle en del om vinningskriminaliteten i Drammen. Et samarbeid mellom politiet og forsikringsselskapene kan gi en utfyllende statsitikk, for eksempel gjennom en årlig fellesrapport.

c. Barnevernstatistikk

Gjennom nær kontakt med familier får barnevernet antakelig det nærmeste kjennskap til den skjulte volden som hustrumishandling og overgrep mot barn, samt et utfyllende bilde av narkotikalovbrudd. Det allerede etablerte samarbeidet mellom politiet og barnevernet kan også resultere i samarbeid om statistikken.

d. Legestatistikk

Legene er også en yrkesgruppe som gjennom arbeidet får særlig kjennskap til den skjulte volden, den som ofte ikke anmeldes. Dette gjelder kvinnemishandling og seksuelle overgrep mot barn og voksne. En gruppe som ofte havner utenfor statistikkene er eldre mennesker som tyranniseres av sine voksne barn som bor

hjemme. Et våkent øye for den skjulte volden hos legestanden kan gjennom samtaler være med på å avdekke konkrete saker. Her er det vanskelig å ha som mål at en skal kunne registrere på måter som kan fortelle om nedgang eller oppgang av saker over tid. Registreringen blir svært avhengig av en personlig tillit mellom lege og pasient, og kan som sådan bli en personavhengig form for registrering, men likevel være viktige bidrag til helhetsbildet. Et delmål blir å avdekke mest mulig av den skjulte volden.

e. Skolestatistikk

Lærerne er den yrkesgruppen som kjenner den største risikogruppen best, ungdommen. Vår undersøkelse har vist at skolen er en viktig lovbruddsarena, både hva gjelder hærverk og mildere former for vold og tyverier. En systematisk registrering av hærverk på skolens eiendeler og områder skulle derfor være lett å gjennomføre, samt meldinger om andre lovbrudd som avdekkes på skolens område og i miljøet blant elevene.

Hvorvidt flere yrkesgrupper bør trekkes inn som viktige informanter her, for eksempel tollvesenet (direkte båtanløp fra utlandet), må skje etter vurdering ut fra lokalkunnskap.

II. Registrering fra ofre

En annen innfallsvinkel til registrering av kriminalitet er å samle data fra de som utsettes for ulike former for lovbrudd.

a. Husholdninger

Et enkelt spørreskjema (utformes gjerne kun på ett stk. stivt papir, A5 format, ferdig kodet) sendes Drammens husholdninger årlig. Her blir en bedt om å krysse av på ferdig utformede kategorier av lovbrudd en har vært utsatt for i året som gikk. Her må det også være mulig å registrere antall lovbrudd, alvorsgrad (legebehandling, økonomisk omfang, fysiske el. materielle skader, osv.) og gjerningssted (privat/offentlig), og tidspunkt (natt/dag, årstid, o.l.) - samt hovedoffers bosted (evt bare gatenavn), kjønn og alder. Skjemaet må være enkelt og tydelig utformet, og med svarfrist. Her må en være oppmerksom på problemet med å få registrert for eksempel vold i hjemmet.

Her er sannsynligheten for en lav svarprosent til stede, noe som kan gi "skjeve data". Spørsmålet blir da hvordan en skal få folk med på en slik registrering. Aviser og lokalradio kan være mulige purreinstanser.

b. Næringsliv

Butikker, kontorer og fabrikkområder er yndete arenaer for innbrudd, tyveri og hærverk. Et lignende skjema som til husholdninger kunne evt. også sendes til næringsadresser. Men dette kan bli både for dyrt og et altfor omfattende datamateriale å håndtere. Det kunne trolig være bedre med en lokal anmodning eller et lokalt regelverk som påla næringer å rapportere lovbrudd over et visst omfang (målt i økonomisk tap eller kostnader?). Spørsmålet må da være om rapporteringen skal gjøres på standardskjemaer eller ved telefon/brev. Kanskje ville det være mest effektivt med en egen "rapporttelefon" her? Dette krever trolig en egen ansatt på deltid i

politietaten eller i kommunal etat, evt kombinert med den som får ansvaret for husholdningsregistreringen.

c. Transportsektor

Busselskapene har ganske nøyaktige oversikter over hvor mye penger som brukes på restaurering og reparasjoner på grunn av hærverk i busser. Her finnes også kunnskaper om hvor i byen eller politidistriktet ungdommer som utfører hærverk hører til.

I tillegg til dette informantgrunnlaget for offerstatistikken, kan for eksempel eldre-sentre, krisesentre og andre tilbud for utsatte grupper gi informasjon om særlig den skjulte volden.

III. Selvrappoteringsundersøkelser

En kartlegging av kriminaliteten i et område bør også suppleres med data fra de som utfører lovbruddene. Her ligger det en del skjult stoff som hører med til helhetsbildet.

a. Skoleundersøkelser

Vår undersøkelse viser et ganske likt bilde av lovbrudd blant niendeklassinger i de fire bydelene vi har sett på. Undersøkelser som gjentas over flere år kan si oss om dette inntrykket vedlikeholdes, eller om en ser lokale forandringer.

På grunn av den forholdsvis store likheten blant sekstenåringene bør slike selvrappoteringsundersøkelser også foretas i eldre aldersgrupper. Vi vet at påkjennningene øker med alderen. Når ungdomsskolen er over kommer presset på den enkelte om å klare seg i konkurransen om skole- eller arbeidsplasser. Her skjer det ofte en systematisk utstøting og for noen en rekruttering til lovbruddsmiljøer. En selvrappoteringsundersøkelse blant for eksempel unge i siste år i videregående skole gir derfor ikke noe representativt bilde for en eldre ungdomsgruppe. Spørsmålet blir da hvordan en skal kunne foreta undersøkelser i andre ungdomsgrupper. Vi foreslår

c. Undersøkelse blant tilfeldig utvalg unge på 20 år.

Gjennom å trekke tilfeldige utvalg* fra Drammensbefolkningen kunne en foreta undersøkelser med utgangspunkt i aldersgruppen som sådan. På grunn av et relativt krevende forarbeid kunne ikke dette gjøres årlig, men som stikkprøver for eksempel hvert tredje år.

* En forsker kan hjelpe til med dette. For at utvalget skal kunne kalles "tilfeldig" må det representere sammensetningen av alle Drammensborgere på 20 år på viktige variable, som andelen 20-åringene i hver bydel, deres sosiale bakgrunn, utdannelse, osv.

Spørsmålene for begge aldersgrupper må utformes likt for at en skal kunne sammenligne. Spørsmålene må dessuten utformes likt for hvert år og innebære total anonymitet.

Her kan vi få et stort problem med for lav svarprosent, og et problem med at de gruppene en skulle ha tak i gjerne er de som faller ut (de som begår mest lovbrudd). En annen mulighet for oppfølging kan også være

d. Kohort-analyse⁵

En oppsøker de som har vært med i ungdomsskoleundersøkelsen i *utvalgte bydeler* (en kan jo starte med de fire bydelene i vår undersøkelse), og sender brev til disse ved 20-årsalder. Problemet er selvfølgelig at mange av dem kan ha forlatt Drammen. Heller ikke her slipper en unna problemet med for dårlig svarprosent. Det er muligens ikke til å unngå uansett metode blant 20-åringer.

IV. Oversikt over lovbruddsarenaer

Gjennom en analyse av ovenstående materiale må det kunne lages noen oversiktskart over de viktigste lovbruddsarenaer i byen. Disse kan være parker, stasjoner, skjenkesteder, osv. Oversikt over arenaer kan bety at en kan sette inn effektiv overvåking, belysning, patruljering, og lignende, og forebygge lovbrudd på den måten.

Her kan en også støtte seg til bestemte grupper, foruten politiets kjennskap, som

a. Taxisjåfører

Gjennom transport av folk, særlig nattetider, får taxisjåfører oversikt over både gatevold og gjerningssteder mer enn mange yrkesgrupper. De kan være naturlige informanter, uten at de dermed pålegges å føre noen systematisk statistikk.

b. Vektene

Gjennom nattpatruljering får vektere på ulike måter en oversikt over risikosoner i byen og kan være viktige informanter.

c. Natteravner

Dette er også en type nattpatrulje som kan sitte inne med kunnskaper om arenaer som kan komme til nytte i et kartleggingsarbeide.

Nærmere lokalkunnskap kan angi om flere grupper kan være viktige informanter om arenaer for lovbrudd.

En kartlegging av arenaer bør også omfatte en oversikt over om arenaene er dominert av bestemte gjenger, og hvilke kjennetegn disse har.

V. Avgrensning av lovbruddstyper

Dersom en kartlegging av alle typer lovbrudd blir for omfattende, kunne en avgrense arbeidet til å gjelde færre lovbruddstyper. Disse burde være av ulik karakter, som

a. Hærverk (den yngste ungdommens lovbrudd)

b. Innbrudd (alvorligere lovbrudd som også kan omfatte narkotikalovbrudd)

c. Gatevold (lovbrudd som går direkte på forhold mellom mennesker, og som er uttrykk for kollisjon mellom individer, miljøer, kulturer, etc.).

---

⁵ Kohortanalyse betyr at en undersøker et bestemt aldersgruppevalg ved flere tidspunkter.

Disse lovbrudd slår også forskjellig ut alt etter hva slags typer forebyggende tiltak som settes inn. Som eksempler kan nevnes:

Eks 1. Hærverk på bussene i Drammen har gått ned etter at busselskapene begynte å legge vekt på å gjøre bussenes inventar vakrere (Her finnes selvfølgelig mange mulige typer tiltak avhengig av årsaksforklaring til hærverk blant unge)

Eks. 2. Gjennom å montere alarmer har det vist seg at innbruddene går ned.

Eks. 3. Gatevolden avtar når mennesker (individer, miljøer, kulturer, etc.) blir bedre kjent med hverandre og utvikler sympati og toleranse. Hypotese:

De lovbruddstypene en eventuelt velger seg ut dersom en vil avgrense opplegget, må altså være av ulik karakter og kunne fange opp virkninger av de ulike tiltak som settes inn, hvor de to hovedgrupper av tiltak rubriseres som

- Primærforbygging (forhindre at folk blir lovbrutere, dvs. ulike miljøtiltak)
- Sekundærforebygging (hindre lovbruteren å utføre lovbruddet, dvs. "alarmtiltak").

VI. Kartlegging av forebyggende tiltak

Parallellt med kartlegging av kriminaliteten må dette følges med en oversikt over de ulike lokale forebyggende tiltak som settes inn. Dette er nødvendig for å kunne forstå forandringer som skjer i kriminalitetsbildet, og for å vite hvordan nye tiltak kan erstatte gamle, eller om de gamle tiltak bør videreføres. En kartlegging av tiltak bør kunne kategoriseres i to typer.

a. Kriminalitetsforebyggende tiltak

Med dette menes de tiltak som spesifikt er ment å forebygge lovbrudd, som bydelspoliti, forebyggende politi, vektere, alarmer, belysning og lignende.

b. Generelle tiltak

Fjellstiftelsen og Fjellprosjektet kan høre innunder disse, samt ulike miljøtiltak i skole og bomiljø, helse- og sosialvesen.

For at en kartlegging av kriminaliteten skal ha en hensikt utover seg selv, må det foretas en jevnlig evaluering av forholdet mellom statistikken og de forebyggende tiltak.

Arbeidet som er skissert ovenfor krever ressurser; penger og folk, men er trolig en god investering hvis en tenker litt lengre enn årets budsjett.

LITTERATUR

- Balvig, Flemming: "Ungdomskriminalitet - med særlig henblikk på rettsystemets
udvælgelsesmekanismer".
I Årsberetning 1981 fra Kriminalstatistisk Institut, Københavns universitet
- Becker, Howard:
"Outsiders", Glencoe 1963
- Berglund, Ulla og Jergeby, Ulla:
"Ute i staden. En studie av människor och miljöer". Byggeforskningsrådet Stockholm, 1992
- Bourdieu, Pierre:
"Distinction", New York 1984
- Carlsson, Yngve:
"Nærmiljøarbeid i et problembelastet boområde". Kommentartutgave, NIBR 1991
- Carlsson, Yngve:
"Sjette- og niendeklassingers fritidsbruk". Delrapport, barne- og ungdomsplankomiteen, Drammen
kommune, 1987
- Christie, Nils:
"Hvor tett et samfunn". Universitetsforlaget 1984
- Christie, Nils:
"Konflikt som eiendom". Stensilserie nr. 23, Institutt for kriminologi og strafferett
- Durkheim, Emile:
"Selvmordet." Fakkell 1978
- Falck, Sturla og Mathiesen, Thomas:
"Vekterstaten", Pax 1981
- Falck, Sturla: "Utlendinger og kriminalitet. En analyse av forholdet mellom straffede norske og
utenlandske statsborgere"
- Folke- og boligtelling i Drammen.
Statistisk Sentralbyrå. 1990
- Hall, Edward:
"The Hidden Dimension". Anchor Books, 1982
- Høigård, Cecilie og Snare, Annika (red.):
"Kvinnens skyld. En nordisk antologi i kriminologi." Pax 1983
- Jon, Nina:
"Bak kriminalstatistikkens kolonner", hovedoppgave, Institutt for kriminologi, Universitetet i Oslo
1992
- Kaufmann, Astrid:
"Kriminalitetsutvikling hos barn og unge". Det kriminalitetsforebyggende råd, 1991
- Larssen Damsgård, Hilde: "Prosjektet ungdom i et sosiologisk og kriminologisk perspektiv -
ungdomskriminalitet i Asker og Bærum".
Tibakeføringsrapport til skolene og kommunene, Spesiellærerskolen, UiO 1992

14.12.

